

Ketabton.com

اهدا

هغه پښتون زلمي ته چې
د افغان ولس د نجات لاره لټوي

* * *

زړه پرې روښانه کړه بلکا واخله
تورې تيارې لره رڼا واخله

خادم کورنی (Khadem Dynasty) ویارې چې د
مرحوم مولینا خادم د قلمي ناچاپو آثارو نه یو بل
(بلکا) چاپوي.

بلکا د خادم صاحب د دوویشتنو ناچاپو قلمي آثارو
نه یو اثر دی. د خادم صاحب د دوویشتنو ناچاپه
قلمي کتابونو نه په بلکا برسیره دولس روغ پاتې
دي، نور یې په افغانستان باندې د روسانو په
یرغل کې د افغانستان د ډېرو ملي شتمنیو
غونډې خاورې شوي دي. که د سام خادم (مولینا
خادم کشر زوی) چې کورنی نوم یې بشیر خادم دی
پوره څارنه نه وای، نو نن به دغه پاتې کتابونه هم
لاس ته نه وای راغلي. په دې اړه د بشیر خادم
سرگذشت یو بل داستان دی، چې هغه د پښتو ادب
سره د یو ایمانداره او د یو اهل او صالح اولاد مینه
بښي.

Khadem Dynasty

لړ لیک

مخ	عنوان	گڼه
۱-و	د ارواښاد استاد خادم "بلکا"	۱
الف-ج	کار او لار	۲
۹-۱	د استاد خادم شاعري او ...	۳
۱۹-۱۰	بلکا	۴
۲۰	افغاني ترانه	۵
۲۲	د کابل سیند	۶
۲۴	زلمیان	۷
۲۶	د خوښۍ دنیا	۸
۳۰	انگریزه توبه	۹
۳۲	د خلکو خدمتگار	۱۰
۳۳	د کابل واوړه	۱۱
۳۵	وطنه گران وطنه	۱۲
۳۷	سینما ده سینما	۱۳
۳۹	پس له مرگه	۱۴
۳۹	وطن ته	۱۵
۳۹	هسکوالی	۱۶
۳۹	صنعت او تجارت	۱۷
۳۹	تجدد	۱۸
۳۹	غټوالی	۱۹

۴۰	نوي ترقي	-۲۰
۴۰	د ژوند اوبه	-۲۱
۴۰	هوينهار او حکيم	-۲۲
۴۰	زمونږ زلمي	-۲۳
۴۱	بدبخت قوم	-۲۴
۴۱	کار او ژوند	-۲۵
۴۱	ځوان او قوم	-۲۶
۴۱	قام او اخلاق	-۲۷
۴۲	پودې رنگ	-۲۸
۴۲	د قوم سره مينه	-۲۹
۴۲	خپل آس	-۳۰
۴۳	لتيون	-۳۱
۴۳	حجره	-۳۲
۴۴	ماشيني سړی	-۳۳
۴۴	محمود او اياز	-۳۴
۴۵	غزل	-۳۵
۴۶	غزل	-۳۶
۴۷	غزل	-۳۷
۴۸	غزل	-۳۸
۴۹	غزل	-۳۹
۵۰	غزل	-۴۰

۵۱	فرعون ته خطاب	-۴۱
۵۱	د ننګرهار پوهنتون	-۴۲
۵۲	انګریز او پښتون	-۴۳
۵۳	دعا	-۴۴
۵۴	دی څوک و؟	-۴۵
۵۵	د ژوند طلسم	-۴۶
۵۷	هوسیریم	-۴۷
۵۸	پښتون دې ولې کرم	-۴۸
۵۹	درواغجن	-۴۹
۵۹	د مینې لیونۍ	-۵۰
۵۹	سیاست	-۵۱
۵۹	تپې شو پښتون	۵۲
۶۰	د پښتنو مشر	۵۳
۶۰	د قام د خدمت شرط	۵۴
۶۱	د میرنو وطن	۵۵
۶۲	خان عبدالغفار خان	۵۶
۶۳	څه ولیکم	۵۷
۶۴	لویه آرزو	۵۸
۶۵	د محمدگل خان مومند په یاد	۵۹
۶۶	آینده پښتنو ته پیغام	۶۰
۷۴	ځوانانو ته بلنه	۶۱
۷۸	ملي ارشاد	۶۲
۸۰	د استعمار زمزمه	۶۳

۸۴	واپه افغانان یو	۶۴
۸۷	سپین سترگی	۶۵
۸۹	انسان او کاینات	۶۶
۹۲	غزل	۶۷
۹۲	خورولې مې شي	۶۸
۹۳	د کابل ښار	۷۹
۹۶	د نوي فکر ماشومان	۷۰
۹۹	تعصب او ايمان	۷۱
۱۰۰	د شاعر زړه	۷۲
۱۰۲	غوره لار	۷۳
۱۰۴	گود خر	۷۴
۱۰۷	نشته دی دلبر	۷۵
۱۰۸	لور غرونه او لور فکرونه	۷۶
۱۱۰	غزل	۷۷
۱۱۱	د شاعر ویره	۷۸
۱۱۴	یو نظر کره په ما	۸۹
۱۱۵	شاعر او قوم	۸۰
۱۱۸	څه شوه یارانہ	۸۱
۱۱۹	سم به نه شي	۸۲
۱۲۰	لارې قافلې	۸۳
۱۲۱	خوانان راټولوم	۸۴
۱۲۲	د پامیر د لورې څوکې نه	۸۵
۱۲۳	د قوم تباهي	۸۶
۱۲۳	د لیدر پیژندنه	۸۷
۱۲۴	أجمل ته	۸۸
۱۲۴	د غیرت چغه	۸۹

۱۲۵	چې ته راځې	۹۰
۱۲۶	سياست څه دی؟	۹۱
۱۲۸	زه او ورور مې	۹۲
۱۲۸	مرگيه	۹۳
۱۲۹	شاعر او دولتمن	۹۴
۱۳۰	غزل	۹۵
۱۳۱	ملي انقلاب	۹۶
۱۳۲	د انقلاب خيري	۹۷
۱۳۳	درچمن	۹۸
۱۳۴	د افغان بدلون	۹۹
۱۳۴	خادم او حمزه	۱۰۰
۱۳۵	لايې هم نه مني	۱۰۱
۱۳۶	د عمر شپې	۱۰۲
۱۳۶	خوار افغان	۱۰۳
۱۳۷	اولاد ته	۱۰۴
۱۳۷	د پښتون اصل او نسب	۱۰۵
۱۳۸	محشر	۱۰۶
۱۳۹	نوی جهان	۱۰۷
۱۵۲	دنيا واره تگي ده	۱۰۸
۱۵۴	خادم وايي	۱۰۹
۱۵۵	کابل او پښتو	۱۱۰
۱۵۷	د سيد حسن خان د قبر ډبره	۱۱۱
۱۵۹	ای ددی جهان خاونده	۱۱۲
۱۷۴	ټولنيز افغان	۱۱۳
۱۷۵	سعادت	۱۱۴
۱۷۵	حاضر عصر	۱۱۵

۱۷۵	افغانی سیاسیات	۱۱۶
۱۷۵	حبیبی او پښتو	۱۱۷
۱۷۵	بختانی او پښتو	۱۱۸
۱۷۶	د بېنوا پښتو	۱۱۹
۱۷۶	د الفت شاعري	۱۲۰
۱۷۶	سليمان لایق	۱۲۱
۱۷۶	خادم څه دی	۱۲۲
۱۷۷	حبیبی او د پښتنو تاریخ	۱۲۳
۱۷۷	جهان وایي	۱۲۴
۱۷۷	پښتانه او د پښتو مخالفت	۱۲۵
۱۷۸	د پښتو نتیجه	۱۲۶
۱۷۸	زور د استعمار	۱۲۷
۱۷۹	شاه محمود د زهرا زوی	۱۲۸
۱۷۹	زما زړه	۱۲۹
۱۷۹	د خلکو مینه	۱۳۰
۱۸۰	د تکلیفونو دنیا	۱۳۱
۱۸۰	د پښتو مینان	۱۳۲
۱۸۰	سیاست او پښتو	۱۳۳
۱۸۱	تور دېو	۱۳۴
۱۸۱	د حافظ نصرالله پښتو	۱۳۵
۱۸۲	سیلاب او پښتو	۱۳۶
۱۸۲	رسا او همیش	۱۳۷
۱۸۳	پخوانی جاه و حشم	۱۳۸
۱۸۴	روښان به شم	۱۳۹
۱۸۵	مذهب او قوم	۱۴۰

۱۸۵	شرح او لار	۱۴۱
۱۸۵	نیم سوسیالیست	۱۴۲
۱۸۶	استعمار او پښتون	۱۴۳
۱۸۶	د پښتون تاریخ	۱۴۴
۱۸۷	ته یې وینې که نه	۱۴۵
۱۸۹	پښتو دلتبه او هلته	۱۴۶
۱۹۰	د خان عیبونه	۱۴۷
۱۹۱	د جمهوریت تاسیس	۱۴۸
۱۹۲	د ولي محمد خان مخلص په یاد	۱۴۹
۱۹۳	امیر حمزه شینواری	۱۵۰
۱۹۳	محمد عمر سیماب	۱۵۱
۱۹۳	مراد شینواری	۱۵۲
۱۹۴	غزل	۱۵۳
۱۹۴	غزل	۱۵۴
۱۹۵	مات قلم	۱۵۵
۱۹۷	د بیسو غلام	۱۵۶
۱۹۹	هاتفی آواز	۱۵۷
۲۰۱	افغانی جمهوریت	۱۵۸
۲۰۵	افغانی وطن	۱۵۹
۲۰۷	یو قلم خوراله پرېږده	۱۶۰
۲۰۹	پښتیانا ادې	۱۶۱
۲۱۱	ستا پمه	۱۶۲
۲۱۲	کاشکې توتکې او یا بلبله وای	۱۶۳
۲۱۹	د پښتو تاریخ	۱۶۴
۲۲۰	نوی استعمار	۱۶۵

د ارواښاد استاد خادم بلکا

زمانه د استاد خادم ځوی گران بشیر جان خادم هیله څرگنده کړه چې د علامه خادم صاحب په بلکا نومې شعري ټولگه څه ولیکم. استاد چې د پښتو ادب په ځلانده اسمان کې د یوه ځلانده ستوري په شان چې وړانگې او پلوشې یې یوازې په خپل هېواد کې منحصرې نه دي پاتې شوې، بلکې په گاونډیو هېوادونو سر بیره په اروپایي هېوادو کې یې هم علمي او ادبي غونډې روښانه کړي په پښتو ادب کې ځانته مقام لري. دده شعر او نثر دواړه زیات اوچت ځکه دي چې دده له هغه فکر او دماغ څخه سرچینه اخلي چې له لوی خدایه (ج) پرته یې دهېچا سجدي نه دي کسري، دی د ملحوظاتو په دایره کې دومره محصور شوی نه دی چې د پښتو او پښتونلۍ په بیااره کې د چا د بې حیایۍ په مقابل کې غلی پاتې شي او بیا یې د کومې والۍ په انتظار کې په خبره سترگې پټې کړي.

علامه خادم حتی د درباري نازولو د بې ځایه شوخیو په وړاندې خپله زړورتیا په میرانه ښودلې او بې الیمان یې تادیب

کړي دي دده خبرې دده ليکنې، دده شعر او نثر دومره جذابيت درلود چې زړونه ورماتيدل او ځای يې ورکاوه.

"کاروان او څاروان" د ارواښاد استاد دکلاسيکو اشعارو هغه دوه ټولگې دي چې دده په ژوند چاپ شوي او دا ده "بلکا" دده د همدغه راز اشعارو درېيمه مجموعه ده چې دده د نيکو فرزندانو له خوا چې د "صدقه جاريه" حکم لري چاپيږي. "بلکا" د سريزي په پيل کې په خپله استاد خادم ليکي:

"چې د نړۍ رڼا په څه ده

ښکلا هم له همدې ده

او بلکا هم په دې ده"

خادم صاحب لکه څومره چې په شاعري کې د استادۍ هسک مقام ته رسيدلی دی، دغه راز په نثر کې هم دده مقام ډېر هسک دی. دی که تکړه شاعر او ليکوال دی، نو ورسره جوخت تکړه ژورناليست او نامه نگار هم دی، دی چې کوم وخت د هېواد ورځپاڼې مسوول چلوونکی و نو دده سرمقالې، مقالې او سياسي تبصري به نورو ورځپاڼو يعنې "انيس" او "اصلاح" د اقتراح په توگه تعقيبولې او دده په "نقش قدم" به يې گام پورته کاوه. "د وقت سر کار" دده ليکنوته د شک او ترديد په نظر کتل نو ځکه دده د خوراوکړ او سبب کيدل او ور مقام يې نه ورکاوه حتی چې د پښتو ټولني درياست مقام ته د رسيدلو په لار کې يې

هم ختمونه ورته پيدا کول ځکه چې دی له دغو اوصافو سره سره سياسي شخصيت هم و؛ داسې سياسي شخصيت چې په خپله لاره په ټينگ عزم روان و او يو قدم ترې په شا کيدل يې "بې ايماني" گڼله.

خادم صاحب سره له دې چې يو فلسفي شاعر و، انتقادي شاعر هم و او په خپل انتقاد کې يې نه د ملاحظاتو خيال ساتلی او نه يې قلم ټکنی شوی دی، نو ځکه يو شمېر تطميع شويوزلميانو ته داسې گوته نيسي:

ټول شوي پنه بنانک وو د حلوا په تمه باندي
گوله چې په لاس ورغله خپاره غوندي نیکار يري

دا چې "تمدن اول له بلخه شروع شوی" خادم صاحب دغه ټکي ته په "افغاني ترانه" نومي شعر کې داسې اشاره کوي

دنياشوه منوره زماله کوهستانه
نري شوه بهر وره له دې باغ وبوستانه
اوچت له ټولي ځمکې په بام ددې جهان يم
افغان يمه افغان يم - افغان يمه افغان يم

ارواښاد استاد خادم "د قام سره مينه" تر سرليک لاندې

شعر کې وايي چې

بې تاثيره چې ترې خوك خلاصيدى نه شي
يوه ژبه، بل مکتب، بل سينما ده
که پردي وي په پردي رنگ کې راغلي
دا خيزونه د يوقوم په سر بلاده

خپل لباس او خپل اساس درته په کار دی
که دې مينه له خپل قام سره رښتيا ده
تاسې وگورئ چې د "ماشيني سرې" تر سر ليک لاندې
شعر کې څه ښه وايي:

له حجرې جوماته لرې، له دېرې نه خبر نه دی
ښه زلمی دی خوافسوس دی چې زمونږ له بېر نه دی

مغربي فيشن کې طاق دی عجيبه شانې گڼېرې
د خبرو سره خوځي ته به وايي چې گڼېرې

دی زمونږ د اکا زوی دی خو پرديو سره لوی شو
چې د چا سره لوی شوی د هغو په خوی او بوی شو

چې د قام وطن خبرې ورته وکړې خفه کيږي
خلک دده او دی د خلکو په خبرونه پوهيږي

ماشيني غوندي سري دي د دفتر د چليدو دي
نور اميد ترينه ونه كړې چې د غرونو د ختو دي

او په بل خای کې وايي:

تیت شو پښتون او لاتیتیري به نور
ښکته ولیدلی دی او لویرې به نور
نه مشر پیژني نه ځي ورپسې
چې داسې وي نو داسې کیږي به نور

د پښتنو د مشر په باره کې وايي:

خلک مشري کوی عزت غواړي
زمونږ چې مشر شي دولت غواړي
ای چې سودا ده د مشري درسره
قام دي له تاځني خدمت غواړي
دی په شعر کې د استادې مقام لري او زه یې د
شاگردۍ ویاړ لرم او خپله لیکنه ځوانانو ته د استاد
خادم په دغې بلنې پای ته رسوم

یا خاروان د قافلي شه

یا روان شه په کاروان کې

اختر ته هم يو انسان يې
کار په مثل د انسان کړه
په دې لوی جهان کې اوسې
لږ څه غم د خپل جهان کړه
په شخصي سودا کې گیره
تڼی په لاره د کاروان کړه
همیش لاقې د ځوانۍ کړې
لږ خو کار هم لکه ځوان کړه
یا د بل پسې روان شه
یا نور ځان پسې روان کړه

ښه پوهیږمه هو ښیار یې سړیتوب غواړې جهان کې
یا څاروان د قافلې شه یاروان شه په کاروان کې

قتیل خوږیانی

د ساپی پښتو څیړنو او پراختیا مرکز

گل حاجی پلازه - پېښور

د ۱۳۸۰ کال د وږی ۱۹

کار او لار

که د کار په خوښد خبر شي

و به نه گرځي بي کار څوک

پرې دې نه شي گرفتار څوک

که روان شي په دې لار څوک

که پرې وکا اعتبار څوک

چې څه زيات کاندې په زيار څوک

چې اخته وي په روزگار څوک

شیطان نه پرېږدي اوزگار څوک

شي به څنگه او ستاکار څوک

که خواهان وي د اتبار څوک

که خبر وي او هوښيار څوک

هوښيار نه گڼي بي کار څوک

که له کاره کوي ډار څوک

چې دې روږدې کا په کار څوک

و به نه ساتي وقار څوک

که راغواړي استعمار څوک

چې د ملک غواړي اختيار څوک

تسري نه څه کا انتظار څوک

رزق څه له خوري مردار څوک

بل شاهد نه شته د کار څوک

چې بي اخلي بي له زيار څوک

چې روزي په کې کار دار څوک

خواهش څنگه کنا د کار څوک

سې کاري لويښه بسلا ده

م صحت دی هم دولت دی

سلم هم له عمل زده شي

کار توليد او فسايده ده

ښه سپری او ښه مېړه شي

له بي کاره خدای بي زاره

څوک چې مشق او عمل نه کا

فائده من ښه شهرت مومي

کار د کور څنې جوړېږي

هوښيار هغه ده چې کار کا

هېڅ له غمه به خلاص نه شي

تسلم څه؟ د کار ښودل دي

به پس تشې مسلې کا

دې بيل کاندې له علمه

له کاري سپری واکدار کا

کار فرما که کاري نه وي

چې ستومانه ستړی نه شي

کار او زيار ډېر ښه شا هد دی

د توت پانښه دا نامه ده

مکتب نه دی گمراهي ده

چې بي لاس تڼاکې نسه وي

نور دې نه کوي گفتار څوک
 بودای نه شي بل معيار څوک
 ترې به نه وي بل ناکار څوک
 بې کار کله وي نامدار څوک
 بل یو نشته دی معمار څو
 و به نه کاندې بد کار څو
 نه دې کاندې انحصار څوک
 ترې به نه نوي گنهگار څوک
 بې کار نه گڼي دیندار څوک

کار معیار د جامعی دی
 "څه کولای شي؟" سوال دا دی
 په کوم کار چې عاشق نه وي
 نسامداران واره کساري وي
 د نړۍ تعمیر په کار دی
 که په کار اتکا وشي
 نه کار گردې کار فرما وي
 چې بېکاره ته کار ورکا
 کار د دې عصر مذهب دی

دویم دا چې وي مالدار څوک
 صنعتونه د بازار څوک
 خو چې نه کا احتکار څوک
 ترې نه نشته بل خونخوار څوک
 مه شه دغسې واکدار څوک
 نوبه څه وکاري زیار څو
 که پیدا شي ملتیار څو
 چې پیدا شي وړ د کار څو
 کوي نه شي ترې انکار څوک
 دلته نه شته طرفتدار څوک
 خو چې وپېژني لار څوک
 که پیدا کا "نوي لار" څوک
 ایستی نه شي ترې نه تار څوک
 مجال څه چې کوي ډار څوک
 که خبر وي په اسرار څوک

اول کسار د دهقانسی دی
 دریم دا دی چې بې جور کا
 څلورم یې تجار ت دی
 چې تاجر پوستین چهه کا
 لا چې واک هم ورسره وي
 د مزدور گسته چې بل خوري
 د ملت دي ډېسر کارونه
 ټول کارونه هله سم شي
 تعلیم مخکې دی تر ټولو
 طرفدار د پوند تقلید ته
 بې له لارې تگ مشکل دی
 ډیر ممنون به له خادم شي
 مشوره چې شي انجیره
 دا افغان دا یې وطن دی
 هر څه شته په دې وطن کې

چې دولت غواړي بې زیار څوک	پیسې دوست وطن فروش دی
خادم بویه هم هوښیار څوک	چې په "توي لار" روان شي
خدای پرې مه کړه گرفتار څوک	د پیسو حرص یو غم دی
کم پیدا شي ایماندار څوک	عشق د مال مینه د قیام خوري
څه بې وویاري په چار څوک	کینیال افغان چې نوي
راته نه دې شي په قار څوک	آبمان خان بهاجهان غواړي
فرد، دې نه کا استثمار څوک	جامعه دې وي بډایسه
بڼه چې نه لري سر کار څوک	هېڅ یو کاري نه بڼه کیږي
تر بڼه کړې نه شي انکار څوک	دولت جوړ شي له ملت
بل بې نشته چرې پلار څوک	خو ملت د کلچرزوی دی
خپل به څه ويني اثار څوک	که شي پرې د تاریخ مزي
دی په کار ورته سالار څوک	هر ملت لکه کاروان دی

د خادم خپلیه قومسه

مه شه داسې خوار اوزار څوک

بېل دې وښيي شهکار څوک	که دا شعر شاهکار نه وي
چې لري داسې اشعار څوک	کله خوار هغه شاعر وي

په گېرته: د انظم د "ای ددې جهان خاونده" له نظم څخه وروسته لیکل شوی دی

خادم

کابل - خادم مېنه

سرطان ۱۳۴۸

عبدالهادي هدايت
د ولسي جرگې پخوانی وکیل

د استاد خادم شاعري او دده نوی چاپ شوی کتاب "خاروان"

ما د استاد خادم ټول تالیفات کتلي دي. ټول د پښتني نړۍ دپاره د
آبحیات په شان دي، خو "خاروان" چې شعر دی، دلته د لفظ او معنی دوه
ډوله خوږوالی یو ځای شوی دی او قند مکرر ترې جوړ شوی دی.

زه د بختانی صاحب ددې جملې سره پوره موافقه لرم، چې "خادم صاحب
په خوشې خبرو خوشې نه دي لیکلي، بلکې د قوم دوښمنولو، پوهولو، او
لوړوالي دپاره یې سندرې ویلي دي».

د خادم صاحب فضل په دې کې دی، چې د معاصرې دورې په علمي ډله
کې دمخه د پښتو د خدمت دپاره میدان ته راگلې شوی دی او تر اخره په کې
لگیا دی او د اجتماع د پرمختګ سره سم پښتو ادب پر مخ بیایي.

خادم صاحب پښتو ملي ژبه د تعلیم او ښوونې له دورې څخه د ادب او د
ادب له دورې څخه د علم او د علم له دورې څخه د فلسفې، تحقیقاتو او
سیاست دورې ته راوړسوله. په هر حالت او هر وخت کې دده په قلم یې نوې
ارتقا یې بڼه غوره کړه.

دامان الله خان د زماني نه پس د پښتو د خدمت دروازه اعليحضرت شهيد محمد نادرشاه افغان د محمد گل خان مومند په لاس بېرته كړه. محمد گل خان په پښتو مين و. دده پر خوا پورې ډېر خوانان او زاړه راغونډ شول؛ خو څلوبيست كاله په يوه لاره نېغ او سم تگ يوازې د ښاغلي استاذ قيام الدين خادم په برخه ليكلي و اوبس.

په دې لاره كې داسې نه چې مشكلات نه وو. لوی لوی غرونه او گړنگونه پكښې وو؛ خو په ټولو تېرشو ډېر شاگردان يې وروزل. د ډېرو مخالفتونو سره مخامخ شو. زجرونه او ناخوالي يې وزغملې؛ خو اخريې خپله دا خبره تر سره كړه چې:

ټولې سويې د چا نه دي روزي شوي + ځان به خاورې كړمه داکور به اباد كړم. استاذ اوس د ډېرو تاليفاتو، تصنيفاتو چې په نظم او نثر مشتمل دي، خاوند دی. ډېر جرايد يې چلولي، ډلې يې جوړې كړي او بنيادونه يې ايښي دي؛ خو په ټولو كې يو ټكی مشترک دی: "خپل وطن او خپل ولس". بينواصاحب په "اوسني ليكوال" كې ويلي دي: "ښاغلي قيام الدين خادم په اوسنيو ليكوالو او شاعرانو كې د قدامت او مشرتوب حق لری". رښتيا داده چې په ډېرو د استاذۍ حق لري.

ښاغلي قابل صادقوف ليكلي دي: "د ښاغلي استاذ خادم شاعري او تاليفات په شوروي اتحاد كې ورځ په ورځ شهرت پېداكوي او په ټولو ژبو ورباندې تبصرې كېږي". په مسكو كې ويل كېږي چې "خادم" په افغانستان كې هغه لار نيولې ده چې "پوشكين" په لويه روسيه كې ورباندې روان و. د خادم صاحب اشعارو په افغاني دنيا كې هم لوی شهرت پيدا كړی دی. دا ځای ددې نه دی چې دده په ټولو اثارو او كردار مبسوط بحث وكړو؛ خو

دومره به ووايو چې " خادم صاحب په ډېر مشکل او نامساعد وخت کې د افغان ملت په ټولو مقوماتو داسې ټينگې منگولې لگولې دي چې په څلورېشت کاله کې يې هېڅ مانع مخه ونه شوه نيولای. دده کار ته بايد لوی کار او ده ته بايد د لوی عزم ځاوند ووايو."

استاذ خادم د خپل شعر او ادب هدف د " څاروان" په مقدمه کې داسې اشاره کړېده وايي ((دپښتو شاعري له زرگونو کالو څخه په روان ډول سره په قومي او اجتماعي بڼه راغلې ده، بيا وايي: " پښتون شاعر نه شي کولای چې خپل آس يې له ملي لارې په بله لاره وځغلسوي. دې وايي: " ما شعر د باطني شعور او تجسس له مخې ويلی دی او چې په بله ژبه مې څه ويلی شول نو د شعر شپېلۍ مې نه ده غږولې"

يعنې شعريې د ډېرو نازکو اداگانو ژبه گرځولې او نور مفاهيم يې په نشر ادا کړي دي. دستي ورپسې وايي: " لکه څنگه چې شعر ته په لوي ضرورت قائل يم، له شعري ضرورته چور منکر يم، نو ځکه هيله ليرم چې د پښتو د ادب حقيقي نقادان به په دې مجموعه کې د ژبې سم استعمال د سلامت، فصاحت او بلاغت په قالب کې ومومي؟"

ښاغلی ډاکټر د وربانکوف دده د شعر په باب ويلې دي: " خادم صاحب په خپل سبک او اسلوب کې د پښتو د لرغونو عنعنوي شفاهي ادبياتو او ولسي فولکلور له منابعو نه ډېره زياته استفاده کړېده او معاصر مسائل يې په ډېر قدرت د، ولس په ژبه بيان کړي دي. د خادم صاحب شعر د پښتو ادب د لرغونو عنعنو د پيروي يوه عصري نمونه ده. چې ددې عصر يو ځانله ممتاز سبک يې گڼلی شو."

دغه پورته مطلب بڼاغلې بختاني هم نقل کړې او زیاته کړې یې ده: شک
نشته چې خادم صاحب د پراخې مطالعې خاوند دی، ځکه یې د شعر معنوي
خوابدایه ده.

خو څه چې ما په "څاروان" کې موندلي او د خادم صاحب د کلاسیک
اشعارو درېیمه مجموعه چې "بلکا" نومېږي او لانشز شوې نه ده، د دغې
مجموعې له کتلو چې څه لاس ته راغلي دي، دلته یې لیکم:

۱- د خادم صاحب شعر یو اجتماعي او ولسي شعر دی، دلته د شعري
نزاکتونو د مهارتونو سره یو بل شی چې دی د نورو معاصرو شاعرانو نه
ممتاز وي هغه دادی چې دده د شعر آفاقیت ډېر پراخه دی. دده په شعر کې
دده ماحول، دده معاصرین، دافغاني دنیا نهضتونه او ددنيا معاصر
سیاسیات ښه ترا او چې څومره په کښې تعمق کېږي نور نکات ترې را وځي.
۲- خادم صاحب شعر د ژوند او حیات ډپاره ویلی دی، که څوک پکښې
ځیر شي لکه د شرق او غرب ددغسې شاعرانو په شان به دده په شعر کې د
ژوند ددریاب ډېرې مرغلرې پیدا کړي.

۳- د خادم شخصیت، دوستان او مخالفین یې، دده د عصر روحیه د افغان
او افغانستان غوښتنې او د افغان حقيقي پېژندنه دده په شعر کې منعکسه
شوېده.

۴- دده د شعر له لوستلو څخه څرگندېږي چې د عصر په پېژندلو کې د
خادم صاحب مطالعه څومره ژوره او نظريې څومره صائب دی.

۵- خادم صاحب ډېلکا په مقدمه کې لیکلي دي: د پښتویه شاعری کې
دغه موجوده کلاسیک فورم چې ښه په عروج کې دی، د ښکارندوي

مرزاخان انصاري، خوشحال خان او رحمان بابا نه راپاتي دي، مگر دغه کلاسيک فورم علاوه پردې چې په پښتو کې مستعار او مهاجر دي، او د اسلامي عصر له ابتدا څخه د ايران او عربو له خوا راځي شوی دی، د پښتانه ولس د ټولوافکارو، عقایدو، احساساتو ترجمان نشي کېدای، ځکه چې ډېر تنگ، گنډلی او محدود دی.

تر دغو اقسامو څخه پرته یو بل قسم شعر هم شته چې ډېر لرغونی شکل لري. په دې شکل او فورم باندې د قدیم باختر ادبیات لکه ویدونه ژنده او ستا، هخامنشي آثار، ساساني کتیبي، د لویکانو د عصر ځینې آثار چې کشف شوي دي. دا شکل د حضرت با یزید روښان د خیرالبیان پورې رارسېدلی دی. اوس زموږ زړه ته دا راځي چې پښتو بېرته خپل اصل ته وروگرځوو او په مقفي نثر یا سپین شعري وليکو. د دې کار تمهید ډېر پخوا ایښودل شوی دی. او "د مرغلرو امبل" څخه د پښتو د شعر په کلاسيک فورم کې د توسیع پیدا کولو لاره نیول شوې ده. په "څاروان" کې دغه رنگ نور هم ټینګ شو. په "بلکا" کې دې کار بله بڼه غوره کړه. چې هغه باید د پښتو د شعر دپاره د کلاسيک قیودو څخه د خلاصون دوره وپولو.

تر "بلکا" وروسته خادم صاحب په دغه نوی قسم شعر چې ډېر قدیم دی، لاس پورې کړی دی. نمونې یې د خادم صاحب پخپله جریده افغان ولس کې موندل کېږي او په یوه نوي مجموعه کې د (نوي پوهیتانه) په نامه راغونډېږي.

وگورئ دا لاندې یو څو نمونې چې هر ه یوه یې د یوه اوږد نظم یوه ټوټه ده:

(۱)

دا ځکه چې پښتون يم

چوکۍ مېزدې د بل وي ماله توره ده او سپاره
 ټوټې ټوټې مې تــــن دی تيار راته کفن دی
 هېڅوک پــــرمانه ژاړي پردې رانه وطن دی
 زگېروي هېم نه اوباسم نه خبر يم له اسراره

دا ځکه چې پښتون يم

تعليم ته که رضا يم پارسي اردو به وایم
 له ځانه پټې سترگې د بل چا ښه به ستا يم
 بد ظن په خپله ژبه له قومي ژونده بېزاره

دا ځکه چې پښتون يم

که شمه افلاطون د عقل په مضمون
 لایق کیدلی نشم لابل دی شواخون
 مردود مې هر دلیل وي لاشه مخکښې له اظهاره

دا ځکه چې پښتون يم

په زړه مې دي داغونه زښتیا وایم حالونه
 خادم کله ویریریم له خپل هسی مضمونه
 راخلاص دي وي پښتون له یو سفزي تر کندهاره

دا ځکه چې پښتون يم ((د مرغلرو امیل))

(۲)

د شاعر زړه

دك له ارمانونودى   نه پوهيږم څه غواړي

راز د اسمانونودى   نه پوهيږم څه غواړي

* * *

سوديې په پيسو نشي   كاريې په تنگو نشي

تير له دې غمونودى   نه پوهيږم څه غواړي

* * *

وايي چې دوزخ زمونږو   ولسې دې جنت نشي

تل په دې چرتونو دى   نه پوهيږم څه غواړي

* * *

دا جهان خو نه غواړي   بل له ديسنه ښه غواړي

زړه دى د شاعر دغه   وگورئ چه څه غواړي

ای ددی جهان خوانده

لوی عذاب، و دې نړۍ ته
 چې نړۍ نن په کې سوزې
 له تیري دا استعمار
 استعمار شکیدلی کتې دی
 یو افت توره بلاده
 دیوال پای توره خپسه
 چې د بل گتلي اخلي
 دا وگړي بیغرته
 چې خدمت یې مردانه وي
 سړی څنگه ځان ته وایي
 بې له زیار او بې له کاره
 څوک چې داسې دولتمن شي
 حیرانیرم پیسه دار ته
 د ژوندون نه جوړ عذاب کا
 داڅه علم څه شعور دی
 دا جهان د استعمار دی

استعمار دی استعمار دی
 دغه اور دی دغه نار دی
 زورزیاتی دی په جهان کې
 تر میمیری انگلستان کې
 په نړۍ نازل شوي
 په انسان راتاو شوي
 یا په زور یا په چالونو
 دې شي یساده لعنتونو
 او په نورو حکومت کا
 چې داهسي خیانت کا
 تمول له نورو غلامه
 د ولس په ځان بلاده
 استعمار او استثماره
 ځان ونوروتنه قصاب کا
 ترې وگړي په ضرور دی
 که ستاهم په کې اختیار دی

ای ددی جهان خوانده

(بلکا)

(۹)

افغان ولس

مونږ افغانان او مسلمانان يو په خپله سمه لار روان يو
نه تمه لرونه ډار عقیده لرو په کار او په زیار
له حرص او بیکاری یو بېزار

تر شامولوی تاریخ او تر مخمولوی جهان دی داموله نعمتونو ډک کوهستان دی
لرغونوی مودی ثقافت او ټینګی مودی اقتصاد
نشته داسې بنیاد

دا جهان به کړو ایاد په خپل کوشش او جهاد

(نوی پوهیتانه)

یادگېرنه: په دغو ټولو نمونو کې ټبرکارېږي، چې له کلاسیکي قیودو څخه
د پښتو د شعر د ازادۍ کوشش شوی دی. دا زیار په اخره کې پوره کامیاب
کتل کېږي.

هېواد- ۱۹۶۹ کال د نومبر (۹)

بسم الله الرحمن الرحيم

بلکا

چې د نړۍ رڼا په څه ده

بښکلا له همدې ده!

او بلکا هم په ده!

بلکا د کلاسیک اشعارو دریمه مجموعه ده. تر دې دمخه زما د کلاسیکي اشعارو دوه مجموعې "د مرغلرو امېل" او "څاروان" په نامه خپرې شوې دي او دوه نورې د "تصوص الحکم" او "ساتلې خزاني" په نامه روانې دي پوره کېږي.

د پښتو د اشعارو فورم او شکل چې اوس په پښتني نړۍ کې رواج لري. په پښتو کې د اسلامي عصر له ابتدا څخه د ایران او عربو له خوا راگډ شوی دی.

قصیده، غزل، مثنوي، داستان او هغه څه چې پښتانه ورته رباعي وايي، او همدغسې دوه بيتي گانې، مخمس، مسدس، څه او څه د پښتو د شاعرۍ خپل عنعنوي لرغوني جوړښت نه دی.

د پښتو په شاعرۍ کې دغه موجوده کلاسیک فورم چې ښه په عروج کې دی، له ښکارندويي، مرزاخان انصاري خوشال او رحمان بابا راپاتې دی او

رښتیا چې ځینې برخې یې د متانت، خوږلنې او انسجام نه ډکې دي. مگر دغه کلاسیک فورم علاوه پردې چې په پښتو کې مستعار او مهاجر دی د پښتانه ولس د ټولوافکارو، عقائدو او احساساتو ترجمان نه شي کېدای، ځکه چې ډېر تنگ، گنډلی او محدود دی.

زما په فکر شعر عموماً او د پښتو شعر خصوصاً د ساز او سرود دپاره پیدا شوی دی، په پښتني نړۍ کې شعر، ساز، او نڅاگډ، ممزوج او یو پزیرل

پورې ترلي دي. يعنې شعر ددې دپاره دی چې و غږول شي او دساز سره وويل شي او بيا شعراو ساز ددې دپاره دی چې گڼا او نخا ورسره وشي. پخپله پښتني روحیه د فن او هنر روحیه ده. ددې خبرې د اثبات دپاره د پښتو د خپلو اشعارو عنعنوي شکلونه، دگڼا، اتڼي او نخا قسمونه، ساز او سرود رقمونه او دساز مختلف او متنوع الات چې په همدې هېواد کې پېداشوي دي، او ددغو کتنه او مطالعه بس کېږي.

خومره چې زه پوه شوی یم، د پښتو د شعر تر ټولو لرغونې، اساسي او بنيادي قسم "لنډی، ټپه، مسره" ده. دې قسم شعر ته "ټيکي" هم وايي، خو په يوه خاصه ملاحظه، مثلاً کوم وخت چې لنډی د کوم "سر، نیمکي، سروکي" سره يو ځای کېږي او د موزیکال رقص زمينه تياروي، نو هغه وخت لنډی ته "ټيکي" وايي.

زمونږ په ولس کې دا، يو متل غوندي دی چې هر څوک يوه خبره ډېره تکرار وي نو ورته وايي "څه د ټيکيو سر دې ترې جوړ کړ" سرونه يا نیمکي يو خاص قسم شعر دي. چې بې پایانه ډولونه لري. ټيکي ددغو سره پيوند کېږي او سرور سره تکرارېږي.

لنډی، په ټوله پښتو نخوا کې يو شکل او صورت لري، مگر پخپله لنډی د پښتونخوا په هره سيمه کې په بېل بېل اهنګ ويل کېږي چې په دغو کې د تيرا، او پېښور لنډی، زيات شهرت لري. يعنې لنډی، يوازې هم يو موزیکال شعر دی، خو نه نیمکي او سردونه په کوم خاص شکل پورې حصر نه لري. نیمکي دومره ډېر قسمونه لري چې تراوسه يې هېچا احصايه نه ده کړې وگورئ دا يوه نیمکي ده "شاگلي ميني". سور دې پيزوان دی، په کنډو واوري وروينه! شاگلي ميني. سور دې پيزوان دی."

ځينې پښتانه وايي چې ته يوازې سونيمکي نه بلل کېږي، بلکه څه وخت چې په سر کې نیمکي واچول شي نو بيا ورته "نيمکي" وايي لکه دا چې "پېغمبري گل به ترې جوړ شي. شاگلي ميني سور دې پيزوان دی"

دا پورته مثال د تيزه له نيمکيو خخه وگورئ: "جانه لوي شې، سالومي ورو، ورو خوځوه، له خوبه يمه، گل مامير جانه تيکي ورته دانسي ويل کيږي" ماته د گلو گڼې راوړه گله-زه د وربل دپاسه چتر جوړومه-گل ماميرجانې جانه لوي شې، سالومي ورو، ورو خوځوه له خوبه يمه، گل مامير جانه"

لاندي مثال د ننگرهار له نيمکيو خخه وړاندي کېږي: "دباغ هلکا! ماله يوخل- له باغه راوړه زېر گلونه، د باغ!- تيکي پکسي داسې اجول کيږي" پورا به خدای په گلومورکي د باغ... د باغ هلکا، باغوانه ستا نيمگري نيت مې ژروينا، د باغ! د باغ هلکا ماله يوخل، له باغه راوړه زېر گلونه. د باغ!"

دا لاندي سروکي هم وگورئ: داهم د باجوړ دې: ((گودر له مه څه، زرزي شمال دې لمدېږي واگلالي گلالي زار، زار يخ شمال لگېږي" يو بل مثال هم عرض کول غواړم، دا مثال هم د باجوړ دې:

اور ولگيد نا اور ولگيد نا کوز د چينارو په کنډو ليونې راغله...
دا ځای د ډېر تفصيل او د مثالونو د ښودلو نه دي. په لنډ ډول به دومره ووايو چې د نيمکيو اصلي چينه پکتيا او باجوړ دې اوسنيو سندرغاړو د نيمکيو شان ډېر راټيټه کړې دي. سروکي د هر بيت او هرې لنډۍ ته نشي جوړېدای سر، خورا ښکلني، عاشقانه الفاظ دي چې په هغې کې يوه خاصه جمالياتي وضعه تصوير شوې وي او په هغې کې يو داسې کيف وي چې په ډېر تکرار راځي. وگورئ پورته ذکر شوي مثالونه. د اتن ټولې سنازي هم بايد په نيمکيو کې وگڼو، خو بيا هم بنيابي چې يوه ځانته نوعه نيمکي ويلل شي د اتن اقسام او نارې په وردگو، سلېمان خېلو، کندهار، پشپن، مزوتو بنو، خټکو کې په ښه شان او په سوات او چترال کې هم پاتې دي.

د اتن قسمونه چې خومره بڼکلي او بڼائيسته دي، هغومره متنوع هم دي دا دواړه قسمونه يعنې د پکتيا او باجوړ نيمکي او دروه د اتن نارې د موزيک او نڅا د شعر له اقسامو څخه دي. خو لکه چې وموويل ځينې باريک او نازک فرقونه به هم لري.

د لنډو او نيمکيو پسې د پښتو د موزيک او گڼا د اشعارو له اقسامو څخه "لويه، بگتي، ټاپکه" ده. دا درې واړه نومونه د يوې نوعي شعر دپاره دي. دا شعر ځانته مطلع، مقطع او بندونه لري. کټ مټ لکه غزل. خو د غزل او بگتي په منځ کېنې د ځمکې او اسمان فرق دی.

په بگتي او غزل کې فرق ذوقې دی خو دومره سړې ويلی شي چې عموماً په بگتي کې چستي زياته ده او په غزل کې راگه او تال زيات حس کېږي، نو ځکه د بگتي رقص هم چست دی، دبگتي يو مثال:

جلې ديار سلام ته ځي سترگې يې سرې دينا + زلفې يې پنجرې دينا

جلې ديار سلام له ځي ورپسې مري عاشقان زار قربان

د ليوڼۍ دلانسې ډکې هديرې دينا زلفې يې پنجرې دينا

جلې ديار سلام له ځي ورپسې مري عاشقان زار قربان

د ليوڼۍ له لاسه ډکې هديرې دينا زلفې يې پنجرې دينا.

د توکل، ميرا، تنيد کمال او رمضان شعرونه عموماً په غزلونو کې راځي، خو دلته دا نکته يادول ضروري ده، چې دا غزل په پښتونخوا اړه لري. د ايراني او عربي تقليد نه وتلي دي. دا هم بايد هېره نکړو چې لومړي درې کسان په غزلو کې د ځانته او عليحده ليک ځاوندان دي او خالص د پښتونخوا مال حسابېږي.

خو رمضان او دهغه نه مخکېنې د لرې پښتونخوا غزليان شعراء لکه نوروز، خرم، سلطان پښتو غزل هندي راگونو ته نژدې کېږدي او کله يې د معاصر هند تقليد هم کړی دی، خو ډېر استاذانه چې يوازې استادان پرې

پوهېداى شي. د برې پښتونخوا موزيکالو غزل ويونکو شاعرانو کې بهايي جان، ملنگ جان او سېلاب د ذکر وړ دي. البته دا ځای د شرحې نه دی. امير حمزه استاذ د غزل په ستايل کې ډېر تغير و نشو کړاي خو په مضمون کې يې لوي ابتکار وکړ. مدعا دا ده چې په اوسنۍ پښتو کې داسې غزل هم شته چې خالصه د پښتو مال بايد وبلل شي، خو ياد لرل په کاردې چې غزل او بگتۍ د پښتو د شعر بېل بېل انواع دي، چې که څوک يې يو د بل سره مخلوط او يوشی وگڼي نو د پښتونولۍ په دنيا کې به د هغه په نابلدۍ دليل وي.

د پښتو د غزل او بگتۍ لږ فرق په دې هم کېدی شي چې ټول غزل د نڅا او رقص دپاره نه دی، مگر بگتۍ له رقصه نه بېلېږي. که بېله شي نو لکه د گل نه چې بوي لرې کړی شي.

يو بل فرق به دا وي چې لنډۍ او نيمکۍ خالصه د ولس او ملت مال دی. په دې قسم موزيکال شعر کې چې خالص د ولس او ملت مال گڼل کېږي او شاعري نه دی معلوم د پښتو شعر د مشهورو اقسامو څخه د قصو او رومانونو نارې هم دي. لکه فتح خان او رابيا گله، موسی خان او گلکمۍ، آدم او درخانۍ او داسې نورې قصې چې په قصه کې يو يو غږ دساز سره او رول کېږي.

بگتۍ او غزل له دغه پورته درې واړو قسمونو څخه ^(۱) په دې هم بېلېږي چې بگتۍ او غزل لکه څنگه چې خاوند لري په پښتني ټول بحراو قافيه هم لري او التزام يې ضروري دی، خو لنډۍ هېڅ قافيه نه لري. نيمکۍ يې کله لري او کله يې نه لري. نارې پخپل پښتني رنگ کې اکثرأ قافيه لري، خو په دې وروستيو دواړو کې د خاص بحرالترام نشته.

^(۱) يعنی د لنډۍ، نيمکۍ او د قصو د نارو څخه

هو د پښتو بگتۍ او غزل د نیمکیو غوندي د حصر او تحدید لاندې نه دي راغلي. هره ورځ پکښې شاعران نوی رنگ او اهنګ پیدا کوي. د دې شپږو قسمونو (لنډی، نیمکی، ذاتی ناری، د قصو ناری، بگتۍ، غزل) پښې اووم قسم چې دا هم په پښتو پورې اختصاص لري چاریسته ده. چاریسته هم د سازد شعرونو په اقسامو کې راځي. مګر دګډا او نڅاڼه عاري ده. چاریسته په پښتو کې په دوه ډوله ده: عادي او زنجیري. دواړه قسمه د پښتنو عروض په اساس بحر او قافیه لري. دعا دي چاریستې مطلع اثر څلور مسرې لري چې دوه یې یو قسم قافیه او دوه یې بل قسم قافیه لري. بندونه یې اکثره د څلورو پنځو مسرو څخه کم نه وي، بیا د بند په ترجیح کې د مطلع دواړو قافیو دپاره مسرې پیدا کېږي. مثلاً دا دیوې چاریستې مسرې دي:

((د سرو تیک دې پلوشې کا په جبین باندي
 نن دې دواړه سترګې سرې دی له خماره سارې
 د بیانیست ثاني دې نشته دی په چین باندي
 نوراني شغلي دې خېژي له رخساره))

زنجیري چاریستې ډېرې مسلسلې قافیې، پېچیده مطلع، اوږده، اوږده بندونه او عجیب او غریب ترجیعات لري (دغه کتاب چاریستې اوس هم د شاعرانو او ساز والو په خولو جاري دي لکه داچې:

تیره لور د قاضي وه هم عاقله هم داناوه
 بیخوده شهزاده سیف الملوك یې که گویانم تیره لور د قاضي وه
 یا لکه دا چې
 "ملوك شهزاده خلاص شو د پیریانو زنجیرو کښې شوا
 ووت له ځنگلسه تاترین په ننداوو کښې شوه
 ملوك شهزاده خلاص شو
 یا لکه داچې:

"چې ورغی شهبال باچا، قلم یې و نیولی

بدري کړي وه فتحه ورتي راوست لاس تر لى - چې ورغى شهبال" او نوي د چاربيتو اقسام هم نه دي حصر شوي، خو را دېر قسمونه لري. او نوي نوي په کښې اختراع کيږي. زنجيري د شعري قوت انتباهه په دې لړکې کاميابي پخپله د شاعري لوى سند دى.

شپږ اول قسمونه د مينې او محبت، عشق او مينتوب پورې منحصر دي، خو په چاربيته کې عاشقانه مضامين، قصې، تاريخ، مذهب او روايات ټول بيانېږي. د کوم خاص مضمون انحصار پکښې نشته. البته عاشقانه چاربيتې دېرې خوندورې دي او د ساز سره دېر خوند کوي. چاربيتې اکثره د عاشق او معشوقې يا د دوى د ماحول مور او پلار، ريبار او رقيب په سوال جواب او گفتگوي ډکې وي. په پښتو شاعري کې د ښځوله خوا د عشق اظهار په دېر قديم روايت دلالت کوي.

د پېښور محمد نور نامى يوزرگر چې شاعر و او يا کاله مخکښې د شهزاده سيف الملوك قصه په چاربيتو نظم کړې ده. چې نهايت خوندوره او د ساز و سرود نه ډکه ده. خوافسوس چې اصل نسخه چې چاپ شوې ده اوس دېر کميا به ده که اصل يې پيداشي په دېر دولت ارخي او وروسته چاپ شوې کاملاً غلطه ده هېڅ افاده نه کوي په چاربيتو کې د ننگرهار غريبې او زرجان او د پېښور نورالدين، محمد بن او ملامقصود زيات شهرت لري.

تر دې وروسته د پښتو شعر له اقسامو داستان او مثنوي دى. چې اکثراً په کښې قصې بيانېږي. داستان اوږد نظم وي خو د غزل غوندي د دوهمې مسرې قافيه يوه وي. لکه د بهرام شهزاده قصه چې فياض په نظم کړې ده. او مثنوي خو معلوم دى چې د هرييت دوه مسرې يې په يوه قافيه وي خو يو بيت د بل غوندي قافيه نه لري لکه د امير حمزه قصه چې د نوښار ملا نعمت الله ليکلې ده.

البته ټول مثنوي گان په يوه بحر نه دي او ځينې واره او لنډ وي لکه د خجستى او د توتي قصه، او ځينې په طويل بحر وي لکه د امير حمزه پورته

ذکر شوي قصه، د پښتو په مثنوي گانو کې مستزاد مثنوي هم شته چې دا
قسم د ننگرهار د للمې ملاحمد گل تره کي اختراع کړی دی. لکه دا:

د شیخ قصه

پخوا په زمانه کې په یو ښار کې و یو شیخ	هغه ځای کې و میخ
باچا دهغه ښار چې په سخایې ښکلی نوم و	هر چا وته معلوم و
بخښلی یې دې شیخ ته د بخشش په دود قباوه	خو شرنګه دلبر باوه
د شنه حریر د پاسه مرغلي قط په قط	ترتیب په یونمط
قبي د سپینو زرو د سرو هم ورسره شمېره	پې نښتي وې برسېره

تر دې ځایه مونږ د پښتو د خپل شعر بیان وکړ. د پښتو د کلاسیک -
خپل شعر ذکر مو په اول کې کړی دی تر دغو بیان شوو اقسامو څخه پرته یو
بل قسم شعریا نظم هم شته چې ډېر لرغونی شکل لري. په دې شکل او فورم
باندي د قدیم باختر ادبیات لکه ویدونه، ژند، اوستا هخامنشی اثار،
ساساني کتیبې او د لویکانو د عصر ځینې اثار چې کشف شوي دي لیکل
شوي دي. دا تشکل د حضرت بایزید روښان د خیرالبهان پورې رارسېدلی
دی او اخون دروېزه هم زیار کښلی دی چې خپل مخزن اسلام په دغه شکل
ولیکي.

وایې چې فوائد الشریعه هم پردغه فورم کښل شوی دی.

دغه فورم به که څه هم لږ موزیکال وي، خو د هر قسم مضامینو د بیان
دپاره مساعد دي.

اوس زموږ زړه ته دا راځي چې پښتو بېرته خپل اصل ته ور وگرځوو، او
په مقفي نثر، یا د سپین شعر په اساس یې ولیکو. یعني د (بلکا) نه وروسته
د شعر بڼه بدله کړو.

ددې کار تمهید ډېر پخوا ایښودل شوی دی او "د مرغلرو امپل" څخه د پښتو د شعر په کلاسیک فورم کې د توسیع پیدا کولو لاره نیول شوې ده.^(۱) په "خاروان" کې دغه زیار نور هم ټینګ شو.^(۲) په بلکا کې دې کار بله بڼه غوره کړه چې هغه باید د پښتو د شعر دپاره د کلاسیک فورم څخه د خلاصون دوره وپولو. په دې ډګر کې د بلکا (ای ددې جهان خاونده" نظم لومړی گام دی. دې مجموعی ته موڅکه (بلکا) وویلله چې (بلک خلک) جرقي ته وایسي چې د (بل-خل) نه جوړ شوی دی.

ددغسې اسمونو په اخر کې الف د دوام او تسلسل معنی لری. لکه (وینا، گړېندا، کرپا) نو (بلکا) تل بلېدونکی لمبه ده چې نه مړه کیږي. په بلکا کې که څه هم د پخوانو دوه مجموعو ځینې نظمو نه راغلي دي، خو ډېر یې نوي دي او خپاره شوي نه دي څلورېښت کاله مخکې چې لومړی ځل مونږ د شعر مشق کاوه او قلم مو په لاس کې اخیست، نو هغه وخت لاهونږ د مضمون په لحاظ د کلاسیک شعر د زلفو د غړوندي^(۳) نه ځان خلاص کړې و^(۴) نه مو د وصل شپه یاده کړېده او نه مو له سحرانه ژرلي دي. نه مو د سپین مخ او سپینو لیچو په غم کې ځان کړولی دي^(۵) زمونږ مخکسې خپله عظیم الشانه جامعه وه چې له عرش نه تحت الشری ته رالوېدلې او ټوټې ټوټې شوې ده. زه د علم او ادب په شهي مین وم. ما د بودی په دې بنایسته ټال کې ډېر زانگلي دي. او د خیال په عالم کې مې د ډېرو نوو دنیاگانو سیلونه کړي

(۱) لکه د مرغلرو د امپل دا نظموته "دا څکه چې پښتون یم، سپین غر" او بهاو دی.

(۲) لکه د خاروان دا نظموته "د ښکلا و جهان، دادی مسکو" او "د شاعرزړه"

(۳) "من بنده آزادم شاید که گریزم باز" این طریقیچان رابرگردنم اویزی

(۴) "وختو اسمان ټپه وزر د ازادی بشر" ته لښتد په زلفو یې دا خیال خوشې عبث دی

(۵) "سپین مخ او سپینو لیچو غم کې دویبه" دا خبرې هم وړې دي هم زړې دي

افغاني ترانه

په زړه د ايشيا کي يولال د بدخشان يم
افغان يم، افغان يم، افغان يم، افغان يم
روغ شوی په عمرونو، پوخ شوی په عمرونو!
په منځ د کوهستان کي لوی شوی په عمرونو!
تاریخ ته د قومونو پخپله زه داستان يم
افغان يم، افغان يم، افغان يم، افغان يم
د نيسا شپوه منوره زماله کههستانه!
نړۍ شوه بهروره له دې باغو پستانه!
اوچت له ټولې ځمکې په بام ددې جهان يم
افغان يم، افغان يم، افغان يم، افغان يم
قومونه د دنيا ټول بدل او را بدل شول
په ژرنده کې د دهر میده میده او دل شول
دا زه يم چې عمرونه ژوندی په یوه شان يم
افغان يم، افغان يم، افغان يم، افغان يم

بابل او نینوا ته، زما او رو نه لارل
اتن ځنې روماته زما فکرونه لارل
تبليغ د سړیتوب ته ورغلی ترچاپان يم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم
د فکر انقلاب ما زاوړی دی جهان ته
برېښنا د سپینې توري مې تللي ده اسمان ته
دهر ظلم په مخکې د عدل نگهبان یم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم
راسخ مې ملیت دی محکم مې قومیت دی
دېمن مې تل شرلی له خاورې په غیرت دی
ثابت په یوه حال یم زه قطب د اسمان یم
افغان یمه، افغان یم، افغان یمه افغان یم

۵ د سېپلي ۱۳۳۹ کابل

د کابل سیند

سپینې واورې چې اوبه شوې د پامیر په لور و خو کو
 ترمې ترمې، لری لری، غلی غلی، چنډلی
 دینک او تون، گرنگو ننگو، کمرونو او پانوتو
 رالوبدلی، زغریلدلی، چنډلی، بهیدلی
 خه له دې خوا، خه له هې خوا، زنجیری لیبتي جوړ کړي
 د گلانو، د غناپولو، له خنگلو راوتلي
 له لیبتيو ته خپلي شوي، له شپلو نه شوه خورونه
 چې خورونه سره یو شول په رودونو گوډلي
 له پامیر نه هری خواته، په سفر شولي رواني
 زغلیدلي، ترمهدلي، له فراقه ژرېدلي
 له پنجشېره، له شتله، له غوربنده شوي رابنکته
 له میدان له تگاو، له لوگره چې راتلي
 یو قوت شو په قوت بیا، د فطرت له لویه سره
 د ورېنمین تنگي له لاری ننگرهار ته ووتلي
 د کوثر له سردرونه، د سپین غر له ښاپیرونه
 د لغمان له ښکلو څوکو، په مستی را کوږدلي

د کابل لاره یې طی کړه، د خیبر نه شوې ورتېرې
 پېښور کې شنه باغونه کروندی یې جوړولې
 سوات له خپل جنتی ملکه، بابه راغله له تیرانه
 د کابل سره په گډه یې د ژوند ویلې بدلې
 د کابل د سیند اوبه وې؟ نه د مور دخوا شودې وې
 له سینې د پښتونخوا نه چې سیندونه بهېدلې
 ودانې، مینه، نرمی یې وه له خان سره راوړې
 چې په هسکو سختو غرونو کې یې لاري وایستلې
 په خوږه مینه ورورۍ شوې داتگک په سیمه گډې
 آباسین له ډېره عشقه خپلې غیرې کې ونیولې
 منظره د خوشحالی یې د شاعر د سترگو وړ وه
 غرونه غرونه، لاندې باندي، پرزېدلې، هسکېدلې
 له ازله دا وروري ده، تر اېده به هم اوسې
 په هېڅ ډانگ به بېله نشي، هر قوت که باندي یلوسی

کابل- ۱۳۳۹

زلميان

چې وينس وو اوس يې وينمه ويده غوندي بنکار پرې
 خوانان چې لسږ شه گرم وو ساړه غوندي بنکار پرې
 رها يې چې به بدن کره اورکي غوندي په شپه کې
 افسوس دی چې پخپله اوس تیاره غوندي بنکار پرې
 همساغوندي چې سیم اوتکيه گاه وو دلوبدلیو
 ليندی د بل د لاس شولې کاره غوندي بنکار پرې
 له وراينه ورايه غت وو د خبرو په کولو
 چې بنه ورته نزدې شومه واره غوندي بنکار پرې
 د نس د درد خبرې وې د زړه له خوږه نه وې
 دا ځکه شوه اوس غلي چې ماړه غوندي بنکار پرې
 ټول شوي په بنانک وو د حلوا په تمه باندي
 گوله چې په لاس ورغله خپاره غوندي بنکار پرې
 فيشن باندي خوانان دي، خود فکر له پلوه
 ماغزه يې که لسږ وگوري زاړه غوندي بنکار پرې
 لاهو پکښې پښتون دی پښتونخوا په ډوبندو ده
 زلميان په دې سيلاب باندي سپاره غوندي بنکار پرې

سرونه چې دعوه پکښې د مینې محبت وه
 ساره شوه، خو په بل ډول تاوده غونډې ښکارېږي
 په دغه انحطاط کې چې سودا دعیش و نوش کا
 ماغزه کې تیکونه بولي وراسته غونډې ښکارېږي
 ددوه وټککي پسرېښود وروان شو په څلورو
 پخپله په لارښه درومی رانده غونډې ښکارېږي
 مراد چې له کوم ډنډه د ملت کته ایستل وو
 زلمیان پکښې پخپله اوس پراڼه غونډې ښکارېږي
 پیمان یې مات په خوښه د ساقی په پیمانې کړ
 طفلان دیر، خو په ښه لږ پاڅه غونډې ښکارېږي
 مزه د محبت صدق و صفا یې پاتې نه ده
 غلظت ووریناندي نه شی، چې خواره غونډې ښکارېږي
 که خوښه ویده شول په زرگونو راوبښ شوي
 خادمه پخوانی وخت په واته غونډې ښکارېږي

جلال آباد، ۱۸ د لوی - ۱۳۴۰

د خوښی دنیا

هیڅ غمونه پکښې نشته د خوښی د که فضا ده
خلك وايي چیرته لري یو جهان دی د ښکلاؤ

-۱-

گلان شته دي بې اغزیو، خمر شته دي بې خماره
آټینې د زړونو صافی دي له زنگ او غباره
هر سړی پخپله ژوند کا، خو د بل رضا دپاره
یار له یار سره یاري کاگټه نه کوي له یاره
ژوند همدغه دي، خو هلته د ژوندون بله معنی ده
خلك وايي چیرته لري یو جهان دی د ښکلاؤ

-۲-

هیڅ غمونه پکښې نشته عجیبه شانی جهان دی
په کینه څوک نه پوهېږي، خو یو عشق د انسان دی
تل خوښي ده خو شحالي ده هر سړي پکښې کامران دی
هره ورځ د وصل شپه ده نا آشنا پکښې هجران دی
اوړی ژمی پکښې یو دی په یوه شان یې هوا ده
خلك وايي چیرته لري یو جهان دی د ښکلاؤ

-۳-

دنگې دنگې، لوړې لوړې مانی هر چیرته ولاړې
ټول باغونه کروندې دي چیرته نشته ځمکې شاري

د ارم بیلپیږی، گسرخي تکي سپینې جگې غاړې
سړي خولگي لکه د زرکو بویه پیه لکه خراړې
بیلارني (دې)، تماشې دي، درقیسب خونه تالاده
خلک وايي چېرته لري، یو جهان دی د بنکلاؤ

-۴-

نه مرضی نه مفلسی شته نه ظالم او نه مظلوم شته
چې خه دې سیم سمکی دی نه حاکم او نه حکوم شته
نه ضرر او نه ازار شته نه دبدو چېرته نوم شته
هر یو کس بیخپله ژوند کانه خادم او نه مخدوم شته
کار ده هر چا وظیفه ده بې تکلیفه مشغولاده
خلک وايي چېرته لري یو جهان دی د بنکلاؤ

-۵-

دې وطن دپاره کار کا، نازیني ملک خویه
شکر لبي مه جیني غبریني سنبل مویه
نرمي نرمي پاکي پاکي بنکلي بنکلي خنده رویه
تویوی گلان له خولي نه گل خندانې سمن بویه
د ژوندون صحنه تمامه تماشه ده سینماده
خلک وايي چېرته لري یو جهان دی د بنکلاؤ

-۶-

نر او بنځه هلته دواړه یو خاوند بله مېرمن ده
رواک د خان د هرچا خپل دی له قدیمه، نه چې نن ده
ژوند په مینه همکاري دی د اجبار ټوله لمن ده
بنځه کله د چانه ده، بلکه (مېر) او (مېرمن) ده

يو سكون دى تسلي ده د ژوندون يوه مسكاه ده
خلك وايي چېرته لري يو جهان دى د بنكلاو

-۷-

رقابت خو پکښې شته دى خو د علم او دکمال دى
سريتوب هلته معيار دى چې سړى وي هغه سيال دى
تول د هر سړي معلوم دى گه خور دى او که مثقال دى
يون د ټولو يو طرف دى يو هدف يو ايديال دى
هلته کفر بې کاري ده ناپوهي لويه بلاده
خلك وايي چېرته لري يو جهان دى د بنکلاو.

-۸-

هېڅ بې پلاره پکښې انه شته هر يو مشر هلته پلار دى
هره مشره ښځه موره عجيبه شانې روزگار دى
دميره په لاس کې نه دى په خپل لاس د ښځې کار دى
داسې نه چې گوندي ښځه او ماشوم د اوږو بار دى
غم خوړ شوی دى له سره له غموخالي دنيا ده
خلك وايي چېرته لري يو جهان دى د بنکلاو.

-۹-

نه آهونه شته د کونډو نه ژراد يتيمانو
نه د عوي نه مدعي شته نه پروا د حاکمانو
طبيب گرځي په ناروغو نه ناروغ په طبيبانو
د خوارۍ مخ نیوی شوی چاره شوې د خوارانو
په هر زړه کې بل دپاره د خوښيو تمنا ده
خلك وايي چېرته لري يو جهان دى د بنکلاو

-۱۰-

در سرود یو بی فکر و پراسونه یو بی کار دی
ترقی یی مدعا ده چیرته کلی او که بنار دی
په سره اتفاق درومی جوړ دزانو یو قطار دی
د مشرۍ دپاره فکر او عمل هلته معیار دی
په وینا د وپرو خلکو د مشرانو امانا ده
خلک وایي چیرته لری یو جهان دی د بنکلاو

-۱۱-

یوه نوی جامعه ده او یو نوی بی انسان دی
په همدې ځمکه اوسپړي خو او چت لکه آسمان دی
په یو فکر خو روان دی خو د فکر هم ریان دی
هم ثابت دی هم سنیا دی لکه خپلته دا جهان دی
له قومو یی جوړه شوې د وحدت لویه بناده
خلک وایي چیرته لری یو جهان دی د بنکلاو

-۱۲-

لکه کوچ دا جامعه ده چې وتلې له شورو ده
گینې دي د غسلو ډکه پکه له خوړو ده
نتیجه دواړه فکر او د انسان د فلسفو ده!
ودانې او ارتقایې و انسان وتنه آرزو ده
د تاریخ د ارتقا لته مراحلونه پیدا ده
خلک وایي چیرته لری یو جهان دی د بنکلاو

انگریزه توبه

تا ملستونه ددنیا کره ریزمریزه توبه

انگریزه توبه

-۱-

د پوهې غړې پر آسمان دی واره علم درته حیران دی
هر توانا درته ناتوان دی دجهان اسن کړي حرکت ستاله مهمیزه توبه
انگریزه توبه

-۲-

که په دوستی وي که په جنگ له خپل مطلبه نکړي څنگ
کارونه تل کسې په نیرنگ توبه، توبه شه ستاد عقل له جنگریزه توبه
انگریزه توبه

-۳-

کله زمري شي په حمله کې کله گیدر شي په حيله کې
دېر دي گير کړي په اسيره کې دېر دي قربان شوه د سرو شونډوله مکېزه توبه
انگریزه توبه

-۴-

کله دمورنه مهربان شي کله خیرخواه دانسان شي
کله شي دوست او کله وران شي کله شي زیات له هلا کو او له چنکېزه توبه
انگریزه توبه

انگریزه توبه

—۵—

ددې دنیا رنگ دې بدل کړو چې نه شو سم هغه دې دل کړو
یا دې بنکاره یا دې په چل کړو پښتون دې تیر کړ لوله خپله تیغه نیزه توبه

انگریزه توبه

—۶—

ټولې دنیا سره یو څه شوې خو پښتونخوا سره ښه نه شوې
موږ نه پوهیږو دا په څه شوې دی جهنم ستا د سینې له اوره نیزه توبه

انگریزه توبه

—۷—

محاصره دې له هر خوا کړو هم له مادي هم له معنی کړو
وروردې له ورور څینې جدا کړو ډېره توبه ستا د نفاق له تخم ریزه توبه

انگریزه توبه

—۸—

یا به رنگ کېږي ستا په رنگ کې یا به دل کېږي ستا په جنگ کې
مخادم درغلی دی په جنگ کې جنگ خودې سخت دی خوله رنگه دې رنگیزه توبه

انگریزه توبه

کابل - خادم مېنه

۱۶ د حمل د شیبې پیچې ۱۳۴۰

د خلکو خدمت گار

زه څه ووایم چې څه او دڅه کاریم
 د فطرت باغوان کرلی یم پخپله
 خانګې نه راماتوم چې میوه وخورم
 گلان اخله د گلو په بدل کې
 مایونه یم چې دبل په اوږوسپورځي
 زهیر پرمه چې څوک رانه ازار شي
 عشق او مینې په یوهسې ځای قائم کړم
 د سرو شونډو او سورمخ له ډېرې مینې
 چې له بنکلو څنې طمعه د وفاکسا
 بې له عشقه مې څه عیب اوڅه گناه ده
 که په لار د عشق کې وژاړم وچاته
 د خودی او خود داری له برکته
 طوفانونو جګړونو ته د دهر
 مخ مینځی د گلو کړم په شان د پرځي
 ازاده یم له همه وارو قیدونو
 که څوک مینه مرض یولي نو بېشکه
 زړه مې پسته خزانه ده دلعلونو
 یا مهتاب یم یا افتاب تندرنیولی
 کاروانو نه قافلې لارې په مخکښې
 چې دتللي کاروان پل گوري په شپه کې

چې معراج د سړیتوب ته ځان زینه کا
 زه 'خادم' د هغو خلکو خدمتگار یم

د کابل واوړه

زري شال د نمر اوچت شو ورکې لري منظرې شوې
فضا سپينه شوه ناخاپه په آسمان وريځې خپرې شوې
سپينې واوړې دي ورپرې

زړه له يخه مې رپرې

پشم پشم سپين بڅرې په فضا کې سره بنوري
د فطرت د ژي غيبي دي له اسمانه چې را اوړي

سپينې واوړې دي ورپرې

زړه له يخه مې رپرې

غرونه سپين شوه سمې سپينې پکښې وره کې شولې لارې
پټې په سپينو پاغونډو کښې هرسو شي شو په يو وارې

سپينې واوړې دي ورپرې

زړه له يخه مې رپرې

سرکونه واړه سپين دي لوړې لوړې ماني سپينې
سپين بناخونه دي د ونو د مالوچو که يې وينې

سپينې واوړې دي ورپرې

زړه له يخه مې رپرې

ينوه سپينه منظره ده که اسمان دي او که مخکه
چيرته خای د ناستی نشته مرغی نه السوزي خکه

سپيني واورې دي ورېرېرېرې

زړه له یخه مې رپېرېرېرې

قرمري کره سپينو واورو د خوبانو سپين مخونه
يوپه سله اثري شوو نن د بنکلو نظرونه

سپيني واورې دي ورېرېرېرې

زړه له یخه مې رپېرېرېرې

نقريسي وطن د اوړي په غنمو طلا کار شي
خوله دي سپينو او سرونه تور سکاره زما پکار شي

سپيني واورې دي ورېرېرېرې

زړه له یخه مې رپېرېرېرې

های غريب يمه بي وزلی پلار مې نشته دي یتیم یم
اوړی ژمی په عذاب کې د سعیر او د حجیم یم

کونډه مور مې راته ژاري

خویندي ورونه مې رانغاړي

وطنه گران وطنه!

تاج دایشیا جنت د مخ یې د جهان وطنه!

وطنه گران وطنه!

ته یې ځانگو بېشکه، د آرین د نژاد

اوله څښته یې ته د تمدن د بنیاد

اوسه ودان ژوندي دي واره فرزندان وطنه

وطنه گران وطنه!

ستا توریالو زامنو او پناک لمنو لوڼو

دنیا تابع کړې ده په خپلو ښو خوڼو

یو ځل به بیا کړې تمامی عالم حیران وطنه

وطنه گران وطنه!

د خپل پلرونو غوندې، په شجاعت او ایمان

ستا په خدمت کې به کړو مونږه سر و نه قربان

دا وظیفه ده له ازله د افغان وطنه

وطنه گران وطنه

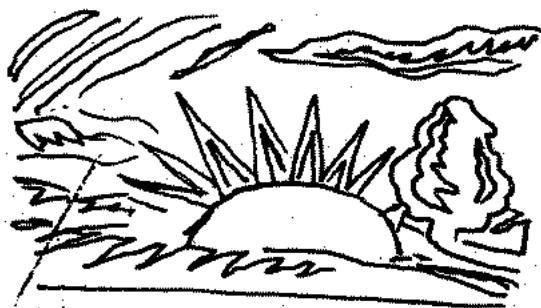
له سره تیریو په تیا، ښکلی زیبا وطنه
داغ دې په زړه لرو مونږ، د اعتلا وطنه
کرو به جبل په اور د مینې ستا کې خان وطنه

وطنه گران وطنه

د یوه پلاریو زمان، یو مومسلك او اتین
تینگ په یوه اعتقاد یو د اسلام ښکلی دین
لکه سیلاب یو د مقصد په لور روان وطنه

وطنه گران وطنه

یاد داشت: د انظم سهوا د اتم ټولګې د قرائت په کتاب کې د بېنوا په نامه چاپ شوی

سینما ده سینما

جوړه نوې ساحري شوه په جهان کې يې غوغا ده
 هلې زړکوي چې درومو، سينما ده سينما ده
 طالبان له مدرسې نه هلې هلې ورته درومي
 پېغلو خان ورته سنبال کر غلې غلې ورته درومي
 ميندو وور اولاد ويده کړ مخ مينځلې ورته درومي
 دراديو د خولې خبر دی ډېره بڼکلې ډراما ده
 هلې زړکوي چې درومو سينما ده سينما ده
 چا پيسې ورته په پور کړې چا پيدا ورته په غلا کړې
 چا د مال په خر خولو چا له بلې خوا پيدا کړې
 مېرمن سرې دا تورې سترگې خپل خاوند ته په ژړا کړې
 په قرضونو کې دې ډوب وي نن اخستې يې تنخوا ده
 هلې زړکوي چې درومو سينما ده سينما ده
 د صنعت سوداگري ده د هـ ټرگرم بازار دی
 دا د علم معجزه ده چې ناپوه وي پکښې خوار دی
 د تهذيب په وسله جنګ دی نوی عصر نوی کار دی
 که لږ خپرشې د پردې نه هاخوا بله تماشا ده

هلی زر کوی چي دروموسینما ده سینما ده
 دلته جنگ دلته جگره ده دلته فن دلته هنر دی
 دا مثال د حقیقت دی رانیکل شوی چي نظر دی
 دلری بری خبره دې جهان کي لکه نمر دی
 د قوت له وسائلو یوه مال بله معنی ده
 هلی زر کوی چي دروموسینما ده سینما ده
 غلبه په علم بویه هم په مال هم په معنی کي
 خوک له عقله چي مغلوب شي تینگ به نه شي بله خوا کي
 د صانع عکس بنکار پری د هر فلم په ریا کي
 عاقبت به یې څه حال شي "د خادم" دغه سودا ده
 هلی زر کوی چي دروموسینما ده سینما ده

پس له مرگي

پس له مرگي مې يو ځل سرکړی اوچت گوندي پښتون چېرې مور شوی وي ټول
خومره به ښکلی د وطن وي فضا چې په پښتوسره جوړ شوی وي ټول

وطن ته

اه په خدمت دې بريالی نه شومه وطنه ځکه چې سپری نه شومه
باراؤد او ښکوبه په شازو کوم باغوان به شم که توريالی نه شومه

هسکوالی

شان د پښتون چې هسکولی نه شي په اوږو تیسې سرگرځولی نه شي
بې له پښتونه د ژوندون څه مزه؟ خادم په دغې پوهبالی نه شي

صنعت او تجارت

په صنعتي دنیا کې زیاته نه ده که تصنع پکښې څه زیاته شي هم
تا جر له ښایې چې دې گټه وکړي که د رښتیا خونه میراته شي هم

تجدد

يو جتلمين ويل مسجد ته مه څه بل راته وويل حجره څه کوي
ما دمېلمه ورته خبرې وکړې ده راته وويل ميلمه څه کوي

غتوالی

خان خودي غټ کړو خو لږ پام دې اوسه دا خلک غټو ته په غستو گوري
خوږ خو له کاهو څخه ډک دی مگر خلک تیري منځ کېنې دگتو گوري

نوې ترقي

ترقي شوه چې زلمی صاحب د فن شو   بي فکري پخپله فکر دوطن شو
د مسکو د چانس دپاره کمونست و   ديموکرات شو چې بي وارد واشنگتن شو

د ژوند اوبه

د ژوندون لار ده مشکل گزاره   هو شرط يې دادی چې ته به درومي
د ژوند اوبه دي تپه تياره کني   خوکه ته درومي نوڅه به مومي

هونبنيار او حکيم

فکر دځان کوه وطن څه کوي   يوه حکيم ته بل هونبنيار وويل
لويي په کار او په لوی فکر کني ده   دغه حکيم ورته په جار وويل

کابل دلوه ۱۳۴۰

ز مونږ زلمی

هبواد مایوسه شوله ځوانه ځني   ځوان نا امید دی له اسمانه ځني
دا به لادومره خطرۀ ناکه نه وي   یاس يې مشکل دی له خپل ځانه ځني
له دغی ځمکې تر اسمانه نړی   دغه پیراڅه او روښانیسه نړی
زمونږ زلمی لره صحنه ده د سوال   دا همت باندي ودانه نړی
وايې چې ځوان یمه ځوان نه پېژني   جهان کې گرځي جهان نه پېژني
تاریخ خو پېژني او جبر يې هم   خودتاریخ قهرمان نه پېژني

بدبخت قوم

ای په بدبختو کې بدبخته قومه په معنی لوړ په ظاهر پسته قومه
په بدبختۍ مې دې یقین وشو لو زما ناپوه خواره کم بخته قومه
څوک چې ارزو ستا د خدمت وکوي هغه لتاهم شي بي دسته قومه

کابل - ۱۰ د دلوۍ ۱۳۴۰

کار او ژوند

کار کوه کنار کوه چې کار ژوندون دی
هغه چې کار نه کوي ژونديې زیون دی
کار وظیفه ده لسه حرصه پاکه
چې هیردې نه شي عالی مضمون دی

ځوان او قوم

ځوان د قوم سرمایه ده های افسوس که شي راکده
لابتره به ترې دا وي چې راکده شي فاسده

قام او اخلاق

قوم نوم دی د اخلاقو چې افراد وکې شریک وي
شه که وینه یې د فرانس وي په اخلاقو چې بلژیک وي
چې د بل په لارو لوند شي ایزنها ورشي جرمن ته!
یا بهرام د خوشحال زوی شي بد نامی پریږدي وطن ته

پردی رنگ

خان ته خپل تياتر جنور كړه؛ د پردي سينما څه كړي؟
په پردي رنگ كې رنگ نه شي كه د قامه سره بڼه كړي
پردی رنگ سړی بدرانگه کا که لږ فکر باندې وکړي

د قام سره مينه

بې تاثيره چې ترې څوك خلاصېدى نه شي
يوه ژبه بل مکتب بل سپنما ده
که پردي وي په پردي رنگ كې راغلي
دا څېزونه د يو قام پنه خان بلاده
خپل لباس او خپل اساس درته په كاردی
که دې مينه د خپل قام سره رشتيا ده
کابل - د ۱۳۳۹ لوه

خپل آس

درته نه وایم چې خپل څره باندې تینګه شه
ترې راكوز شه خو په خپل اس باندې سنپور شه
پردې كټ دنیمې شپې دی كه پوهېږي
ته خاوند د خپلې مينې او د كور شه
۲۹ د لوی ۱۳۳۹

لتون

د مشر کشر د لیدو د پاره! د صحبتونو او اوردو د پاره!
 زه په سوداومه چې چېرته ولاړ شم په مخکې ووېشه که بېرته ولاړ شم
 یوه زلمی راته هویل وینودو بل د کلوب راته درشل وینودو
 هلته یو زور و دراديو څه نه وو دلته شطرنج و د لیدو څه نه وو

ما وبل چېرته ده حجرې ته ځمه

یا د مسجد خوا کې دېرې ته ځمه

کابل - ۲۵ د دلوۍ ۱۳۳۱

حجره

ستا په لمن کې همتونه شوو لوي واره واره غوندي سرورنه شوو لوي
 ته وې زانگو د غیرت طفل لره دلته د قام کوچني خوږونه شوو لوي
 پښتوله تانه هم خفه ده گوره چې تا کې نوي فساد ونه شوو لوي
 کتاب راټول شو د پښتو د قصو حجرې د چرسو چلمونه شوو لوي

کابل د دلوۍ ۲۸ - ۱۳۳۹

ماشيني سړی

له جگړې جوماته لري له دېرې نه خبر نه دی
بڼه زلمی دی خو افسوس دی چې زمونږ له تېر نه دی
مغربي فیشن کې طاق دی عجیبه شانې گړېرې
د خبرو سره خوځي ته به وایې چې گله پېرې
دی زمونږ دا کازوی دی خو پر دیو سره لوی شو
چې د چا سره لوی شوی د هغو په خوی او بوی شو
چې د قام وطن خبرې ورته وکړې خفه کېرې
خلک دده او دی د خلکو په خبرونه پوهېرې
ماشيني غونډې سړی دی د دفتر د چلېدو دی
نور امید ترینه ونکړې چې د غرونو د ختو دی
کابل، جوت ۱۳۳۹

محمود او ایاز

د مینې او روستا په سینه کې د خلکو کور وستا په سینه کې
ایاز دی پرېښود محمودې لارې پت کېرې وطن بیا په درونه کې

غزل

چې وخت وي گلان وسپري گلونه په گلشن بڼه
گلاب بڼايسته رامبيل بڼايسته چمبيل او نسترنبڼه
راځي چې ورله ورشود د کويو په موسم کې
کابل نه بڼايسته شوي دي هرات او کتغن بڼه
چمن نه گلو بڼه بڼکاري که گل په گلبدن کې
تازه د گلولبتي چې چې اغوستي پېرهن بڼه
بلبل نه يښم چې ووايم نغمي په گلشنونو
گلشن زرغونول غواړم د خپل شعر په فن بڼه
د چين د بڼا پېرې غوندي به جوړه مو پښتو کړاي
که ټوله پښتونخوا کښې مولا بدلاي قدر من بڼه
خادمه که فرصت درته په لاس واي دره غلای
گلان به دې د شعر واي کرلي په وطن بڼه

کابل: ۱۵ د جدي ۱۳۴۰

غزل

(د جهانزيب په مينه)

زيبا گلونه جهانزيب په پښتونخوا کرلي!
تازه بڼونه يې په مينه د بابا کرلي!
بلبلوځي هغه چمن له چې صياد نه لري
بې له اغزو گل يې په سوات کې نن بيا کرلي
ښکلی وطن ښکلی پښتون ښکلی پښتو ده پکښې
يا په وریل ښکلي گلونه دي ليدا کرلي
د عشق او مينې په هېواد او د مکيز په سيمه
گل خندانې د اگلونه په خندا کرلي
قربان د هغه ښاکې خاورې د آدم نه شمه
چې درخانې پکښې گلونه د وفا کرلي
طوطيان به پورته دادم د هغې څمکې نه شي
چې بې گلونه د نغمو پکښې پخوا کرلي
د افغان زيبه ته باچا وې چې گلشن دې که جوړ
"خادم" ته گوره چې گلان يې په بيديا کرلي

کابل: د جدی ۱۸ شپه ۱۳۴۰

غزل

نه شته يارمې نه شته چې وریل په وروځو خور کړم
تیسک د چا دپاره د جبین دپاسه سور کړم؟
نه مې رسي لاس د خدای په چارو بارې څه کړمه؟
بنکلی د تقدیر په تندي باندې څنگه نور کړم
هر څه چې پیداشی خو چې ژوند دی هغه نه شته دی
نه پوهېږم څله او د چا دپاره کور کړم
څه به خوشالي د پابسته وي د قصاب په کور
خولنه چې وازومه په زرگي باندې مې زور کړم
سخته بې ننگي شوه د پښتون بابا په سیمه کې
چاته خولسی و اچوم او چا و ته پیغور کړم
تنگه دائره کړه غمازانو د ژوند ون په ما
سوی زړه "خادمه" بې نغمو په څه تکور کړم

غزل

ځمکه د کابل له سسيمي سپينې واورې شوې دي
 سرې باغچې د گلويو په باگرام تيارې شوې دي
 دغه درويان ځمکه ده هورې د پښتو په زور
 غټې د غرور ککړې بڼې هوارې شوې دي
 باغ او ځمکه شته دی خو بهار او هنگامه نشته
 دلته د بلبلو ترانسې کرارې شوې دي
 شمع په سلگونه انجمن په خپرېدو کې دی
 شو خپې تېزې سترگې د ساقې خمارې شوې دي
 مې شته په پيال کې خو مستي د جنون نه لري
 اوس له ميخاني نه هديرې ته لارې شوې دي
 بومې ځی بېچوي ته د توکيل اوسيد کمال کړه
 سرې بلې لمبې د نغمو دلته خاورې شوې دي
 اورد مينې مرشېد د هېواد د زړه په خونه کې
 دا په پښتونخوا "خادمه" نوې چارې شوې دي

غزل

خوله مې ترخه ده زه په نورو خوږو څه پوهېږم
 په غم کې ډوب يم د ساهل په مزو څه پوهېږم
 چې رقيبانو سره وځاندي په مينه هوس
 بيا راته وگورې په داسې کتوڅه پوهېږم
 که راته سر په سپينه خوله د غمازانو کرې فاش
 سر ډرکولې شم په نورو قصوڅه پوهېږم
 خوراته ووايه چې ياريم نولهار د څه دی؟
 د شونډو لاندې دې په (نه) او په (هو) څه پوهېږم
 له دغه سم پښتونه څه شې په غمزو غواړې ته!
 چې سم نه وايې په وينا د بنو څه پوهېږم
 لکه بلبل سوری په خار د گل په مينه کې يم
 په زخمي زړه څادمه بې ليه گلو څه پوهېږم

جلال اباد ۷ د جدي

غزل

دېره مې كړه ټينگه ژړا نوره ټينگېدى نه شي
 راچې شي يانوله اوښكې هسې درېدى نه شي
 دومره رقيبانو مې په زړه داغوته اېښي دي
 وېره مې ده داغ ديار د لاس به پكښې ځي نشي
 سرې سكروتې وگورئ د خولې نه چې بادېرې
 سرې بلې لمبې د غره په زړه كې ځايندى نه شي
 سسته د غيرت ستنه شوه اى خاونده خير وكې
 دا لويه ماني بې له دې ستنې درېدى نه شي
 خپل ورته له يو پلو پردى ورته له بل پلوا
 واړه د بنمنان شوه پښتانه لاره موندى نه شي
 اى خيبره جگگ شه پښتونخوا د مخ د سيمي نه
 پوزه د دوه سترگو منځ كښې غرونه جوړېدى نه شي
 دا غر مې په غوړ صبا "خادمه" له هاتفه شو
 قوم به باقي وي پښتونخوا محوه كېدى نه شي

فرعون ته خطاب

عدالت ورته بنکار بهري ستا ظلمونه چي لږ څپر شي
ای فرعون به ناموره ادا مخلوق دريسني ژاري
تا خدايي په خلکو کړله خو ددوی روزي رسان وي
دا خدايان هم خدايي کاندې هم روزي له نورو غواړي

کابل ۱۳۴۰

د ننگرهار پوهنتون

چې بادشاه و محمد ظاهر افغان
په دې وخت کې و سردار صدر اعظم
نيانې د نوي عصر د سحردي
پوهنتون د ننگرهار شولو اعلان
خادم و بنودو تاريخ چې و اغشم
له سپين غره په پامير څرکې دنمردي
۱۳۴۱ هـ ش - کابل خادم مېنه

انگریز او پښتون

انگریز وایي چې زه خدای ددې جهان یم
 وایي روس چې نور څه نشته زه انسان یم
 اوس دخدای او د انسان په منځ کې جنگ دی
 زه حیران ولاړ په غم کې د خپل خان یم
 چې نه خدای اونه انسان یمه نو څه یم
 له خاونده تبتیدلی یو حیوان یم
 چې انگریز په جهان وي پښتون به نه وي
 تبتیدلی دابنده دی له سر کراره
 پرې یې بندې ټولې لارې دژوندون کړې
 په هر خوا چې درومي نشته چېرې لاره
 بندي هومره گنده شرمندگي شوه
 چې نور خدای هم چېرې نه غواړي بنده څوک
 خو انگریز د خدای وکیل دی په دنیا کې
 چې پیدا کاندې خپل خان لره گنده څوک
 په نامه د بندگي گندگي غواړي
 دغه کار دی په تېرې کې د شیطان
 په تبلیغ د پاک یې وښيي عالم ته
 په دغه پلمه یې جوړ که پاکستان

کابل ۱۵ د جدی ۱۳۴۱

دعا

خدایسه پښتونلوره ورکسې ښه نظام
 دغه ده دعا زما کړم یې صبح وشام
 ژوند مویې نظامه دی روح مونا ازامه دی
 ای خاونده کله به، وی دغه آرام
 یو قام او نژاد یو مونږ نه خوږیږو یو په بل
 وگوره دا حال زمونږ بدموشه انجام
 یا حق د پښتون نشته یا نشته پښتون چرې
 دی په ازادی کښې اوس څله دی غلام
 شمعی له پتنگ شولو گل باندي بلبل مین
 زه په خپل مریض لغږ وږې تېرې قام
 هغه وپښ زلمولره څوک چې په دې راز وي پوه
 زه "خادم" په ډېر نیاز وایمه سلام

دی څوک و؟

لیلا یې په محفل کې وه مجنون یې نه و دی
 محفل د زیږېدې و خو هارون یې نه و دی
 له شورد اباسیند نه مې نغمې کړې ورته سبازې
 کوکچه مې پرې ورسمه کړه جیحون یې نه و دی
 کلي د پښتونخوا د خزانو یې وه په لاس کې
 روزل یې ترې نه کېده قارون یې نه و دی
 کتاب د سیاست او ریاست یې و په غېږ کې
 افسوس چې د لوستلو افلاطون یې نه و دی
 اعجاز د شاعری مې ورته راوړ له اسمانه
 قابل د پوهېدلو د مضمون یې نه و دی
 هوما ورله په سر باندي نیولی تاج د بخت و
 یا ماو گشتاسپ و فریدون یې نه و دی
 لښکر د همتونو غیر تونو و ریسی و
 سړی د پښتونخوا و خو پښتون یې نه و دی
 جنت د سعادت او نیکبختی یې و په مخکې
 راضي له انحطاطه په ژوندون یې نه و دی
 حشرونه قیامتونه د نهضت یې منتظر وو
 لایق د لارښوونې او لمسون یې نه و دی
 خدمت مو په اخلاص د ورورولی ورته تقدیم کړ
 حاجت یې ورته نه لاره مرهون یې نه و دی

کابل - ۱۰ حمل ۱۳۴۲

د ژوندانه طلسم

اوس د چانه اچاته وژارم فریاد کړم
او د چا د لاسه خاورې په سر بیا کړم
شني لوخړې سرې لمبې مې ځي له سره
څلوېښت کاله زحمتونه چې رایا کړم
ما اباد ورته رنگین باغ د پښتون کړ
دوی په داسې بې رحمۍ ولې بریاد کړم
زه بلبل ومه ثنایې کړه د گلـو
په نغمو کې نښانه ولې صیاد کړم
نتیجه د ټولو دا وه چې یې وینم
ای فلکه ستاله جوړه تاته داد کړم
چې په کار او په خدمت او هنر نه ده
د ښادیو امید څنگه زه ښایاد کړم

دا ژوندون دی که طلسم که جادو دی
چې په علم نه حل کېږي څه ایجاد کړم
غرونه یو سوري کوی شیرینه بل وړي
زړه مې نه شي ټینګېدی که یې فولاد کړم
په ژوندون کې هسې تنګ شومه چې وایم
یاد تازه د وروستني وار د فرهاد کړم
چې گلان له تندي سيزي خار زرغون کا
ددي نمرۍ په وړانګو څنګه اعتماد کړم
ټولې سويې د چانه نه دي روزي شوي
هان به خاوري کړم خو دا کور به اباد کړم
چې د خدای بنده صلا د عدل او داد کا
زه خادم تاسو په څه گناه هېداد کړم

کابل ۱۰ د سرطان ۱۳۴۲

هوسپېرم

ماشوم يممه پروين^۱ او ثرياته هوسپېرم
د ځمکې نه مایوس يممه فضا ته هوسپېرم
دا بشکلي سپوږمۍ وينمه د شنه اسمان په منځکښې
واوي ده، گلالي - زه بې بشکلاته هوسپېرم
د نمر په بېغذلي مې زړه له ورځې ځنې تور دی
د توري شپې سکوت چپې چپتيا ته هوسپېرم
په دې خړه دنيا کې تور او سپين نه معلومېږي
چې حق کا آفتابي هغې رناته هوسپېرم
کرلي چمندونه، سره بنونه د کوکيو!
گلشن راځنې پساتي شوېدياته هوسپېرم
دا هره ورځ چې وينم له پرون نه وي بتره
کوچنی يممه چې نن پسې صبا ته هوسپېرم

(کابل ۱۵ د سرطان ۱۳۴۲)

پښتون دې ولې کړم

چې خوښ دې مجنون نه و مه مجنون دې ولې کړم
 د لطف په خندا سره مرهون دې ولې کړم
 چې ماته دې په زړه کې د خوښۍ اراده نه وه
 په دومره بېدارۍ سره محزون دې ولې کړم
 نه خوښ مې په نغمه او نه راضي په ترانه وې
 گل ښه ومه بلبل د صباون دې ولې کړم
 زه کله ستا د مهرو محبت سره آشنا وم
 مین دې کړم ځکه جگر خون دې ولې کړم
 په دومره لوی جهان کې چې پښتون لره ځای نه و
 د داسې بدبختۍ سره پښتون دې ولې کړم
 په چل کې سامري چې رانه خپل واره پردي کړل
 گناه په ما کې څه ده نوهارون دې ولې کړم
 محمود چې د هر چا شومه په خپل آسماني شعر
 لایق د داسې شعر او مضمون دې ولې کړم
 جذبي او ولولې دې را عطا د اباسین کړې
 مجبور په پته خوله لکه جیحون دې ولې کړم
 گډه پرې په وینا مې په معنایې نه پوهېږې
 خادم د داسې خلکو افلاطون دې ولې کړم

درواغجن

کله اته واره جنته يې په لاس وي په بل لاس يې د مصری تورې هراس وي
درواغجن و ته رشتين ويلي نشم سپين ته تور او تور ته سپين ويلي نشم

کابل: ۲۲ دجدي ۱۳۴۲

(دميني لېونی)

چې په رډو سترگو قام ته خيانت کا
نو خادم به يې په ډاگه مزمت کا
هر مين د خپلې مينې لېونی دی
خوک په خاوره- او خوک مينه په دولت کا

کابل: ۲۲ دجدي ۱۳۴۲

سياست

چې په خوله نشي ويل کېدلای کار يې په رهز و په اشارت دی
مور يې پت ساتي له زوی و لوره دا سياست دی داسياست دی

کابل - ۱۳۴۲

تپت شو پښتون

تپت شو پښتون او لایستې يې به نور
بښکته لوبدلی دی او لوبې يې به نور
نه مشر پېژني نه ځي ورپسې
چې داسې وي نو داسې کېږي به نور

د پښتنو مشر

خلك مشري كوي عزت غواړي
زموږ چي مشر شي دولت غواړي
اي چي سږو دا ده د مشري در سره
قام دي نه تا خنسي خدمت غواړي

د قام د خدمت شرط

د قام خدمت اسانه كار نه دي
دا د الفاظو تنگش شعارته دي
قام دي د قدر د سوانجولولي
دا فكر مكره چي هوښيار نه دي

كابل - سرطان ۱۳۴۴

د مېرني وطن

دا چې مې له سترگو ځي اور دې د اوسپه څير
 اوس چې تېرومه يې مرگ دې د ژوندو په څير
 بې سره خپلونه دي نن د پښتنو تپي
 مېرې د لېوانو دي گرځي د رمو په څير
 څوك دې د دانو په غم څوك د خزانو په غم
 څوك په جيل خانو كې دي ژوند كوي د مرو په څير
 وره كه لار د ژوند شوله نه مو شته رهبر چري
 يو يو تپيري اوس لار كې د رندو په څير
 عقل د مغزو زمونږ راغي تل د نس لره
 غم د پښتنو نه كوي څوك د پښتنو پښه څير
 هېر شولو هېرېرې مې خوب و كه تعبير د خوب ؟
 هېڅ مې خيال ته نه راځي ژوندو مېرنيو په څير
 مړه دي كه ويده دي ټول وينې په مينځكښې نه وينم
 تينگ چې په ميدان د ننگ ودرېرې زلمو په څير -
 لويه جامعه رانه ماته شر مېنانو كړه
 اوس په دې مرده ټول پندې دي د باينو په څير
 گټه د بيرون نه چارونو څه وطن لره
 يو د بل د جيب پسې څار كوي د غلو په څير
 كاشكې خوږ جهان شولای دا د مېرنيو وطن
 يو د بل په خوږ شولای خوږ د پخوانو په څير

خان بابا عبدالغفار خان

د پښتو او پښتنو په لاسه حال و
که ته نه وای ای بابا فخر افغانه

تکلیفونه دي د پروگالل بې شانه
مارگلي نه ترهات او بدخشانه
اولوالعزمه، بهادره، پهلوانبه
پلوشې يې پورته کېږي ترآسمانه
پښتونخوا دي په بل رنگ کړله ودانه
د خپل قام په تباهي يې وه مېرانه
د تربور د مرگ دپاره سر گردانه
د تربور کور ته دي بوتللو پښېمانه
لارښوونکيسه، رهنمايه مېريانه
رحمتونه دي په تا وي له رحمانه
د پښتون نوم به وړه ک نه شي له جهانه
غورخوي به سپين خگونه له دهانه
له پاميره، تر خيبره او کاغانه
له امونه په خيبر ترهند ستانه
وي هېر شوي به وختونه له هر چانه
خوچي وي د پښتنو خونه ودانه

د پښتون شان دي بيا وښودودنيا ته
دا دچاپه غږويده پښتون راوين شو
د تکل په لاره دارله هېچا نه شوي
په افغان کې دي د مينې مشال بل کړ
د همت تخم دي وکاره په ملک کې
د پښتون توره د وروريه وينورنگ و
کتاري يې وه تر ملاويک په ولي
تايي توره تويک واخستل له لاسه
دبښني دي په وروري کړل بدله
ته د بښن د استعمار او استبداد يې
ته به مړشي، مونږ به مړه شو، ټول به مړه شي
ابا سيند به په مستي، مستي، بهېږي
سپني اوږبه په لور د غرونواوري
کاروانونه به بهېږي تل تر تله
په بل شان به تاريخونه ليکل کېږي
خوستا نوم به د پښتون په خوله يادېږي

کاشکې نه وای کړه شوې دغه لاره

ای د ټولو پښتنو قومونو پلاره

کابل ۱۰ د جدی ۱۳۴۳

څه وليکم

د زړه له درده له افسوسه بيان څه وليکم؟
 د دې نامرد او بسې هدفه جهان څه وليکم؟
 د ورونه تېرشول لپېرې به نورې هم تېرې شي
 بهار به نه وي له دې هسې خزان څه وليکم؟
 د هرې ورځې پسې شپه وي خو سهار هم لري
 چې نه تيرېږي له دې شپې دهجران څه وليکم؟
 هوښياران وايي خپل تقدير دې په خپل لاس کړه بدل
 چې نه بدلېږي د دې عصر و زمان څه وليکم؟
 خلک د بند په تورو خوټوکې نقشې جوړوي
 په ازادۍ گڼې بسې وسې د خپل ځان څه وليکم؟
 خلک تاريخ او کارنامې د خپلو خلکو ليکي
 زه دخپل قوم دغه خواشيني دا ستان څه وليکم؟
 زه ورته گورمه آسمان په سمه نه څرخېږي
 نوره شکوه د دې کجروه آسمان څه وليکم
 چې خپل تقدير بسې بدل نکړو نو تدبير شويدل
 اوس د تدبير د بدلېدلو بيان څه وليکم؟
 دانيان حال گوري تادان په قال عمروته گره تېر
 له دغه زيات فرق دداتا او تادان څه وليکم
 له تندي مري او د ژوندون اوبه په لاس کې بسې دي
 له دې ناپوهه بېغیرته افغان څه وليکم؟
 خلک په محکبې څي افغان په بيرته درومي هميش
 زړه مې څورېږي له دې څوره افغان څه وليکم؟

لویه ارزو

واړه پښتانه یو، لسوی مرام د پښتونولو - دا لویه ارزو لرو

ښکلې پښتونخوا ته زړه کې مینه د پښتونولو - دا لویه ارزو لرو

څوک چې دلته اوسې واړه وروڼه دي یو قام دی - یو شان یې مرام دی

خو د خپل هدف پر لورې تل هڅه د تلو لرو - دا لویه ارزو لرو

یون د اباسیند او دامو څوک ځنډولی شي - دا کله کېدلی شي

تینګه اراده لکه د تېرو مېړنو لرو - دا لویه ارزو لرو

دا د هر ملت ده وظیفه او دا یې کار دی - څه په دې کې دار دی

مونږ وینې شوی قام یو مرامونه د ژوندو لرو - دا لویه ارزو لرو

لور دې دا بیرغ وي افغاني څو چې دنیا وي - مخکښې دې رڼا وي

کلك د مليت سره پیمان دویښې زموږ لرو - دا لویه ارزو لرو

جلال آباد د دلوۍ ۱۳۴۳

د محمد گل خان مومند په یاد

عمر دې تېر کړلو په نسره د پښتو دپاره
 اروادې ولاړله په سره د پښتو دپاره
 خلکو په دې نیمگړې جوړې کړې ماڼۍ او چټې
 تاد میرونو لار کړه غوره د پښتو دپاره
 په ملیونو سرونه خلکو خان دپاره کړه تېست
 ته په همت تېر شوې له سره د پښتو دپاره
 ارزو دې دا وه چې په قام کې شي سرونه پیدا
 هوډ دې په خپله کړو ترسره د پښتو دپاره
 کله ورگډه شولې میدان ته چې پښتو وگټي
 کله ورتېر شوي د سنگره د پښتو دپاره
 د پښتونخوا د باغ مالپاره شه اوچت له خوبه
 بابا راغلی له خیبره د پښتو دپاره
 چې د پامیر څوکه یې غواړي اباسیند ورسره
 ورځ ده راغلی مقرره د پښتو دپاره
 ځوانان راغونډ دي په مزار دې محمد گل مومند
 مشاعره ده زور وړه د پښتو دپاره
 واره پښتون ده ملا ترلې چې پښتو لوړه شي
 ښه تقاضا ده خونډوره د پښتو دپاره
 ټینگه وعده راسره کړېده ښاغلی صدر
 کاشکې رایاده یې شي غوره د پښتو دپاره
 خادمه کله به چرگه د پښتونخوا جوړه شي
 د پښتنو د زړه پرهار له به دوا جوړه شي

کابل ۲۰ د ثور ۱۳۴۲

ښاغلی صدر اعظم داکتر محمد يوسف هغه فرمان ته اشاره ده چې د پښتو د
 نكشاف او تعميم دپاره يې صادر كړی و.

آینده پښتنو ته پیغام

ای ایښده پښتنو	ای ایښده پښتنو
که به مونه پېژنئ	تاسو بېم وپېژنئ
بدکه موبڼه کړې دي	چې مونږه څه کړې دي
واړه باطل وو که نه	مونږه عاطل وو که نه
د اوږو پېټې وو ټول	مرغې د خټې وو ټول
دغو غویو څه کړې	اخر سړو څه کړې
که به و نه ښيي دا	تاریخ به وښيي دا
ستاسو د چارې فکر	ستاسو د لارې فکر
که و نو هغه څه و؟	مونږ سره و که نه و
په لوی انسان مې قسم	په پاک وجدان مې قسم
خدمتگاران مولرل	چې غمخواران مولرل
د سترگو نم یې خوړ و	چې ستاسو غم یې خوړ و
راپرز بدلې و چور	پښتون لویدلې و چور
ستمگران یې لرل	غټ دښمنان یې لرل
ظلم و ادبار دلاسه	د استعمار دلاسه
خاورې ایرې پراته وو	ټوټې ټوټې پراته وو
وه لافي الحاله پکښې	د دښمن جاله پکښې

دوی به له بیخه وهل	خه چې به مونږه کرل
نه چې په جنگه و هلو	رنگ به ی ۱ په رنگ و هلو
چل او حکمت و قوی	لوی سیاست و قوی
باور پرې و کړی تلسې	بل چرې نه وه داسې

مور په دینمن کړه پوره	چې میرویس خان په توره
په خومه چل شو بدل	غرې په غل شویدل ^۲
دا نور لمسون واړه دی	غرزی - پښتون واړه دی
دلته ایاد دی کنه	د غره اولاد دی کنه
تینگ یې دولت سازاوه	میرویس ملت سازاوه
دوه خوا پرې جنگ راغی	خووخ پری تنگ راغی
وله عبدالسو ^۳ خني	یو وله خپلو خني
نادر افشار راغی	بل خوا ناتار راغی
په ظلم زور وړان شو	د هوتک کور وړان شو
د احمد شاه شولو تهر	وار د نادر چې شو تیر
په بڼه مضمون جوړ کړو	بابا پښتون جوړ کړو
مرهټ یې بل وو هل	یو یې مغول وو هل
بل هندوستان و په قار	یو خوا ایران و په قار

۱ به ی ډبه یې د مخفف صورت محاوره ده

۲ یعنی غرزی ته غلزی ویل د دښمنانو د سیسه وه

۳ عبدال ابدالي کورنی چه د هوتکویې مخالفت کاوه

نوی جنگرېز راغی	یکښې انگرېز راغی
قهر يې زیات شولو	درې ځله مات شولو
پښتون يې مات کړو په چل	ده سیاست کړو بدل
خاوري ايرې يې کړو مونږ	درې درې يې کړو مونږ
زمونږ په سر کړلو	دښمن يې بر کړلو
نفاق يې پرېښودو لار	تهداو يې کښېښودو لار
د چل په زور وهي	ورور په خپل ورور وهي
بې ايمانی ته گوره	مسلماتی ته گوره
گډوډ مضمون کاندې	انگريز پښتون کاندې
د سترگو تور مې دی	ته به وای ۱. ورور مې دی
زوی دادې به دې شي	زړه ته نږدې به دې شي
پس له عمرو نونه بيا	پس له کلونو نه بيا
لاترېنه تيز به وي	گورې انگرېز به وي
بېخ يې ختلی نه در	دښمن لاتللی نه دی
په هره چاره کې دی	په هره لاره کې دی
هونيار يې غلی بولي	احسق يې تللی بولي
بېخي نامراد کړلو	مونږ يې برباد کړلو
دېر حکمتونه شو جوړ	دېر نهضتونه شو جوړ

دېښمن برياد نشو	خو وړه ك فساد نه شوو
اسره مونه ده كړي	صرفه مونده كړي
خو سخت راگېروو مونږ	له سره تېروو مونږ
ښه گر وېرته وكړئ	ورشي پوښتنه وكړئ
د پښتونخوا زامنوا	اي د صبا زامنوا
په لوی تېر مې قسم	ستا سو په سرمې قسم
د سپين صبا په مينه	د پښتونخوا په مينه
بل څه مې ذكر نه و	خان ته مې فكر نه و
يا پښتونخوا و مضمون	ياوه پښتو يا پښتون
دغه بيان و تل	افغانستان و بل
ده دې بېخوته وهل	انگرېز دا كله منل
خو پښتون نه غواړي	انگرېز هر څه غواړي
د پښتنو بندوي	لار د پښتو بندوي
خوارو غافل چا كړو؟	پښتون جاهل چا كړو
ذري ذري څنگه شو؟	توتې توتې څنگه شو
كه د وطن وكړي؟	اوس غم دتن وكړي
لاپوهېده يې شو گران	را تولېده يې شو گران
چل او حكمت څنگه دى	داسياست څنگه دى
اخته په شر شولو	وران يې كلچر شولو
اوداژوندون وگورئ	نادان پښتون وگورئ
دا سلسله ده لويه	دا كشاله ده لويه

مونږ بي خبره نه وو

هم بي بصره نه وو

خدايرو رشتيا وه يوه	خبره دا وه يوه
د پښتنو كيدلو	كار په پښتو كېدلو
نه وه چاره او شفا	بي پښتو بله دوا
يالاویده وي پکښې	چې پښتومره وي پکښې
دولت به څنگه شي جوړ	ملت به څنگه شي جوړ
ملی وحدت يې نه وي	چې مليت يې نه وي
افغانستان څه وي؟	نو به افغان څه وي؟
نه دا چې نه پوهېده	انگرېز هم ښه پوهېده
د پښتنو يې وهه	بېخ د پښتو يې وهه
مال دانگرېزدي شي	ده ويل سوېزدي شي

يادمې دي نه مې دي هېر	څلوېښت کالو نه شو تېر
د پښتنو د پاره	ټول د پښتو د پاره
ډېر ځورېدلی يم	ډېر کړېدلی يم
خراب تراب يې کړم	ډېر په عذاب يې کړم
که رفيقان مې وو	چې شاگردان مې وو
بدخواه دځان مې شول	ټول رقيبېان مې شول
په ما افسر به شول	دوی معتبر به شول
پټ به له ما کېدلو	کار له بالا کېدلو

هم مي د گل خورلي	هم مي رتل خورلي
بينکاره سستم په ما	تل به و غم په ما
حق به ناحق شوزما	ليده مي ظلم و جفا
کله ناکار به شوم	راگرفتار به شوم
د سپي او خره په لکي	تړل کېدم په رسي
زه شرمولم به يي	زه خورولم به يي
په مرگ تهديد شولم	بي څه تبعيد شولم
ستغي او سپوري به وي	داسې لانوري به وي
لسوي شواخون و بل	لاخيگرخون و بل
چاپ مي اشعارنه شول	نشر اثار نه شول
زه چسې ژړا کوم	او واويلا کوم
په خپل فطرت ژاړم	په بند قسمت ژاړم
گل د دامان ومه	نه د باغوان ومه
په بڼه د چا نشوم	د دلريا نه شوم
خرو او غويو وخورم	خاورو، اير و خورم
د پښتو حال داو	زمونږ احوال داو
حيانت مو کړلي نه شو	ځان مو بايللي نه شو
پښتو ته لار نه وه	بله مو چارنه وه
يوازي زه خونه وم	چې په دې جال کېنيوتم
د پريشه ځوانان شوه دل	پهلوانان شوه دل
بينکاره دوران و دا	په ټول افغان و دا
"امان" افغان څه شو	"فخر افغان" څه شو؟

<p>نادر افغان گوره صمد په جبل کښې پروت "کوثر" خیران شولو اېې چې سپک یې کړو د کندهار احوال جلا حساب غواړي بلخ کې نهضت نه و زمونږ وزیر به و څوک به چې غل نه و کله په کار به و</p>	<p>"محمد گل خان" گوره "فرهاد" په ښکېل کې پروت "همیش" خزان شولو باجوړ وره ک یې کړو د ننگرهار احوال نوی کتاب غواړي هرات کې پست نه و څوک چې یې پسر به و د غلوه به مل نه و د سرگو خار به و</p>
--	---

<p>دوست د پښتو کله وه د پښتو د ښمې شرط د لور تیا زمونږ لور به شو تیت چه به شو یوخوا... و ناست دوه افسانان وو دوی یو به پارسي وبله دواړو بهانه جوړه کړه د هندوستان په نوم پښتون راگیر کړو دوی یو سرخپوشان کړه دل ای ایښه پښتو</p>	<p>چا پرېښودو کله د پښتو د ښمې دا غتلازمونږ جگه شو بیت چه به شو بل خوا... و ناست مگر څه شان وو دوی بل انگریزي وبله ښه افسانه جوړه کړه پښتونستان په نوم له تېغه تهر کړو دوی بل ویښ زلمیان کړه دل ای همیده پښتو</p>
---	--

د پښتنو زامنو!	د وطن ښو زامنو!
په خو خو وار دې شم	تاسو ته چار دې شم
تسربنښه پخه واخلي	اوس نتيجه واخلي
د مشورې چېرې دې؟	سرد قيصې چېرې دې؟
بهرته تر شانه وځئ	چيرې خطا نه وځئ
خپل ثقافت نه شي جوړ	چې خو ملت نه شي جوړ
د خوار، گدا وکړو	کار به په چا وکړو؟
ملي وځدنه وي	خو چې قوت نه وي
زمونږ معراج څه دې؟	د غلو علاج څه دې
پاخه فکرونه غواړي	کار همتونه غواړي
تېښته اوډار مه کړئ	په غل اتبار مه کړئ
دښمن به دوست نه شي	کاني به پوست نه شي
په وطن پښه اوسئ	په پښتو غونډه اوسئ
عالي مضمون جوړ کړئ	بيا لوی پښتون جوړ کړئ
مال د انگرېز نه دې	دا ملک سوږېز نه دې
تولې دنيا دپاره	د ويشيا دپاره
د اعتلا لاره ده	د ارتقا لاره ده
د استعمار علاج	د استعمار علاج
دا مې اظهار دې بس	فقط دا کار دې بس
د ادې پيغام زما	نصرت دې سلام زما

کونخوانا روغتون

۱۹ د قوس ۱۳۴۴ هـ ش

خوانانو ته بلنه

يا اچاروان د قافلې شه!

يا روان شه په کاروان کښې

کار په مثل د انسان کړه	آخر ته هم يو انسان يې
لږ څه غم د خپل جهان کړه	په دې لوی جهان کښې اوسې
تگ په لاره د کاروان کړه	په شخصي سودا کښې گيره
لږ خو کار هم لکه خوان کړه	هميش لاسې د خوانسۍ کړې
يا نور خان پسې روان کړه	يسا د بل پسې روان شه
سړيتوب غواړې جهان کښې	ښه پوهېر مه هوښيار يې

يا اچاروان د قافلې شه!

يا روان شه په کاروان کښې

خو مېړه د عمل نه شوې	عمر تېر دې په سودا کړې
نه د بل سره په تله شوې	نه دې لاره څه پيدا کړه
خوشې دل لکه وابنه شوې	خوشې شين شوې خوشې لوی شوې
مگر نور وايه چې څه شوې	هو پيسې خودې پيدا کړې
نه ددې نه د هغه شوې	منډه هلته منډه دلته
نور خوښه يې په خپل خان کښې	د اقدام در کښې کمی دی

ياخاروان د قافلې شه!

ياروان شه په کاروان کښې

تل خبرې د وطن کړې	مونږ دې وينو فکر کړې شي
کله شين به دا چمن کړې	د خبرو خو هم خای وي
که هر خو خبرې من کړې	خان به سپک کړې په خبرو
چې خان بل ته قدر من کړې	په تنقيد به دا ونه شي
خان په مثل دکوهکن کړې	مونږ خو غواړو چې وطن ته
يا راگډشه په ميدان کښې	يا دا فکر سودا پرېږده

ياخاروان د قافلې شه!

ياروان شه په کاروان کښې

خان دې خلاص کړه له وسوسه	تذبذب يولوی مرض دی
په همت سره راپاښه	تسوکل د نړو کار دی
عزم وکړه له اخلاصه	د ميرونو کار خدمت دی
بېخ د طمعې له زړه باسه	دا نامردې اسرې پرېږده
دا څه ژوند دی بي استاسه	لږ خو فکر خان ته وکړه
نه مړه کېږي په طوفان کښې	د ايمان ديوه يلېږي

ياخاروان د قافلې شه!

ياروان شه په کاروان کښې

يارښتيا د وطن غل شه په ښکاره داړه ماري کړه
بې ايمانو سره مل شه چور چپاو او خونخواري کړه
وجدان لاندې کړه له پښونه چې کوی شي مرداري کړه
د پيسوپه زور که ژوند کړي چل فريب او غداري کړه
بې لاري هم يوه لار ده ورشه غوره بې لاري کړه
که دا نه کوي نو گوره چې څه حال دی په افغان کې

ياسالارو د قافلي شه

ياروان شه په کاروان کښې

نه اخلاق شته نه قانون شته نه رواج نه ديانت شته
وطن ټول لوچک فضول شو نه تقوی نه مستانت شته
حرمت پاتي چاته نه شو نه انسان نه کرامت شته
پښتو والوته له منځه نه غيرت نه چا کښې پت شته
دروغ به ځله درته وایم نه دولت اونې ملت شته
زمينه ښه ده تياره که څه متره وي په ځوان کښې

ياسالار د قافلي شه!

يارووان شه په کاروان کښې

د پوره بده به لادا وي چې کار نه کوي پخپله
 کله هلې کله دلې خبريال يې يوله بله
 په وړاندي د جوړ کارونو قبر کني خان ته خپله
 دسم کار قدرت دې نه شته خو وړاندي کوي تر تله
 دا چلند تاته بلادي شي به ختم زما گلله
 د "سوشل" دلې ته راشه منل شوېده افغان کښي

يا سالاد قافلي شه |

يا روان شه په کاروان کي

د "خادم" دغه ارزوده چې افغان بېرته افغان شي
 شو کېدلي تر هيدلي سم په لاپېرته روان شي
 ورد فکراو د عمل شي دوب په غم کي د خپل خان شي
 يوملت يويي هدف وي په رښتيا افغانستان شي
 د پردو لاسونه لند شي د خپل خان واک يې د خان شي
 نو خادم به پکښي فردوي څه چې کړي په دې جهان کي

يا سالاد قافلي شه

يا روان شه په کاروان کي

ملی ارشاد

خلو بښت کاله مې ووې چې ازاد یمه ازاد یم
خو ماغوندي انسان چري ازاد نه شي کېدلای
منه چې بیرغ د استقلال مې په سر رپي
خونن د ازادی دغه مراد نه شي کېدلای
پو قام چې ازادې ازادی باندې ژوندون کا
دا کار بې د مېراني له جهاد نه شي کېدلای
اسیر چې د یو قام وي ثقافت د بل په لاس کېني
هېڅکله په ملی بڼه اباد نه شي کېدلای
دولت چې د ملت په ثقافت باندې محکم شي
د عصر له صدمو څخه بریاد نه شي کېدلای
وحدت چې په ملت کېني د عمل او فکر نه وي
کامل یې په هېڅ قسم اقتصاد نه شي کېدلای
ملت او حکومت چې په دولت کېني سره یو کا
بل شی یې له تاریخ ورته بنیاد نه شي کېدلای
په رنگ د ملیت کېني خپل پردی سره یو رنگ شي
تفریق یې بیا د رنگ او د نژاد نه شي کېدلای
تاریخ او ثقافت او روایات بېخ د وحدت دي

دا کار په چال او زور او په تضاد نه شي کېدلای
اساس د دغو ټولو رښتیا نسی دیموکراسی ده
چې نه وي صداقت حل د میراد نه شي کېدلای
یو قام چې لاس و بل ته د ډوډی دپاره نیسي
همدا ور لره بس دی چې ازاد نه شي کېدلای
سوشل دیموکراسی که افغانیزم سره مله شي
بیا هېڅ په دغه فکر انتقاد نه شي کېدلای
که څوک د زړه په مېنه طلبکار د حقیقت وي
رشتیا چې له دې زیات ملی ارشاد نه شي کېدلای
هېڅ لویه بدبختی به له دې زیاته بله نه وي
په طرحه د «خادم» که اعتماد نه شي کېدلای

۳۰ د جدی ۱۳۴۴

د استعمار زمزمه

هر څه چې شي ودې شي افغان درنه ملت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

گوره که وينده زمري راوښن شو بيا به څه کوو

هېڅ خير به ونه کوو

پرېرېده چې وينده وي په هېڅ شان درنه اوچت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

گوره په ويدو کښې يې چاره کوه بيدار شه

ښه ورته هونښار شه

کله که شي وينښ هم چې پيدا ورته فرصت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

علم خو څه ورکړه خو چې تش خالي گفتار وي

نه چې سمه لار وي

پوه که په هرڅه شي خو چې پوه په سياست نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

مور که شه په گېډه نو بيا فکر د صباکوي

يو تربل سلاکوي

ټول دې يو پر بل اخته وي وره ک ورنه رشوت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

کتاب در حدیث صحیح

چینی خلك بڼه كپړه دغه نوردې پسه عذاب وي

پرېرېده چې خراب وي

هغه بيا د دوی په خوله كښې وركپړه چې راحت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

لوی فساد دې فکړ دی؟ پښتو و پښتونستان دی

دا کار هم اسان دی

نوم خوييې بدنه دی خو چې جوړ ملي وحدت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

گوره تربيه ددغو خلکو افغاني نه شي

جوړه شیطاني نه شي

تور څه ورته بڼيه خو دا کار درنه غلط نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

واوره ادارې دپاره تل تکړه سپري گوره

چاغ لکه غويي گوره

هر څه دې کوي چې را پيدا چرې نهضت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

هو افغان دې نه وي مهاجر که بې نسب وي

خو پوه دی په مطلب وي

خير دی که پښتو وايي چې ټينگ په مليت نه شي

لوڅ دا حقيقت نه شي

لوڅه دښمني هم د پښتو او افغان مه کوی

سپکه د ځان مه کوی

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

تفسیر در تفسیر

واړه افغانان يو

واړه افغانان يو

ټول مسلمانان يو

گران هېواد زمونږه لکه گل افغانستان دی!

جگه له کل جهان دی

څه بڼایسته فضالري د جنت هوالري

ډک له نعمتونو دی حسن او ښکلا لري

څومره چې وطن بڼایسته دی هو مړه يې انسان دی

جگه له کل جهان دی

* * *

لوړغرونه درې ښکلې واورې او چینې ښکلې

ډک سیندونه هر طرف درومي ترې ولې ښکلې

ښار او کلی هر خوا په باغونو کښې عیان دی

جگه له کل جهان دی

* * *

پلار دی د قومونو دا مور د نهضتونو دا
خپور ترې ارین شولو خای د عظمتونو دا!
دلته سړیتوب لوی شوی هغه کوهستان دی
جگه له کل جهان دی

* * *

هر قسم غلې لري څه بنایسته مېوې لري
شاتوله شودو د کسې تل جاري ویا لې لري
دا ملک د مالدار او د باغوان او د دهقان دی
جگه له کل جهان دی

* * *

دا دی د یاما وطن دا دکانشکا وطن
راغی سکندر پسي دادی د سوم او وطن
دلته جام اوبه د ژوند - او ژوند د سپین تمان دی
جگه له کل جهان دی

* * *

بیا به یې ودان کړو په علم او عرفان کړو
بنکلی له ارم ځني دا افغانستان کړو
واړه خویندې وروڼه ، یو ملت دی چې افغان دی
جگه له کل جهان دی

* * *

تیرې او ډیرې دي لورې او ژورې دي
واړه جواهر دي لمنځې که نښترې دي
هرکانه یا قوت او لاجورد لعل و مرجان دی
جگ له کل جهان دي

* * *

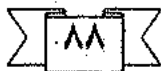
خومره چې افغان قوي دومره ې ایمان قوي
هېڅ په دام کي نه نیلي لور درومي مرغان قوي
وړی یې په نره استعمار ځني میدان دی
جگ له کل جهان دی

* * *

شرم دي بدظن وکړي فکر دي دښمن وکړي
دا ده اراده ملي غم به د وطن وکړي
ډار په دي کښې نه شته د "دخادم" دغه اعلان دی
جگ له کل جهان دي

سپين سترکي

په خويله وايي چې افغان يم له افغانه خبر نه دی
 عجيبه شانې سپری دی له خپل ځانه خبر نه دی
 دې قوم، لسوی تاریخ او عصمت ته یې شا کړی
 تللی منفي بدلې وايي له تاوانه خبر نه دی
 نور په هر څه بڼه پوهیږي د ملت په حق کښې روند دی
 د توحید کلمه وايي لسه یوتیا نه خبر نه دی
 د توحید کلمه څه ده دغه سوال مې ورنه وکړ
 مسئلې او لسه جواب او لسه ملاته خبر نه دی
 د جهان په نورو ژبو د توتی غونډې گپېږي
 خود خپلې ملي ژبې له لوی شانه خبر نه دی
 د پښتو مې ورته ووی ده سویس راته یسار کړ
 له فرانس او له انگلیس او له ایرانه خبر نه دی
 ځمکه ارته ده ارض نه ده دا اسمان هم همسکن دی
 بیچاره ورلاندې گرځي له اسمانه خبر نه دی
 فلسفې د عصر وايي د تاریخ دورونه ستایي
 خود خپل بڼکلي هېواد افغانستانه خبر نه دی
 د پیسو په ټولولو د بنگلویه جوړولو
 بڼه پوهیږي خود قوم له لوړتیا نه خبر نه دی
 د وطن له بده حاله بڼه خبر دی چې ابتر دی
 خود خپل قوم له شعور اوله وجدانه خبر نه دی
 خود خپل قوم له شعور او له وجدانه خبر نه دی
 په شعور ددغه قوم کښې حشرونه روزل کیږي

فضا واړه طوفاني ده له طوفانه خبر نه دی
 وایي نن کار غنیمت دی د صبا کار به صبا شي
 فخر کا چې ابن الوقت یم له صبا نه خبر نه دی
 هو د خان په ډول گډه پري ښه زیرک موقع شناس دی
 څه چې خان وایي هغه کاله بل چانه خبر نه دی
 هر نهضت کښې دا خله پري خود خپل مطلب دپاره
 د ملت د ایدیال او مدعانه خبر نه دی
 د ریښتیا و په لباس کښې په درو غوتل چله پري
 ډېر ماهر دی په دې کار کښې له بل خوانه خبر نه دی
 د خپل ځان په پرسولو د عالم په تیر ایستلو
 کښې استاذ دی خود عصر له رجحانه خبر نه دی
 په غریب او په ریا او په ایما کي یگانه دی
 له راستي او له اخلاص او له ایمانه خبر نه دی
 تل دامونه رډي صیاد دی په چانسونو کښې تراد دی
 دروغ په دروغو هضموي تل له افشانه خبر نه دی
 چاپلوسی او خوشامندو چلو تپو باندي روان دی
 د سر کس په رسی خپري له لوېدانه خبر نه دی
 له دې ټولوبه خبر دی، ما چې وې خبر نه دی
 خو سپین سترگی مرتجع دی له حیانه خبر نه دی
 دی مغرور دی چې ملت به غولومه چې خویمه
 دخادم^۴ د انتقاد او له بیاننه خبر نه دی

انسان او کائنات

(د فطرت غوتې)

څنگه راپیدا ځمکه اسمان شو؟

بیا پکښې پیدا څنگه انسان شو؟

سل زره خبرې هر چا وکړلې	دا راز چې وپت په هغه شان شو
سرد جاذبې خو څه ښکاره شولو	سُرهم د خلقت گوندې عیان شو؟
برق خوله ایتمه پورې کشف شو	کشف یې سُر کله په انسان شو
وینمه میګنیت ورته حیران یمه	دا کشش له کومه نمایان شو؟
زړی وي دانه وي بیازرغونه شي	اصل کیف له مونږ پنهان شو؟
داسلسله څنگه او له کله ده	بیا پیدا هگی کښې څنگه خان شو؟
هر څه به ژوندي وي مړه یو نه وي	او که وي نومر څنگه حیوان شو؟
ماته ازلي ابدي مه وایسه	تر هه مه په زړه راغله حیران شو
څوک چې میکانیک باندې ایمان لري	سست یې راښکاره دغه ایمان شو
دا میکانیکي عمل له کومه شو؟	څنگه ترې پیدا دغه دوران شو؟
څومره عالمان فلاسفه چې دي	هر یو لکه طفل راعیان شوا
دا دنیا روانه ده روانه ده	څنگه او تر کله بېخي گران شو
لویه د طلسم کار خانه ده دا	گیر په دې طلسم کښې انسان شو
دا تیاره کوټه خو د لیدونه ده	بیا هم را په سر دا امتحان شو
برخه په تیاره کې دی سفر زما	عقل ته پرې ډیرې سرگردان شو
څه خو مې په دې تیاره کښې وموندل	ژوند پرې شو مټکل او که اسان شو؟

لازه په يقين راته بنکاره نه ده

ژوند لکه یو بحر بی پایان شو

یو طرف که سم شوبل مو وران شو

دومره تکی مونږ ته نمایان شو

علم و عقل دواړو دارې وایستې

هوله ټولو تېرو تجربو ځنې

غوټې د فطرت د سپرو دلو دي

څه که نه دي څه د حل کېدلو دي

* * *

پوه دی که فقیر او که امیر دی

دېر په غم لرلی یې تقدیر دی

دا کمبخت په منځکښې یې اسیر دی

ژوند دده په غاړه کښې زنجیر دی

تل لکه ابشار د ځان په ویر دی

چغې دي، سلگي دي او نفیر دی

تېر له خپله خانه او ضمیر دی

نه پوهېږم کوم پلو ته څیر دی

دا تکی په زړه مې لکه تیر دی

بدده فطرت او هم ضمیر دی

وینو ژوند د ښو بدو بهیر دی

مخ د چا د ځمکې په تعمیر دی

خوار انسان د غم په دام کښې گیر دی

هر خوا بلاگانې ورته اوزې خولې

څومره مصائب ترېنه چاپېره دي

څه وکړي اخر د ژوند چاره څه ده

غورزي، پرزي، درومي، تلوسه کوي

وگوره خندا به لږه ووينې

نه پوهېږم څله په رسمی خدا

هېڅ حق په ناحق حاصلېدی نه شي

څوک که څوک بدبخت کي نوخوښخت به شي

څوک وایې انسان جوړ له بدیدو دی

څنگه له نېکۍ ځنې انکار کوي

ښه وینو چې څینې خرابي کوي

مونږ که دا فطرت چور اړوی نه شو

گوندي تحول هم څه کوی نه شو؟

خه سودا چې خامه د انسان ده دغه "خوشبختي تنها ډځان" ده
چاته خوشبختي چې خه ممکنه ده دا يوازې نه ده د انسان ده
هر خه زور اور کولای شي مگر دا لار د انسان که د حيوان ده؟
څوک چې ژوند يوازې خور د خواب گني دغه نقيصه يې د گومان ده
ژوند او خوشحالي دي مراد ف سره بڼه خوښي د روح او د وجدان ده
روح که معذب و خوښی نشته دی دا معنی واضحه نمايان ده
هوسا يې بڼه ده ضروري هم ده نه مگر هغه چې دکوم خان ده
خوښ وي هر انسان خپله ټولنه کې دا خه پټه نه ده پټه عيان ده
پټه جامعه څنگه جوړېدلی شي دا کښاله مخکښې د افغان ده
لويه معضله ده د څېړلو ده هوزمونږ د فکر او د توان ده
پټه شي جامعه چې حکومت بڼه شي پرېکړه دا ددې عصر و زمان ده
شان د حکومت او قام که يو نه وي وړانته مسئله بوله بل شان ده

هله يوملت خوشالېدلی شي

واک که د خپل ځان خپله کولی شي

کابل، خادم مېنه-۸ د سنبلې ۱۳۴۵

غزل

زه دې په پته خوله هم پېژنم قسم مه كوه
 رقيبه خدای دپاره نور دغسي چم مه كوه
 خوږې خبرې د هېواد له حاله څله كوي
 څه خپلې لويې كړه د نورو خلكو غم مه كوه
 مادي سجدې دنس د بت دپاره نېې لېدلي
 ماتسه خبرې د كعبې او د حرم مه كوه
 له اباسينده ترامو دا سيمه چا وپشلي
 وايي غازي ماتسه بحثونه د تور خم مه كوه
 يا په داسپينه لاره درومه چي پرې درومو سره
 كه نه بحثونه اروږه رقم رقم مه كوه
 بي له پښتو به يوه نشي د پښتو داسېمه
 دا يو قسم دی هره ورځ په ما قسم مه كوه
 چي د امو په مخ كې نېې د يامو شي كسي
 خادم ته څله وايي غم د جام جم مه كوه
 د خان غازي كابلې سره مشاعره، ۱۲ د قوس ۱۳۴۳

څورولې مې شي

زه ښه پوهېږم څورولې مې شي
 له تيتو خلكو تيتولې مې شي
 رقيبې دا هم راته ووايه چې
 د عشق له لارې اړولې مې شي؟

د کابل ښار

ای د حسن د وفا جوړه کابله   پسرلی درباندي اوسه تل تر تله
 د افغان د اعتلا او عظمت کوره   په لمنو کښې دې تل گلونه ووره
 په سینه کښې دې غیرت د پښتنو شته   په تامينه د باباد پر گڼو شته
 ای کابله هر یو غر دې گلالی دی   هر یو کانی یې له ننگه جوړ غمی دی
 هر یو سړی د غازی نېغه شمله ده   هره تپه د شهید پسه وینوسره ده
 په خولی کښې دې هغه ولس اباد دی   چې دننگ په هسک دستور و غوندي یاد دی
 ای کابله هر نفس دې محترم دی   هره پیغله دې درخو زلمی آدم دی
 که پغمان دې د ښکلا و ائینه ده   زور حصار دې د ننگونو خزینه ده

غیر تونه دلته خاندي په ښکلا کښې
 خدایه داسې ملک به کوم وي په دنیا کښې

(۲)

ای کابله ستا ماضی ښاندي نازېږم   مستقبل ته دې له ورايه خوشالېږم
 د ولس د محبت نه دې څارېږم   ستا د څاورې د پاکۍ نه قربانېږم

وايم سترگې مې له شوقه سپېلنی شوي
 ستا د حسن نندار وخته لوگی شوي

ستا په مینه کښې تهمت دی که سزاده
ولسی ای زما کابله د زړه سره
که ته ټول ښایست ښایست غیرت غیرت یې
زه په مینه د پښتو کښې مست ملنگکیم
لېونی زړه مې خبرې رانه غواړي
په گلونو کښې د پت رنگونه گوري
له ریابه غواړي لاس د ادم خسان
فرب نه خوري د خبرو دسیپونه
په خوږو او په ترخونه دوکه کپړي
نه منت مني نه زور او نه زاري
د هر باده سره تلل دده زده نه دي
دی د خپل سپرلي په طمعه په مسکا دی
دا زرگی می ای کابله ډېر ماشوم دی
ولي مست دی د چا مینه کښې ملنگک دی

په خندا قبوله کړې مدام ماده
د مشرق د تندي خاله منوره
همگي وفايې مینه محبت یې
په هر خای کښې د خپل زړه دلشه تنگکیم
دپښتو خو مرغلرې رانه غواړي
په پښتو کښې د غیرت رنگونه گوري
دښایست پرده کښې سیل کړي دجانان
مرغلرې راوباسي له چپونه
خپل مرام پسې روان دی که وړه کپړي
لټوي په هره لاره کښې یساري
په هر سر لا گډېدل دده زده نه دي
په خزان کښې هم تازه لکه لالادی
دا منمه چې هم خوار دی هم محروم دی
بې پرواله تاج وتخت اوله اورنگک دی

هغه ځمکه ورته تخته ځني ښه ده

چې په وینو د غیرت کښې الوده ده

(۴)

د باغچې دا تازه گل دې پږمړده شو	دا زرگی مې ستا لمنه کښې خفه شو
ده څه واور بدل په غوړو د صبانه	ده ته بوی د گل محسوس شو کومې خوانه
ولې نن دی که صبادی راته بل دی	راته وایې چې دا څه ښکلی کابل دی
چې پښتو دده لیلاره دی مجنون و	دا هغه کابل خونه دی چې پرون و
هره څانگه کښې یې زېږی د بهار و	دا هغه کابل خونه دی چې د یار و
دا زرگی مې راته وایې چې بدل یې	پرون نظم وې او نن لکه غزل یې

مستقبل به دې دعا کښې یادومه	ستا د حسن تعریفونه به کومه
د بچو په ارامۍ به دې خوښېږم	د ولس په خوشالی به دې نازېږم
خدای دی بچ ساته له هرگرمې هوانه	په ناموس به دې مښین یم له هر چانه

ولې څه وکړم بدله دې هوا ده

دا بدلون دې راته لویه معما ده

(۵)

ستا بدلون ته ارماني سلام کومه	بس دی ځمه لتاڅمه دا دی ځمه
په زرگی به مې سحر ماښام ورېږي	زه چې چېرته یمه ته به رایسا دېږي
په والله نه یم خفه درته به راشم	خدای دې تا کړي زر هغه درته به راشم

د هر تور اوسپين افغان بلا دې واخلم

د حصار او د پغمان بلا دې واخلم

يادگېر نه: دا نظم ۱۳۴۵ په حوت کښې چې زه پېښور ته تللی وم د شاعر

اجمل خټک له خوا ماته اهدا شوه زه يې په افتخار سره په خپله مجموعه

کښې ساتم - خادم.

د نوي فکر ماشومان

د هجرت شمسي تاريخ چې جوړ له (غم شو)
 زما عمر درې شپېتو کالو ته سم شو
 قيمتي بي بازو استي وه ظلم زور و
 اطمینان د چا په مال او نه په کور و
 چې کول هغه کول به حاکمانو
 بغاوت له شرعي کړې و قاضيانو
 د رشوت او فحاشۍ گرم به ازار و
 له افغانه ځنې تللی شرم عار و
 حکومت سرغړولی و شورا نه
 په خپل سر خو کابینه ده له پخوانه
 بس سودا د عياشۍ او د پيسو وه
 قصه ختمه د غيبت او د پښتو وه
 د ملت خبرې جرم وي گنا وه

په افغان باندې نازلېه دا بلا وه
 د «مشرانو جرگه» کښې زه راځيږوم
 ډېر خواښې د خپل عمر په تېږيږوم
 مونږ تخخ په خپلو پښو باندې وهله
 د ملت د نجات سعيه مو کوله
 د افغان ملت جاري مو جريده کړه
 بې له فکړه حکومت مصادره کړه
 ديارلس مياشتې د افغان ملت د پاره
 سختو تېرو کښې مو واپستله لاره
 افغان سوشل ديموکرات پکښې مرام و
 چې منلی د ملت هر خاص و عام و
 ابتکار و پرله افغان کښې ښه مثال و
 دا تفصيل د ويښ زلمو دايد مثال و
 که تاريخ و د زلمو شل کاله وړاندې
 خو لاوي ددغي ونې خانگي تاندې
 يوواذان و د افغان دوښمنانو
 د ملت په نوي ډول جوړولو
 وه د نوي ژوندون نوي رڼا څرکېه
 يا دوره ک شهيد له کومې تېرې کړيکه
 شوه خپرو لکه نسيم په گلستان کښې
 انگازه د خوشالي شوه په افغان کښې

بل نهضت دلتنه د پښتون مسلمان و
 ورپسې نهضت د سوسیال افغان و
 د مسلك دویښ زلمونه راپیدا شول
 خو په لږه زمانه کېږي بیا فنا شول
 لکه نور چې وومات شوي دا هم مات شو
 د افغان ملت د ډلې کور میرات شو
 های افوس دلتنه دا کار دی له پخوانه
 نهضتونه ماتول بولې مېرانه
 فنا نه شي که پناه شي له نظره
 هره میاشت چې یوځل و خپري دېره
 چې یوځلې چیرته وځي غره کېږي لاره
 عالمونه بیا پرې درومي تل دپاره
 چې د فکر تخم یوزلې زرغون شي
 په مشکل بیا له مغزوځني بیرون شي
 ترقي نشوونما کوي لوټه پري
 چې کوم فکر په مغزو کېږي زرغون پري
 که ښکاره له منځه لاړل نهضتونه
 په دماغ کېږي د ملت یې شته تخمونه
 له مغزونه د قلم په لاره سرکا
 له دې لارې بیا ملت متاثر کا
 په افغان کېږي چې جذبه د ملیت ده

دا ددغو کارنامو په برکت ده
ماشومان د نوي فکريه ملت کې
خپربدلي دي په مينه د خدمت کې
دا يسه لوي شي نوابغ به د افغان شي
هو، نو هغه وخت به جوړ افغانستان شي

۳۰ د جوزا - ۱۳۴۶ - خادم مینه

تعصب او ايمان

رقيبېه دا چې تعصب يې بولي دغه ايمان دی د پښتو په ژبه
زه له ايمانه تېرېدلی نه شم چې ځان ښکاره کړم د پردو په ژبه

اسد ۱۳۴۶

د شاعر زړه

نه پوهېږم څه غواړي	دك لــه ارمــانــو دى
نه پوهېږم څه غواړي	راز داســه مانــو دى
نه پېژني ځان خپله	غم د ټول جهان كوي
نه پوهېږم څه غواړي	لسوي تـر جهانـو دى
دى ورتـه نظـرنه كا	خلك دي چې مړه پسي
نه پوهېږم څه غواړي	ماته په سوالونو دى
كار يې په تنگونه شي	سود يې په پيسونه شي
نه پوهېږم څه غواړي	دغه د پيسو غټان
داد منـصـبو غـټـان	ټبر لـه دې كـارونـو دى
نه پوهېږم څه غواړي	دوى ته په فـكـرونو دى
نه نښلي په دام دچا	جگ ځي د هوما په شان
نه پوهېږم څه غواړي	تل په پروازنو دي
نه ځي په ليلا پسي	ځغلي په ټكلا پسي
نه پوهېږم څه غواړي	مور لـه نـعمـتونو دى
وره كښي پسي زاري تل	غواړي څه خو غواړي تل

سم په سمو غرونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
ژاري دمظالموم سره	درومسي دمحرروم سره
ژونديې په دردونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
سپري هغه غوتې چې	چانه دي سپرلي هېڅ
ډوب يې په چرتونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
غورزي پسرزي گرځي تل	نه غواړي آرام د ځان
تل په غذا بونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
وايې چې دوزخ زمونږ	ولې دي جنت نه شي؟
تنگه له دي غمونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
کله په کتاب کتبي ډوب	کله په سحاب کې ډوب
کله په شعرونو دی	نه پوهېږم څه غواړي
دا جهان خونه غواړي	بل د دېنه بڼه غواړي
زړه دي دشاعر دغه	وگورئ چې څه غواړي

۸ د اسد - کابل - ۱۳۴۶

خادم مېنه

غوره لار

ترتولو مخکښې راته وايه چې افغان يې که نه؟
بيا ورپسې به وايو دا چې مسلمان يې که نه؟
داخترت سوال به هملته په اخره کښې شي
اوس راسره په افغاني لاره روان يې که نه؟
دا زه او ته چې پکښې اوسو افغاني ځمکه ده
فرزند ددې ښکلي هېواد افغانستان يې که نه؟
که مې افغان او پښتون ورور يې نو بيا دا ووايه
چې څه خبر هم د ملت په سودو زيان يې که نه؟
په کومه لار باندې چې درومو خطري خو لري
څه هم په فکر د ملگري او کاروان يې که نه؟
په څه شان نور قومونه درومي د ژوندون په لاره
ته هم د ښې ورځې په فکر او ارمان يې که نه؟
د مليت نه پرته بل قسم کاروان به څه وي
چې ټول وگړي شي پرې غوند دغه عنوان به څه وي
هو دا منم چې اقتصاد وي د دولت په گټه
ولسې دولت دې وي بېشکه د ملت په گټه

د حکومت وظيفه دا ده چې بنودنه وکړي
نه چې اړم وي خان دپاره د دولت په گټه
چې زور ور د خان دپاره گټې وټې کوي
هېڅ اتکانه شي کېدای د حکومت په گټه
کارېگر کله کوي کار چې اطمینان نه لري
بلال گېږي د ملت د ثروت په گټه
چې ښه نیت نه وي وطن کېږي برکت هم نه وي
وطن چلېږي د قاجاق او د رشوت په گټه
د استعمار لاس شي را اوږد چې ملت شي ضعیف
علاج دکار دی تشبث د ملیت په گټه
که خلک غواړي چې ملت دې شي محکم او قوي
سره دې یو شوي د ملت د ثقافت په گټه
د افغاني دنیا دپاره ډېره غوره ده دا
چې د ملت په لاره سم شي بېخطره ده دا

گود خر

او

دپامير سفر

څه چې سفرو کوو لږ څه گذر وکوو

لږ سيل د شپو او ورځو شام او سحر وکوو

ستړی ژوندون تر کومه

دا جگر خون تر کومه

څله به چاته گورو يار او اشنا ته گورو

څو به د مرگ په تمه صبا بيگا ته گورو

چاته په کار نه يو مونږ

ياوړ د کار نه يو مونږ

تا ته خو خر وايي د مچ وزر وايي

ماته د حال په ژبه له تا بتر وايي

زه ستا په ځل ترلی

ته يې پر بل ترلی

قدر د کار نه شته د خدمتگار نه شته

مونږ ته د زيار په خوله يو پوتی عار نه شته

خه د خواری په طرف
دا زادی په طرف

دا جگ سرونه گوره کوزگر نگونه گوره

کږه وږه لاره ده خپل قدمونه گوره

خوږه په بره بره

ان د پامیر تر سره

دا هیبته سناکه لاره ډکه له خوف او ډاره

مونږ ته راپېښه ده دا خورامشکله چاره

زړه تیسنگول دي پکار

پورته ختل دي پکار

شهسواران پراته دي ښه ښه ځوانان پراته دي

سپینې ښوئېدلي دلته په لوانسان پراته دي

بسي همتی وهلي

دي مایوسی وهلي

په پورته تلل ښایي اوچت ختل ښایي

دغه وطن دی زمونږ ور رسېدل ښایي

د ازادی مېنسه ده

د خوشالی مېنسه ده

دا د گلونو ځمکه د نعمتونو ځمکه

ډکه له شاتو شورو د جنتونو ځمکه

دا د دېوانو وطن!

د ښاپېريانو وطن!

جگ له جهانه دلې کوز له اسمانه دلې

ارام به اوسو پکښې بي له سودانه دلې

ای گوډه خره زما!

د زرگي سره زما!

په تابه بارنه وي ما ته به عار نه وي

راته زخمي شابه دې د سترگو خار نه وي

ای گوډه خره زما

د زرگي سره زما

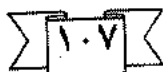
ژوند به پخپله کوو گيله به څله کوو

چې ځان ته کار وکوو خوراک به هله کوو

ځای به د خپلې سينې دغه چمن راکې

اخریه سپينې واورې راته کفن راکې

کابل ۱۵ د حمل ۱۳۳۹

نه شته دی دلبر

نه شته دی دلبر چري تل گرځمه زحمت سره

يو دبل دوستي د عالم وينم په دولت سره

مينه عاشقي له منځه لاړه رسوايي شوله

نه کړي افتخار زلمي د قوم په خدمت سره

هومره زما مينه په رخسار د جانان زياته شي

خومره چې زاهدپه ارمان وينم دجنت سره

ومي کړي خبرې د ايمان و مسلمان لره

وي کاته وماته رانه جگگ شو په نفرت سره

نه شته دی شاعرچې په احوال د پښتون وژاري

کاشکې چې مې نه لېدای خپل قام په دې حالت سره

کوزه پښتونخوا په خپلو وينو کښې غرقابه ده!

ژوند په برپښتون کښې دخادم دی له حسرت سره

کابل ۲۷ د قوس ۱۳۳۳

*

*

*

*

*

لوړ غرونه او لوړ فکرونه

حیران یم چې انسان ولې حیوان شولو خاونده!
بې خونده بې مزې ولې جهان شولو خاونده!
رڼا یې دا جهان کړو خوتیاره دده وجدان شو
په کومه کنده سر دغه انسان شولو خاونده!
د گلو منځکښې ناست دی په مایې کښې د مرمرو
افسوس دی چې د مینې کور یې وران شولو خاونده!
پرغل دی په خوارانو چېرته ځای د ژړا نه شته
ویده په توره شپه کې پاسبان شولو خاونده!
پرواز کړي په فضا کې د گنگټ په وزرونو
نظر یې په ناولو د ډېران شولو خاونده!
سودا دمینې نه شته تجارت دی هلې دلې
حرم او میخانه کې هسې شان شولو خاونده!
حکمت د چل فریب هومره اوچت لارودنیا کې
قیامت په مخ د ځمکې دا زمان شولو خاونده!
لذت د نفس ونس شو سعادت په دغه عصر
ادم دومره منحظ لکه شیطان شولو خاونده!
قران یې دی په لاس کې وارخطا گوري هر خواته

شکمن پنه خپله لازه مسلمان شولو خاونده!
تیاره په رڼا باندې مسلطه هره خوا شوه
یا عکس د شفق دی پکښې ډوبه پښتونخوا شوه
چې شپه په تېرېدو شي نو صبا پسې رادرومي
ظلمت چې انتباه شي نورڼا پسې رادرومي
هېڅ څیز په دې جهان کښې تر ابده نه پاتېږي
نوټ چې ژړا تېر کا نو خندا پسې رادرومي
ځلاله ښکېه راغله ورو ورو ډوبه شوه مغرب کښې
تورتم به همېش نه وي بیا ځلا پسې رادرومي
په وچ ډاګونو بیا اوبه رادرومي پسې رادرومي
په خور چې اوبه تېر شي نو بیا پسې رادرومي
میرانه باوري غږ - نه نوي رنگ ظهور کا
نهضت د پتو حواله دغې رڼا پسې رادرومي
جنبش دی حرکت دی په مغزو د پښتو کښې
څه نوي فلسفه کمال ته رسي لوړو غرو کښې

کابل ۲ د حمل ۱۳۳۸

*

*

*

*

*

غزل

زړه مې بېشانه ناکرار دی څنگه وکم؟
د تورو زلفو توره دار دی څنگه وکم؟
يو پلو اوږد عاشقی دی سوزمه پری
بل خو پښتواو تنگ و عار دی څنگه وکم؟
لکه پاره ستا ښکلوو ته زړه مې پي
مخ دې لمبه دی سورانگار دی څنگه وکم؟
زه عندلیب یمه د گلو سودا لرمه
هله د گل په خوا کښې خار دی څنگه وکم؟
سپینه خولگی دې خزانه ده سوالگر دې یمه
خو سور په زوان پي پېره دار دی څنگه وکم؟
هله اشنا مې بېگانه شو پروانه کوي
دلته خفه رانه ریبار دی څنگه وکم؟
د اباسیند په غاړه ناست یم له تندي مر مه
وایي "خادم" نصیب مې خوار دی څنگه وکم؟

د شاعرویره

ای د غیرت او همتونو ځمکې | ای د تاریخ د عظمتونو ځمکې |
 ای د رڼا او د تنویر وطنه | ای د اخلاقو د تعمیر وطنه |
 ای د ایشار او د نېکۍ وطنه | د صداقت او د پاکۍ وطنه |
 د نهضتو د هجرتونو ځمکې | د لوړو لوړو بسیر غونو ځمکې |
 ای د فطرت د نندارو وطنه | ای د ادم د شاهکارو وطنه |

د ابتکار او د قوت څښتنه!

ای د بشکلا او شجاعت څښتنه!

د عقابانو په جاگیر مې قسم | په لوړه څوکه د پیامیر مې قسم |
 ستا په شېبر او په خیبر مې دې وي | بیا په کسی او په سپین غرمې دې وي |
 په پټه خوله ستا د جیحون مې قسم | په ارزوگانو د ژوندون مې قسم |
 د اباسیند په گډ پدامې دې وي | د سپینو واورو په خندامې دې وي |
 د هریرود او د هېلمند په چپو | د لویو غرو په هیبتناکو درو |
 په تا عاشق یمه دلداره زما | شیرین له موره اوله پلاره زما |

ستا په عظمت باندې ویسارمه

خوزره کښې لېشانی سودا لرمه

د چاله تورې او خنجر نه لرم	په زړه کېنې وېره د خپل سر نه لرم
يا به يې په مېنه د بابا وکوي	نه چې اقدام به څوک په ماو کوي
تر سره دغه لوی ارمان به نه شي	گوندي ازاد پښتونستان به نه شي
او يا به ښکلي محلونه نه وي	يا به مانی او سرکونه نه وي
يا به په ژبه د پښتو کېنې نه وي	يا به سواد په پښتنو کېنې نه وي
جلوې د حسن او ښکلا به نه وي	رقص سرود او مشغولا به نه وي
شعر حکمت او فلسفه به نه وي	علم ادب او مدرسه به نه وي

دغه اسانې دي اسانې به شي

خوچارې نورې دي چې وراتې به شي

زړه مې بوگنېرې چې دا لارې وینم	په پښتنو کېنې هسې چارې وینم
شرم يې نشي چې دا شندي کوي	مشق د درواغو، خوشامندي کوي
څوک دکلدارو د لوتو پسي څي	قصې پرېرې دي د پيسو پسي څي
څوک د خپل پلار سره لاجال کوي	بې ننگي وگوره چې سوال کوي
زلمی پښتون په غم د خان کېنې دی	قام اندي اندي په ميدان کېنې دی
سپين رېري خان ته خزاني ټولوي	ځوانان چرگوري دي داني ټولوي
خدای پوسرگومه په خپل کار کېنې شم	چې حال ته گورمه په دار کېنې شم
گوره چې څه به وي مآل زمونږ	وايم چې دغسې وي حال زمونږ

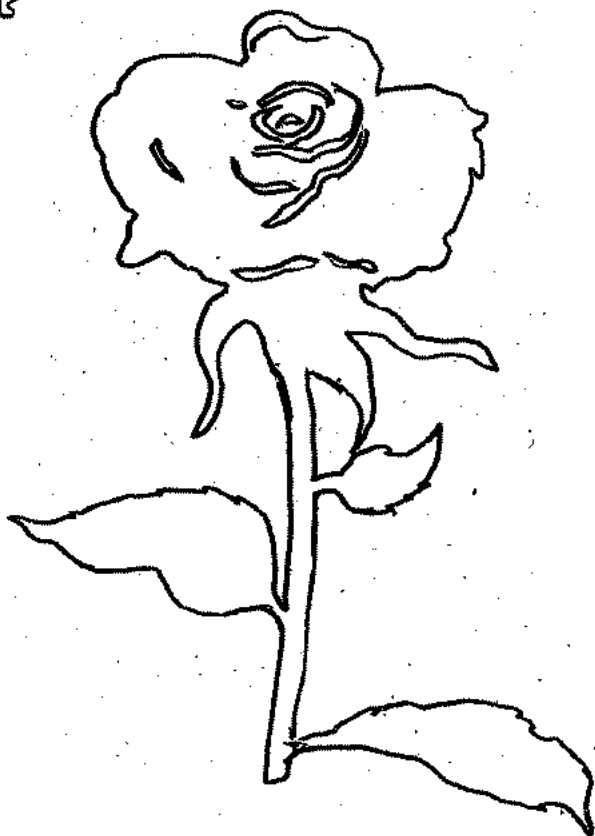
چرې پخپله مړ افغان نه شي

خوشحال په مونږه د ښمنان نه شي

قام به ژوندی وي ساه به نه وي پکښې ساه به په خوله وي آه به نه وي پکښې
زړه خو به وي خو حرارت به نه وي سر فروشي په مليت به نه وي
پښتو به وي پکښې معنی به نه وي خبرې ډېرې خو رښتیا به نه وي
ځوانان به درومي په خوندونو پسې نجونې به ځي په فيشنونو پسې

لرې له موټره دغه شان دي وي!
په شهادت سره افغان دي وي!

کابل ۸ د حمل ۱۳۳۹

يو نظر کره په ما

په هجران کښې دې شومه ستومانه
يو نظر کره په ما گل خوبانه
دا ستاغم له غمونو ازاد کړم په مثال يې مجنون يافرهاد کړم
خبرنه يم زه له خپل ځانه
يو نظر کره په ما گل خوبانه
عاشقي خپله درد هم دوا ده پيت په هغو چې وايي سودا ده
بې له عشقه دنيا ده افسانه
يو نظر کره په ما گل خوبانه
تیاره شپه ده اميد دسحر کړم لاره نه شته هرخوا چې نظر کړم
رابنکاره کره رخسار دې روښانه
لږ نظر کره په ما گل خوبانه
نه شاعر نه صوفي نه ملاشته نه پښتون نه هغه پښتونخواشته
ساقی ډکه پيال له کره مستانه
يو نظر کره په ما گل خوبانه
دېرافسوس مې افغانه په تاشي ستا په حال او احوال مې ژر اشي
بوي د وينو څي ستا له يو ستانه
يو نظر کره په ما گل خوبانه
شاعري د خادم زرگري ده دې نغمه کښې ژړا دپري ده
ياشوي حورې بيرون له جنا نه
يو نظر کره په ما گل خوبانه

شاعر او قوم

هر ملت چي شاعرنه لري نادر دی
خوشاعر چي قوم نه لري نو خوار دی
په خپل سر بڼه څوک عالي مرام سر نه گا
چي روان د قام په سر کښي شي سردار دی
چي په لاس کښي يې د قوم سر مایه ده
نو شاعر که وي غريب هم دنيا دار دی
چي په نظم سره درومي نو مليت شي
خوبې نظمه که کاروان وي هم بې کار دی
د شاعر مصـرـي دارو دهغه قام دي
چي ورک شوی ترې نه ذوق د ابتکار دی
د حکمت گولۍ ته پوښ د شعر ورکړه
ای د قام طبيغه قوم دي بيمار دی
چي ټوټي ټوټي ملت سره پيوند کا
دا ځان دم دهغو خلکو خدمتگار دی

چې دارو پکښې د قسام دخوږو نه وي
تف پنه داسې شاعري او پنه هنر شه

په دې غم خپلې قوم کښې يو ته نه
د جهاد قلم په لاس کړه رابهر شه

که دښمنه دي لکه تور غرونه په مخکښې
ستا بلا دغو تورو غرونو په سر شه

د خيبر غونډې غليم ته لازورنکړې
لکه سد د سليمان او د سپين غر شه

پښتونخوا دې غوږ قلم ته دی نيولې
نورې تولې اسرې خاورې شوې خبر شه

د ملت د زړه پرهار لکه مالکوک دی
ته پخپله ستنه تار د دې پرهر شه

ای شاعره معجزه درليره بنايي
فکر پيوخ ژبه پخپله درليره بنايي

د خوبانو صفتونه راتسه څه کړي
که پښتون يې خو هغوی هم پښتني دي
د سپين مخ او سپينو لپچو غم کښي گيره
د حيات او بيه ظلمه اتو کښي پرتني دي
د فراق او د وصال خبرې پرې پرېده
دا خبرې هم ورې دي هم زړې دي
څه پيغام د آمو يوسه اباس پند ته
په زړه شوې مې لرغونې افسانې دي
د پښتو او پښتني دنيا سندرې
که خوږې دي خوله هر څه ته خوږې دي
پښتني پيغلې زلمي په دې خبر کړه
د ملت دنيا ستني نن کړې دي
ای شاعره د ملت سندرې وايي
پښتونخوا د عظم ست سندرې وايي
کابل - ۲۵ حوت ۱۳۳۹

څه شوه يارانته

څه شوه يارانته هغه ژوندون څه شو؟

عشق د لينا او د مجنون څه شو؟

سرخوډې پيدا شو دا د عشق لاره

لاړ چې په دولت پسې قارون څه شو؟

مست چې پرې زمري د لوړو غرونو وو

شور د اباسيند او د جيحون څه شو؟

جگ شه فتح خان په رايا پسې

زور دې د بربخو د شيبخون څه شو؟

لاس کينې يې برېښنا او تندرونه وو

اوس د پښتونخوا هغه پښتون څه شو؟

رايه شې دوره د پښتنو الي بييا

مه وايه خادمه دا مضمون څه شو؟

کابل ۲۴ د قوس ۱۳۳۴

*

*

*

*

*

سم به نه شي

څوك چې په مينه گرفتار نه شي سم به نه شي
بندي چې د زلفو په زيار نشي سم به نه شي
مريض د عشق لره گولۍ د قوت مه وركوي
پير دهغمان ويل چې خوار نشي سم به نه شي
د كپرو زلفو مار خورلي بل علاج نه لري
چې سور پېژوان يې هوده دارنه شي سم به نه شي
دلته مجلس دي درندانو خود غرض څه كوي
څو چې همدغلتنه سنگسار نه شي سم به نه شي
كوږ د دنيا له تاود ميني محبت دي پكار
تود چې د ميني په انگار نه شي سم به نه شي
په ژبه نرم په زړه سخت دي رقيب وپېژني
چې راينكاره يې ټول اسرار نه شي سم به نه شي
غرض او مينه په يوزره كښي ځانهدلي نه شي
څوك چې "خادم" غوندي سرشار نه شي سم به نه شي

كابل ۱۳۳۵

لارې قافلې

پسه وطن ژارمه زه   پسه وطن ژارمه زه
 سردې راپورته كړه افغانه   لارې قافلې واړه لتانه
 ستا مليست څه شولو   قومي غيـرت څه شولو
 پښتو دې مه پرېسړده نادانه   لارې قافلې واړه لتانه
 اول وي ځان پسه جهان   اوس شوې خزان پسه جهان
 لرو شرمېره له خپل ځانه   لارې قافلې واړه لتانه
 اي د هرات پښتوننه   اي د سوات پښتوننه
 پسه مونږه گران بلوچستانه   لارې قافلې واړه لتانه
 خلك كارونه كوي   پښتون خوبونه كوي
 د "خادم" زړه چوي له خفگانه   لارې قافلې واړه لتانه

کابل ميوند وات - خادم مېته

۱۳۳۳ -

خوانان راتولوم

خوابي ميخاني لره مسستان راتولوم
د مينسي کاروبار ته عاشقان راتولوم
حجرې د پښتنو شوي گډې وډې پښتونخوا کښي
کوڅه په کوڅه گرځمه خوانان راتولوم
تاخچې نه رالويدلې پانې پانې په محراب کښي
د زړه په شواخون سره قرآن راتولوم
پښتو مسلمانان له منځه تللي پښتنو نه!
څولسي ورم هديروله شهيدان راتولوم
غوري په لورو غرو کښي لودي گورمه ملتان کښي
عسکر په بنګاله کښي د شيرخان راتولوم
پرې ايښي شعر بيا شموندو ته راغللو خلامه
ورځم مشاعرې ته رفيقان راتولوم
کابل ميزان ۱۳۳۳

*

*

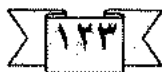
*

*

*

د پامير د لوړې څوکې نه

چې مې قام سره يو ځای شي ماته دغنه متاع را کره
 څه که زه يې په قيمت کښې ترمې ترمې لکه گل شم
 د وطن بني مې سمسور کره د ارزو په سرو گلانو
 پروا نه شته که په خاورو لکه تخم وشيندل شم
 څومره څومره زماني شوې په گناه د حق غوښتلو
 په ناحقه له باطله په دې حق باندې کېدل شم
 تيغ په سر به را بهر شم زه پوهېرمه پښتون يم
 د دانې غونډې په زوره که په ځمکه ومندل شم
 د پښتون د بهار زېږی که په خاورو مې څوک وکا
 سره گلونه شنه څومېک به د غاټولو د غنډل شم
 د تهذيب معلم زه وم چې مې وښودو جهان ته
 اوس دا زه په ټول جهان کې يې تهذيبه وښودل شم
 انالحق به مې د وينو هر يو څاڅکی ندا وکا
 که سل ځله د منصور غونډې په دار وځړول شم
 اباسيند په غاړه ناست وم په مستی يې راته ووي
 زه به ځمه ځمه ځمه که هر څونسي و تړل شم
 د پامير له لوړې څوکې نه مې سترگې جهان څاري
 سپين سحر دی راختلی له مشرقه لارې لارې

د قوم تباهي

چې هلاك د كوم يو قوم چه څه وخت راشي
د دولت او قوت خلك يې گمراه شي
د گناه فسق و فجور شرم ترې ورك شي
نو د دوى په شاميت ټول قوم تباها شي

د ليدو پېژندنه

بې له عقله بې له علمه بې منطقه
هېڅ يو كس د چا رهبرنه شي كېدلاى
بې جراته بې خدمته بې اخلاصه
بې همت سړى ليدو نه شي كېدلاى
۸ عقرب ۱۳۴۶

اجمل ته

ما پېژندلې په پښتو باندې اجمله وروره په نغمو باندې
مسحور په چغه د غيرت دې شومه په افغاني ننگ و همت دې ومه
دا دې لابلې څه نعره وکړله له پښتوالي دې توبه وکړله

د غيرت چغه

زه دې مين شوم د غيرت په چغه نه وم خبرله حقيقتسه ځنې
چې څوک پښتو او پښتانه نه مني نو څه هيله کړي له ملت ځنې

۲۸ د جدی ۱۳۴۶

✱ ✱ ✱

هر څوک د ځان پسې جهان پېژني په ژوندانه کې سود او زيان پېژني
دا څه بلا شوه په پښتون نازله چې نه خپل ځان او نه جهان پېژني

۲ د عقرب ۱۳۴۷

چې ته راځې

"مشاعره"

نسیم راوړلو زېری د مزې چې ته راځې
خپرې شوې په گلشن کښې اوازې چې ته راځې
نسیم بلبل خبر کړلو پخپله خوږه ژبه
هر خواته کړلې جگې انگازې چې ته راځې
سوسن دې لاره ساتي، د نرگس پیاله په لاس ده
غوټیو په مخ پورې کړې غازې چې ته راځې
په لارو کښې ولاړ دي زړه بایلو دي په اسره کښې
چې کله به په دې لاره راځې چې ته راځې
دوه سترگې شوې څلور د امیدواړود دیدن دي
راوځې به له کومې دروازې چې ته راځې
څوک مړه څوک به ژوندي شي د محشر ورځ به بریاشي
د ځینو به شي پورته جنازې چې ته راځې
پېرزویې چې په ښکلیو د گلشن ستا دیدن نه دی
شي زړونه د هغو به ترازې چې ته راځې
سل وارې دې خادم سره وعدي دغسې کړي
خو شني به یې په قبر وي خازې چې ته راځې

سیاست خه دی؟

لاستور سیاست خه دی سیاست خوهد غه دی
د قام وطن دپناره چي سړي خه له په کار شي
تذخیر او پس انداز د گونگتانسو هم بنه زده دی
خو فرق یې د انسان سره په پاک او په مردار شي
دروغو ته حاجت په ژوند کښي هېڅ نه لیده کېږي
پخپله به دا دروغ وي که سړي ورته ناچار شي
خه حصر پکښي نه شته سیاست خو مصلحت دی
افسوس دی چي بې فکره څوک په فکر استوار شي
د قام نه چي بهر وي که په قام کښي وي خادمه
په مثل دماهي دی چي په بحر کښي مردار شي
له دپنه بده پښنه به لڅه وي په ژوندون کښي
خدمت د قام وطن کښي که څوک بل ته انتظار شي
یا ليار به وي غلطه یا نیست به سهي نه وي
د حق په پیروي کښي که حایل وپره او دار شي

هېڅ لاره په ژوندون کېنې چېرې نه شته بې خطره
ترخه خپله خواړه په پل نظر او اعتبار شي
دوزخ جنت کېدې شي که ايمان سره عمل وي
جنت ورتنه دوزخ شي چې د بل په اختيار شي
حيران شم چې کوم ځوان له اقتصاده شکايت کا
چې لاس څوک خوځوي يا ور مې نه شي چې بې کار شي
مخلوق په عقیده فکرو مرام سره يو کېږي
وحدت چې پکېنې راشي لوي ولس په يوه لار شي
بهاد هريو څيز د انسان خپله اعتنا ده
ټولني ته قيمت : دده د نفعي په مقدار شي
تميزد خيرو شرهله وره کېږي په ملت کېنې
چې واگې د کولتوريې د پردو په اختيار شي
زلميه وطن خلاص کړه له فتنې د استعمار
نوهله به آرام شي قام وطن به دې په کار شي
ژوندون لکه درياب دی مرغله ده دا يوه ده
'د قام وطن د پاره چې سړی څه له پکار شي'
۲۵ د سنبلې ۱۳۴۷

زه او ورورمي

چې په ورور باندي ژړل مي   اوس پخپله د ژړا شوم
راشي وگورئ و ماته   د عالمود خندا شوم

مرگيه

مرگيه خوښ يمه لتا چې خاطرې هېروي

د زړه خوړونكو آرزوگانو سلسلې هېروي

نه چې مېلمه شي مشكلات له سړي كډه كوي

خوږې ترخې تللې راتلونكې مرحلې هېروي

*

*

*

شاعر او دولتونه

زما و فکر ته په فکر کې دی وایي دا شعرو ذکر و فکر نوڅه
زه هم وده و ته هین پاتې یمنه وایم چې مال و جناه و بکر نوڅه
ده خو د تیر و مانی جوړه کړله ځان یې محکوم خپله په بند کړلو
خو دې سپاده زرګي مې ماته په یاد د ازادۍ او خدمت خونند کړلو
دی ازادۍ ته حماقت وایي چال او فریب ته لیاقت وایي
ده و ته فضل و هنر توکي ایسي مال و چوکۍ ته فضیلت وایي
ما د خدمت ورتنه تقریر وکړلو دی په بریتونو کې مسکې غوندي
چې خپل موټر او خپل چاکر ته شو خیر خدای رو بیا ماته لږ چرګي غوندي

کابل - ۷ د جوزا - ۱۳۴۸

غزل

دیسوه د زره مې په سلگو شوه ته به کله راځي
د ارزو شپه په تېرېدو شوه ته به کله راځي
ماتوله شپه ستا په ارزو باندې سپوږمۍ ته کتل
لازه اوس مخ په ډوښېدو شوه ته به کله راځي
د زره په سر مې درته وکرل گلان د مینې
اوس مې باغچه په توئیدو شوه ته به کله راځي
چې دا وروستی هیله هم نورو غونډې خاورې شوله
ارزوله پاسه په سلگو شوه ته به کله راځي
ای د افغان د خوشالی او سعادت ساعته
ساده ولس مو په سکیندو شوه ته به کله راځي

۱۵ د دلوۍ ۱۳۴۷

* * *

ملي انقلاب

سل څله تېر شو عسکري انقلاب	اوس دی راغلی کولتوري انقلاب
د پښتونخوا په بدقسمته ځمکه	چرې ونه شولو ملي انقلاب

* * *

څله ناکام شي هر ملي انقلاب ؟	همېش په تاكوي پردي انقلاب
پښتونه وپښ شه د فطرت په اواز	چې درنه غواړي پښتني انقلاب

* * *

چې په ژوندون کې انقلاب نه وي	د نهضتونو پېچ و تاب نه وي
ژوندی يې مه بوله په مرو دی حساب	په کوم ملت کې چې شباب نه وي

* * *

اغيار پرسته ای خود کش پښتونه	د اباسيند او هندوکش پښتونه
څومره بدلون درکې پر دو راوستی	خالي کالبوته له ساه تش پښتونه

* * *

مخان کره خبر له هر حسابه ځنې	نوي رڼا نوي کتابه ځنې
علم و هنر دې بيهوده گڼمه	که وي خالي له انقلابه ځنې

د انقلاب خبرې

لږې به واورو د حساب خبرې
چې څوك كوي د انقلاب خبرې

*

دېرې موو كړې د كتاب خبرې
هغه نه ما او نه د تا غوندې وي

*

*

د انقلاب خبرې څله كوي؟
تش د كتاب خبرې څله كوي؟

*

چې تحول په ځان كې نه شي كړلای
چې اجتهاديې په فطرت كې نه وي

*

*

په ده پخپله انقلاب شوی
غافل د ځان له احتساب شوی

*

مونږ ته تقرير د انقلاب كوي
كلك دی ترلی د تقلید په رسی

*

*

په پتو سترگو بد كه بنه غواړي
كه دانه كېرې نور دې نه غواړي

*

څوك چې ځان نه پېژني څه غواړي
مخ دې ملت پلو ته وگرځوي

*

*

در چمن

بفصل گل بشدم صبح تا چمن بیرون   که تازدل کنم آن عقده کهن بیرون
 زمین بمثل فلک طیلان سبز   میان آن شده گلهاي سیمینتن بیرون
 نسیم صبح نوید بهار عمر آرد   بسوی من چو شود از گل سمن بیرون
 شگفته است چومن غنچه امید چمن   تو گویی زوشده ناگفته این سخن بیرون
 بهار تازگی زندگی رسید اخر   چوشاه عدل شد از جنت عدن بیرون

زاعتدال هوا گلشن و بهار آید

زلطف و مهر چنین نکته صد هزار آید

ضیای شمس زرخ ابر تیره فام زدود   به رنگ سبز چمن تا پیش طلا افزود
 زیرگ بید تنگ نور بر زمین افتاد   درین زمردی ذریفت عکس بلبل بود
 شدم بسوی خیابان خمار عیش بسر   بدست تیغ یکی صورتش من بشود
 گیاه سبز که باشاه گل نیازی داشت   زیخ کند و بر انداخت گفتش ای بی سود

نه خادم استی و نی خود تو دلریاهستی

تهی زمعنی خود قابل فنا هستی

کابل ۵ - ۱ - ۱۳۱۵

د افغان بدلون

که څوک مې مرکري مرکولاي مې شي
خو پښتونخوا څوک وره کولای نه شي
زه به له قنبره دانغره وکړم
چې پښتون قام دی بدلیدلای نه شي

۵ دلو ۱۳۴۶

خادم او حمزه

دیوه مې د سخن قیام السدن ده بله کړې
د ذهن تصفیه امیر حمزه کړې زما
خادم د سیاست لاره راوښوده په علم
حمزه د دین دلاري تربیه کړې زما

محمد عمر سیماب شینواری

د لواری

لایې هم نه مني

اسمان ته سیڅي مې زیغې کړې لایې هم نه مني
ورته ښکاره مې معجزې کړې لایې هم نه مني
تسوره تیاره وه لاره ډکه له خطر څنې وه
مایې تر مخ بلې ډیوې کړې لایې هم نه مني
په گړنگونو باندي سرو وړلو بدلو پکښې
مایې راتینګې دواړه پښې کړې لایې هم نه مني
د دشمنانو په خوله کاندې چې څه کاندې همپش
د بنمن چرې ورته تهرې کړې لایې هم نه مني
په وړانه مېنه د پښتو مې بڼې ودان کړو هسې
چې بلبلانو پیرې نارې کړې لایې هم نه مني
نوي ژوندون ته نوي لاز نوي رڼاوه په کار
ما پکښې ډېرې شپې رڼې کړې لایې هم نه مني
د بنمن یې راوستلو کورته نو حیران شو ورته
زه وم چې سترګې مې پرې سرې کړې لایې هم نه مني
چې یې تکل چېرته د سراو هم د مال کېدلو
مایې په سر باندي پهرې کړې لایې هم نه مني
هر څه مې پرېښوده وده ته د پښتو په عوض
په تینګه لوړه یې وعدي کړې لایې هم نه مني
خان مې "خادم" کړ خپله تیر شومه له ټولو گټو
ده تر لاس مې خزاني کړې لایې هم نه مني

د عمر شپې

دېرې شپې د عمر تېرې شوې تېرېږي
په تېر عمر مې زړگوتی تل خورېږي
ما د قام خدمت ونکر های افسوس دی
په هغه نبوغ چې خاورې ایرې کېږي

حکومت زه د مرغی غونډې بندي کړم
خو پخپله دی بندي د بل په لاس دی
یو بندي بل بندي څنگه خلاصوی شي
ای افغانه دا کلام مې په اخلاص دی

۲ د جدی ۱۳۴۷

خوار افغان

زه افغان یمه افغان یعنی پښتون یم
د جفا د زمانې نه جگر خون یم
قافلی د ملتونو لارې وړاندې
زه لا پاتې په خپل خای خوار و زیون یم

اولاد ته

که پښتو، پښتون مو پر بنودو زاو زاده
په قیامت به ز مالاس ستاسو گریوان وي
مونږ ته پاتې له نیکونو نه جهاد دی
تل قومونه په جهاد باندي ودان وي

* * *

کورنی دی د خادم "خدمت" شعار کړي
په مفاد د ټول افغان دی هر یو کار کړي
له زحمت او له تکلیفه دی ډار نه شي
هر عمل دی په اخلاص او په ایشار کړي

۲ د جدی ۱۳۴۷

* * *

د پښتون اصل او نسب

پښتون په اصل کې ټول غلجی دی
له غره پیدا دی دغه یې خای دی
د "پښت" له پښتسه راټوکېدلی
که خو خه ځاک دی او که کاسی دی

۱۶ د دلوی ۱۳۴۷

محشر

ناکرار زره می انقلاب غواری
تنوی زنا نوی کتاب غواری
داستعمار دنیا چي گله کاندې
داسي محشر داسي حساب غواري

بی له پښتونښه جهان دي نه وي
دا خړه ځمکه آسمان دي نه وي
چي پکښي خواروي دا ساهو قوم
هسي زمان او مکران دي نه وي

نوی جهان

(۱)

په برمک خالد بایاد خدای رحمت شه
 دکروړ د قسبر خاوروته سلام دی
 دوی د خاوري او وطن په پاچه مینه
 خوازاد پی کړ وطن د غیر له لاسه
 په مرکز د خلافت کې برمکیانو
 هم په غور هم په ملتان کې پښتانه وو
 تر دامنخ سبکتگین بیرغ اوچت کړ
 محمود داسې ناکردې په پښتون وکړې
 د غزني سیاست واره لیا سې و
 فردوسی غوندي حکیم یې در په در کړ
 شهزادگان د غور یې مره کړه په ناحقه

چې تائید یې په همت خراساني کړ
 چې سر لوری یې خپل قوم افغاني کړ
 سر او مال او اولاد واره قرباني کړ
 لور بیرغ یې په اخلاص مسلماني کړ
 په مشرق کې دا خدمت شنسباني کړ
 چې خدمت یې و اسلام ته ایماني کړ
 چې اعلان پر خلاف د ساماني کړ
 چې هم غور او هم ملتان یې تاواني کړ
 په دې کار یې خان بدنام جاوداني کړ
 هم یې مات د غور پیمان په ناداني کړ
 خپل فریب یې د خپلوی پرې اعلانی کړ

دریسا خادر چې رنگ یې د ادب و

په غزني باندي خپور شوی دا غضب و

(۲)

په غزني کې خورده و خواب او عياشي وه
عشق بازي سازو سرود او مينوشي وه

د دربار حمد و ثنایي شاعري وه	د غلامان وینځي رقصونه محفلونه
د استعباده مال و منال او خونخواري وه	د اسلام له سپين بيرغه مراد دلته
د قران ژبه مغلوبه په فارسي وه	د مرکز د خلافت اطاعت نه و
پسې لمسه هم په هند هم په غزني وه	د افغان د اخلاقي حکومتونو
له غوري او له لودي يې تربگني وه	ابوالفتح محمد يې شهيدان کرل
د پښتون سره خپلوي يې لباسي وه	د پښتو مخه يې بنده کړه په ظلم
کناره له دربار کړې سنا يې وه	استثمار يې د ادب پر فردوسي کړې
چې رد کړې د دربار يې غلامي وه	تل به پټ و بو علي له غزنوي نه
خو پښتون علاوالدين کړې مردې وه	فردوسي ورنه کسات په قلم وکښي

د زره تاو يې د غزني په لمبو سور کړ
تر دې پس يې په ديلي کې ځلی جوړ کړ

(۳)

تشی وینی غوري نه دي بهوولي
منارونه د اسلام یې درولي

داسې نورې غوري ټولې دي ساتلي!	د گپتا د خاندان عبادت گاه هم
نه ددوی په وخت شراب دي چا خوړلي	نه یې هسې چور چپاو دی چرې کړی
دوی همداسې په همدې شان وو منلي	فحاشي او نور کارونه چې حرام وو
هېڅ لیکوال په بدعمل نه دي ښودلي	د غوریانو د لودیانو دربارونه
نور یې ټول واړه کارونه وو ښاغلي	خو افسوس چې له پښتو څخې غافل وو
په باب دوی کارونه ونکړه ستایلي	د عمل پښتو پکښې وه خو د ژبې
چې اخلاق د پښتنو یې ووساتلي	ولې بیا هم په بهلول باندي رحمت شه
له خو ښینه رحمتونه په ده نولي	چې نوبت شیر شاه ته راغی نو قلم مې
داسې ستوري کله کله دي ختلي	د هر افسوس دی چې د برق په شانې تهر شو
دربار یانو ته یې داسې وو ویلي:	بیا لاهم جلال الدین غلجی پښتون و
بې پښتو یې له درباره وو شړلي	په دربار کې د پښتو خبرې ښایي

خانجهان په پښتو ژبه خان قربان کړ

خو تاریخ د پښتنو یې زر افشان کړ

(۴)

په روښان د مليت دوره رادرومي

د شعور او حرارت دوره رادرومي

سل وشل کاله جهاد په پښتو کاندي   بيا ورو، ورو د حریت دوره را درومي
خوشال خان له تېر تاریخه عبرت اخلي   د مغول نه د نفرت دوره رادرومي
د خوشال له قلم مېنک عنبر اوري   په افغان کې د نهضت دوره را درومي
چې رحمان بابا قلم په گوتو اخلي   په پښتو د عذوبت دوره را درومي
فارسي وان ورته خيران گوته په خوله شي   په ادب کې د قدرت دوره را درومي
د روښان خوشحال مکتب بل رنگ قبول کا   په رحمان د برکت دوره رادرومي
د سپين او کرلایي په هر يو فرد کې.   وينه خغلي د غیرت دوره را درومي
د خيبرنه بنکته پورته پښتونخوا کې   د افغان د سعادت دوره را درومي
د شاعر او دليېز په کوششونو   د پښتون د حکومت دوره رادرومي

چې مې نوم د ميرويس خان جاري په خولې شي

له ادبته مې بدن خولې، خولې شي

(۵)

میرویس خه و د پښتون د ژوند پیام و

ټول ساز شوی له پښتو او له اسلام و

به نامه یې زما روح و تن فدا شه دی فدا د پښتانه نه ننگ نام و

ټول غیرت و ټول تدبیر و ټول همت و دی پښتون و او پوره کې یې خپل قام و

پښتون ننگ و ناموس و په خطر کې قام راټول یې په حجره صابانام و

میرویس د زړه تنور په غرغروو خو په خوله یې د فرصت او وخت کلام و

ایران او د مغول دواړو تر منځه راگیر شوی په دوه لومو کې د دام و

واړوواختوکسات له دې مظلومه نه خه رحم و په چا کې نه اسلام و

پښتون نجات مشکله معضله وه دوه قومونو تقسیم کړی و غلام و

پښتون په پاکو وینو پښتونخوا کې هر میدان لکه شفق د صبح و شام و

وریل پلوته تللی و د عصر د پښتون نه گرځېدلی ساقی جام و

دا دومره مایوسی او بې کسی کې ټینگ ولاړ میرویس د عزم په مقام و

په تدبیر سره یې الله اکبر کړ

خدای غیور دی په گرگن یې مظفر کړ

(۶)

په داهسي لوی تېر د پښتنو کې!

په رښتیا یو ته پښتون وي میرویس خان

د غیرت تله درنه دې ترهر چا وه	د تدبیر نه دې خالی نه وه مېرانه
د پښتو او پښتنوالي نمونه وي	فضیلت دې و موندلی له سېحانه
خزانه د پښتنو د ټول تاریخ وي	ته پخپله صحیفه وي له آسمانه
افغانیزم ملیت له تازنه پاتې	یو سبق دې عالی لویه سلطانه
د شاهي تاج دې په سر کې لو پښتون ته	خان دې مشر د جرگې کرو نمایانه
په پښتو پښتولۍ دې ملت ساز کې	لوی قائده لوی زهیر لوی افغانه
ستا د خړ خادر له لویه برکته	دښمن بایلو ده صحنه تراصفهانه
څنگه هر به شاه اشرف او شاه محمود کړي	خو چې وي د پښتنو خونه ودانه
ابدالي سره سلوک یې دوروی کړي	که هر خوینې کندهار کې لوستومانه

افغان ستا په نامه ویاړي تر دې دمه!

د افغان د ازادۍ بابا دمه!

(۷)

د پښتون د کور د یوې شوې تې تې!

خدایه دلته مان یگر او که سحر دی؟

نمر به ولو پري تیاره به لاشي دېره   که دا خړه پړه زېری د کوم نمر دی؟
 منزل دېر دی د پښتون ستري کاروان ته   او که دا چې بنکاري مخکښې دغه غر دی؟
 د پښتون دا بده ورځ به لږه ښه شي   که صبا موله دې ورځې لایتر دی؟
 ناسور شوي پرهاړونه به مور و غ شي   او که نه همدغه ټول رامقرر دی؟
 بل یو ور به چیرته بیرته شي پښتون ته   او که مخکښې ترلی هر یو ور دی؟
 پښتونخوا ادې به ټولې نجونې زوکړې   که په گېده کې یې پاتې کوم یو نر دی؟
 کوم د خیر ساعت مو شته چیرته په برخه   که همداسې لاد شر د پاسه شر دی؟
 نه پوهېږو د صبا به څه پیغام وي   نن زمونږ و ملیت ته لوی خطر دی؟
 د فارسی سیلاب د پاسه رازاون دی   د اردو طوفان راووتستی په خیبر دی!
 د فساد مېدا پیدا په هغه ورځ شوه   له پښتو چې خالي شوی مو دفتر دی!

میرویس خان پښتو داخله په دفتر کړه!

احمد شاه بابا ترې بیرته رابهر کړه!

(۸)

احمد شاه بابا ښاغلی و هس گوره
داغ يې نه و په شرف او په وقار کښې

هم بابا د پښتو ژبې لوی شاعر و
بابا ټول پښتو پښتو عزم و همت و
په پردې ژبه ملي حکومت نه شي
د زقیب ژبه يې څنگه بیا رسمي کړه
ټول درانه درانه قومونه ووهدلته
د پردو تاثیر څوک څنگه شي منلی
خدمتونه د بابا څه هم سره نه دي
احمد شاه بابا افغان هېواد تکمیل کړ
خپله ژبه د افغان منلی حق و
له ادبه خادم هیڅ نه شي ویلای

مرغلرې يې پيشلې په یو تار کښې
ولې پښې يې شولې ښوې په دې لار کښې
بابا څنگه وکړه سهوه په دې کار کښې
گچ وگول يم پاتې شوی په اسرار کښې
دا کار څنگه شو کېدلی کېد هار کښې
په هغه بادشاه چې قوم يې و اختیار کښې
چې يې دلته ششم راوړلی په اشعار کښې
هم يې قام کړو د قومونو په قطار کښې
بابا پوه و د هر چا نه په دې چار کښې
د بابا په لور حضور او په کردار کښې

وايې دومره پښتون تلسلی دی ووبېرې
د پښتو ازار وهلی دی وره کېرې

(۹)

چې تیمور پایتخت نقل کر کابل ته   دا سبب د پربوتلیو د پښتو شو
 ایرانی میندی موناستی وی کورو کبسی   تربیت مو ټول په ژبه د پار سو شو
 په دفتر کې و مرزا د پارسی ژبی   سپکاوی د پښتو ژبو پښتنو شو
 حل و فصل د کارو چې په چرگه و   اوس پخپله د بادشاه په اشارو شو
 د پادشاه په خوا کې ناست خو شامند گروو   هر یو کار به په تزویر او د سیسو شو
 د قومونو رهبران واره مایوس شول   هر چا خان ساته په فکر د ابرو شو
 د بناغلی تیمور شاه غازی تر مخه   بساط خپور د عیاشی او د مزو شو
 دا غرض و د دربار د نمکخوارو   چې زمري غونډې انسان لکه پیشو شو

د تیمور دور چې تېر شو زمان راغی

د بهار ورځې وې تېرې خزان راغی

(۱۰)

د تيمور غوندي زمان هم خوارۍ وکړې

خو مرکز چې څنگه وړان و هسې وړان و

مملکت ټوټه ټوټه له لاسه ووت	نن لاهور صبا کشمير او بيا ملتان و
ورپسې بيا پېښور رانه جلا شو	د انگريز له دسائيسودا بحران و
چې فتنه شوله محکمہ پېښور کې	نومرکز د استعمار بيا په ايران و
له دوه خواو په افغان باندې يرغل و	د انگريز لاس کې ايران او هندوستان و
د پښمنان وومنظم افغان خراب و	نه مرکز نه اتفاق او نه سامان و
آقسين د شېرعلي په لور همت شه	چې انگليس ته درېدلې په ميدان و
په دې دومره تنگ ساعت او اضطراب کې	کار يې وکړو د ملت چې خويي توان و
په افغان باندې داهسې دور راغی	چې انگريز او هم افغان پکښې سومان و
تر دا منځه راپيدا عبدالرحمن شو	څه عجيبه کار يې کړی تر دا میان و
بې پړاو يې له تېرې تورې نه تېر کړ	څوک چې پاتې له انگريزه په ميدان و
ابدرامان ^{۱۱} خپلې کنځاوې په پښتو کړې	تېر ټول نور له کابله د افغان و

چې پښتو له منځه لاړه خوار افغان شو

د افغان په خوارۍ خوار افغانستان شو

* * *

(۱۱)

په دنيا کې چې يو نوي شان پيدا شو

د افغان پر خونه هم امان پيدا شو

سخت کوشش او سخت جهاد يې په سراخت	د ملت په مرکالوت کې جهان پيدا شو
ده بيا گوتې د پښتو په رباب کېښوي	قام راچک شو پکښې نوي توان پيدا شو
په دريم ځل يې انگليس له خاورې وايست	په دې ځمکه باندې بل آسمان پيدا شو
د پښتو د مليت د پر طرفدار و	شرق يې وينې کړ چې امان افغان پيدا شو
د امان اعلیٰ حضرت له گرمه عشقه	د انگليس و استعمار ته زبان پيدا شو
د امان ویدنامې ته يې ځان جوړ کړ	ناروغ شوي ملک ته بيا تاوان پيدا شو
امان لارو په لمبو د اغتشاش کې	تخته واوويسته يو بل جهان پيدا شو
په وطن کې چې اور مړ په تدبير شو	لږ د فکر و عمل بيا زمان پيدا شو
بيا پښتو پښتو بازي شوه خو چې گورو	څه عجيب غوندي زلمی او ځوان پيدا شو
هر څه شته دی خو هېڅ نه شته غنی خدايه	د خادم لږه ځان بدگومان پيدا شو

څه بدل غوندي زمان او مکان وينم

په دا متحکې يې سرگومه افغان وينم

* * *

چې راتلو به د توپونو د هزار کښې
نن را درومي په رباب او په سیتار کښې

فرق يې راغی په جمله او په گوزار کښې	استعمار بڼه بدله کړه هر گوره
فرق مشکل شو په اختیار او په اجبار کښې	دام بدل شو دانه هم شوله بدله
لا هغه چې وي په لاس داستعمار کښې	های تویه تویه د دې عصر له علمه
یا گیر کیږي د تاجر په استثمار کښې	یا گیر کیږي یو ملت په سرور وکښې
یا یې نور داره مار کښې پنه لار کښې	یا یې خوان ورته گمراه کړه نو کار کیږي
چې شي وړک لاره و نه مومي په ښار کې	د یوه ساعت مزل ورته د شپو کړه
بیا شرف ورځني واخله په بازار کښې	که په گېده دې کړ وږی یا عیاش شو
په شوری او په اعیان او په اخبار کښې	دیموکرات یې کړه چې تل خوشي قصې کا
نویسي پسر پوره بیا دې گرځي په هر ښار کښې	یا یې سپی کړه یا یې بند د خړه په دم کړه
بل جهان دی ستاد فکر ابتکار کښې	دا خوشعرنه دی خادمه چې یې ته ښکې

نن په هسې دسیسو کښې افغان گیر دی
خولامر نه دی د ځان و حال ته څیر دی

(۱۳)

چې پښتو او پښتون مړه شوه کندهار کښې
سر يې هسک له و تمانزو او له نوښار کړ

د پښتو او د پښتون غږ يې په چار کړ	سور بيرغ پاي اواخستو او چت شو
چې يې چور له استعمار نه انکار کړ x	خان بابا عبدالغفار سره خدای مل شه
لاهمداسې په ضمډ چې يې دا کار کړ	ورسره په محمد گل د خدای رحمت شه
دېر مېړونو خان ستي په دې انگار کړ	د بلوڅ پتسنگان خي و سورانگار ته
خو افسوس خپلو ملگرو رادوڅار کړ	د ولي قدم بد نه و په اول کښې
په شطرنج د سياست کښې يې ايسار کړ	په دويم او په دريم قدم کښې گير شو
يې خپل قام له خپل مرام څنې بېزار کړ	څنو داسې چارې وکړې چې په زوره
څوک ویده شول چا دننه سر په غار کړ	د خيبر نه پورته څه وایم چې څه دي

يو خادم په خپله لار درومي روان دی
په نظر يې چېرته بل "توی جهان" دی

کابل خادم مېنه - ۲۰ د جدی ۱۳۴۷ هـ ش

x ده وویل زموږ پروگرام نشنلیم، دیموکراسي او سوسیالیزم دی؛ خو چې له بنده را خلاص شو
له پښتونولي يې انکار وکړ او په اردو لگيا شو. دغه وخت يې وویل پښتو زموږ پروگرام کې
دزیم او څلورم قدم دی.

دنیا واره تگی ده

راخرگنده په دنیا واره تگی ده
 لور دمور سره تگی کا زوی له پلاره
 په خندا سره گذران د خاوندینڅې
 عاشقان او معشوقې د دنیا واره
 ماهرویان چې په غمزو زړونه وباسي
 لاپې شاپې، محبت او دا وفا شي
 کورو کلی محله مې تجربه کړه
 شاگردۍ او استاذۍ کې مزه نه شته
 د پیری او موریدۍ نه مې زړه توردی
 د بازار معاملې ته مې نظر کړ
 بې اخلاصه عبادت تلاوت واره
 زرگری او خیاطي زمینداری هم
 مجلسونه صحبتونه د یارانو
 ملکانو د خانانو حال ته گورم
 د واکتر، طبیب انصاف ته مې نظر شو
 محکمې ته د قاضی، مفتی حاضر شوم
 په عالم کښې نن صبا واره تگی ده
 خور و ورور ترور و کاکا واره تگی ده
 په بستر کښې مشغولا واره تگی ده
 اشنایي د هر اشنا واره تگی ده
 د رقیب سره خندا واره تگی ده
 مالیدلې شاوخوا واره تگی ده
 راشه درشه د هر چا واره تگی ده
 یو تر بله په سې شا واره تگی ده
 لتوی پکښې دنیا واره تگی ده
 هسې شان سودو سودا واره تگی ده
 دا ذکر و نه او تقوی واره تگی ده
 ملایسي ده ملا واره تگی ده
 ده د سپینې ورځې غلا واره تگی ده
 هسې چارې ناروا واره تگی ده
 د مریض په حق کښې دا واره تگی ده
 فیصله، شاهد، د عړی واره تگی ده

د حاکم به مخکښې داد د مظلوم نه شي
 د مامورین د خپلو خیتو غم کښې ډوب دي
 د بادشاه نه تنخواه خوري رعیت نه غوښي
 بیا نارې د قوم وطن وهي په زوره
 هر ماتحت د خپل مافوق نه برخلاف دی
 رعیت د خپل بادشاه نه په فراق دی
 دا وعدي او سفیران د بادشاهانو
 تجارت او اقتصاد چې ورته وايي
 خوش تقریره مقالې د اخبارونو
 دروغ، کذب، پروپاگنډرې واره یو دي
 چې بیان شو دغه واره سیاست دی
 چې د حق حب وهراس یې وپه زړه کښي
 یا ایمان دی په خاوند یا سریتوب دی
 د رشوت سود و سودا واره ټکي ده
 د ملت سره یسې دا واره ټکي ده
 د خپل بادشاه واره ټکي ده
 د اسلام پورې خندا واره ټکي ده
 د نوکرا او د مولا واره ټکي ده
 د بادشاه د روغو رشتیا واره ټکي ده
 یوله بله خدایزو دا واره ټکي ده
 گڼې کښې ده ناروا واره ټکي ده
 صداقت پورې خندا واره ټکي ده
 صحافت د کل دنیا واره ټکي ده
 سیاست نومې بلا واره ټکي ده
 هغه نه شته نن صبا واره ټکي ده
 بې لسه دې شورو غوغا واره ټکي ده

چې ایمان د چا په ځان نه په خاوند شته

ای خادمنه نن پسې دا واره ټکي ده

لواړه کې ۲۸ د روزې ۱۳۵۲ قمری

یادگېرنه دا شعر زما د لومړنیو افکارو څخه دی چې ۳۵ کاله مخکښې
 لیکل شوی دی. هر کله چې په خپل حقیقت پاتې دی او نشر شوی هم نه
 دی، نو د مرغا و امیل له مسودې څه رانقل شو.

خادم وایي:

نه دالر لرم نه پوند او نه کلداري
پښتون و مه پښتون يمه او پښتون مرم
دا ايمان، دا اراده، دا مې عمل دی
په خپل هوډ مرم، نه د خلکو په لمسون مرم

۲۰ د دلوۍ ۱۳۴۷ هـ ش

کابل او پښتو

چې پښتو نه لري افغان به څه وي
څکه مټين زه په پښتو شولمه
لابېغیره مسلمان به څه وي
چې خودي نه لري انسان به څه وي

يون دې کابله وکوم لورته دی
چې پښتو عامه شوه تا سسته کړله
داڅه کانې دي چې په تاوشولې
دا دی اجبار که په صلاوشولې

کابله زره د کوم هېواد يې ته
لږ خودې خان اوييا پښتو وگوره
د چاله فيضه نه اباد يې ته ؟
دا چا ازاد کړې که ازاد يې ته ؟

ته خو پښتون و ته افغان وايې
چې خان افغان کړې ما پښتون وگنې
پښتو ته هم ته افغاني وايې
بياد پښتويه ځای فارسي وايې

پښتو ددې هېواد ملي ژبه ده
مخالفت د پښتو نه دی روا
بيا ورسره لاهم رسمي ژبه ده
چې دا ددې خاورې بومي ژبه ده

پېل دی پښتون او افغان ولې کړلو
يوشی دی حقيقت دغه دی
خان ته حيران دې جهان ولې کړلو
دا حقيقت دې بل شان ولې کړلو

که خوګ افغان وي نو پښتون به وي هم چې پښتون نه وي نو افغان په څه شو؟
لکه جرمن او د المان لفظونه چې خوګ جرمن نه وي المان په څه شو

کله دې وڅوړو په زور کابله اوس راته شوکه کړې په شور کابله
د تعصب او د فاشيست په چيغو ځان دې کړو سپين او مونږ دې تور کابله

بس دی کابله ضدیت مه کوه د پښتنو مخالفت مه کوه
د نیم نه زیات درکښې پښتون دی اباد د حق سره مقاومت مه کوه

ای دافغانستان افغانه وروره ای غیرتې ای مسلمانانه وروره!
ملي وحدت بې پښتو نه شي راتلای زما د ښکلي هېواد گرانه وروره!

قومونو خپل پرابلمونه کړه حل دنیا یې خپله کړه په علم و عمل
پښتو خوستن ده د وحدت د بنا وهل یې نه ښایي په زور او په چل

اعلان مو دا دی بل اعلان نه شته په پښتو ژبه کښې تاوان نه شته
چې یې مرکز په ملي ژبه نه وي داسې وطن په ټول جهان نه شته

د سید حسن خان د قبر ډبره

په ادب باندې تېرېزه ای زلمیه درته وایم
د حرمت او شرف خای دې زه یې په گوته درته بنایم
دا د خاورو ډبرې گوزه پکښې لعل د بدخشان دی
مرور ورته راغلی پکښې پروت سید حسن خان دی
د وطن په هوډ کښې مړ دی. مړ یې مد بوله ژوندی دی
لوی عالم دی، لوی شاعر دی، لوی پښتون دی، لوی سړی دی
خوله یې ډکه له خندا ده: خو په زړه یې دي غمونه
د وطن په غم غمجن دی چاته نه وایي حالونه
په محفل کې د یارانو د ډیسوې غونډې بلیرې
په هېڅ وخت یوازی نه دی پتنگان پرې راټولیرې
په خندا خندا په ټوکو د عمل درسونه وایي
د ادب د سیاست او د تاریخ بابونه سستا یي
لوی جنرال دی لوی قائد دی نیشنلسټ دې وطنپال دی
نه یې کور شته نه یې اور شته مسافر دی دا یې حال دی
د وطن په مینه مست دی له هر څه نه بې پروا دی
په دې مینه له سرتېر دی دغه کنار لره پيدا دی
د خوږې ژبې خاوند دی ښه ملگري ښه آشنا دی
ټوله مینه محبت دی مهربانه په هر چا دی

نه سید دی نه باچا دی نه د کوم بابا اولاد دی
کلک پښتون دی میرنی دی تر فرزند د پښتونخوا دی
نه منت مني نه عذر نه یې خوګ شي اړولی
داولس یو فدایي دی خوګ یې نه شي اړولی
اشنایانو دي تگلای خپلو وروڼو تېر ایستلای
بې ارځی خوابدی کړی خوګ یې شي پخلا کولای
په زندان کښې یې ساه ورکړه نه یې عذر نه فریاد کړ
دهمت هېر شوی ۵۰ س یې دوباره مونږ ته رایاد کړ
وايي څښ مې په ډېران کړی چې میدان کښې شهید نه شوم
څه پروامې ده له مرګه خوافسوس چې سعید نه شوم
ځی چې غونډ یې شو په قبر ورته ښکته کړو سرونه
لاس یې ښکل کړو پښې یې ښکل کړو ورته وکاندو عذرونه

۳ د حوت ۱۳۴۷

سید حسن خان وکیل رئیس حریبه

ای ددی جهان خاونده

(۱)

دا جهان د استعمار دی؟ که ستاهم پکښې اختیار دی!

ای ددی جهان خاونده

ستا بنده په کړاوونو او دده بنده راحت کښې

ستا بنده دی په دوزخ کښې او دده بنده جنت کښې

ستا بنده ته مقرردی قسم قسم عذابونه

چې بنده د استعمار شو رنگار رنگ یې نعمتونه

له هر خوا لارې پرې بندې ستا بنده ډېر په ضرور دی

اور یې بل په روح و تن دی دا جهان پرې سورتنوردی

ستا بنده ډېر کره من دی د ژبا نوری یې نه شته

له هر خوانه عذابونه نا هیلی او کړاوونه

دا جهان د استعمار دی؟ که ستاهم پکښې اختیار دی

ای ددی جهان خاونده!

* * *

(۲)

د انگرېز په تور اخته شي	چې څوک ستا کلمه وايي
په عالم کېنې مسخره شي	په هر شان خورول کېږي
پکېنې څه ظلم و ستم دی	لږ خو وگوره جهان ته
ستا بنده په غم غمجن دی	دده هر بنده خوشاله
ډېر په ښه شانته خبر دی	دی د خپل مړي له حاله
هره شپه لکه اختر دی	بده ورځ ورلره نه شته
دښې ورځې خاوندان شول	هم شاهان هم عالمان شول
ډېر سرلوري په جهان شول	بندگان د استعمار ټول
نور نو ځله مشقت کا	چې په دغه در قبول شي
په شاهانو حکومت کا	دکوڅې سپې خوږې گوره
هغه واړه ښکېختان شول	وفادار چې د اغيار وو
د قصرونو خاوندان شول	د لعلونو جواهر وو
که ستا هم پکېنې اختيار دی	دا جهان د استعمار دی؟

ای ددې جهان خاونده!

* * *

(۳)

ای ددی جهان خاونده! لږ خودې جهان ته گوره
ستا مخلوق خوار و زیون دی خپل جلال او شان ته گوره
استعمار پکښې مزی کا دې چپه دوران ته گوره
څوک واکدار ددې جهان دی؟! تریخ بیخده یې ژوندون شو
وران ددې ځمکې نظام شو ورک له هر جایې مضمون شو
تاپیدا ازاد جهان کړ چې هر څوک پکښې ژوندون کا
خو انگریز له خپلې خوانه په هر څه باندې شېخون کا
چې دده له غروندي نه سرویاسي قصابي شي
یا خوراک شي د لېوانو یا په غرونو کښې وحشي شي
ته یوڅه غواړې جهان کښې دی بل څه کا په دا میان کښې
دا جهان د استعمار دی؟ که ستا هم پکښې اختیار دی
ای ددی جهان خاونده!

* * *

(۴)

مذاھب يي دي په لاس کني
 نېغ ولاړ دی په هر دين کې
 څوک مرشد او څوک پېشواکا
 څوک واکدار کاندې په نورو
 څوک رسول څوک پېغامبر کا
 د هر چا سره جوړېږي
 په دوستۍ که دښمنۍ وي
 ډېر اوږده اوږده دامونه
 پکښې نيسي ملتونه
 تاريخي قومونه وژني -
 دی مټين په خپل مخلوق دی
 چې خودي په چا کېږي ويني
 لولپسه شي سره لمبه شي
 بل خود دار وايي چې نه شته
 يباداري او سرداري او -
 چې د خدای او پېغامبر او
 نو موسکي شی بيا له قهره
 وايي دا جهان زما دی
 دا جهان د استعمار دی؟
 فلسفي شي جوړولای
 هر سړی شي تېرايستلای
 څوک ليدر څوک راهنما کا
 پرې ډ قام خونه تالا کا
 څوک مرتدا او څوک کافر کا
 خود خپل مطلب دپاره
 خوبس خپله مدعا کا
 غځوي په فرينبونو!
 دولتونه د مللکونو!
 نوي نوي راپيدا کا
 بل مخلوق ځيني ابا کا
 چې دا فرد وي که وي ډ له
 له غضبه له حسده
 دا انگرېز دی چې خود دار دی
 واکداري هم دده کار دی
 د قرآن واورې خبرې
 ياندې راشي سره لري
 بل جهان خان ته پيدا کړه
 که ستا هم پکښې اختيار دی

ای ددی جهان خاونده!

* * *

(۵)

دا جهان دده تېکه دی او که تا ورلره پرېښود؟
تایسرغ د واکدارۍ خپل دده مخکښې څله کښېښود؟
بې پروا پنه سرنوشت د - ملتونو لویې کاندې!
څوک اوچت او څوک راتپت کا د چا غوڅې کاندې مراندې
هغه څه چې تا کول به اوس یې دی کا په دنیا کښې
د قومونو ژوند او مرگ دی د انگرېز پنه تولا کښې
هم تاریخ شي سازولای هم کلچر شي وړانولای
قام چې مرکابیا له خاورو - یې بل قام شي را اېستلای
د قومونو ژبې وژني چې انگرېز اراده وکا
ور پیدا کبا نوي ژبه چې کوم قوم نوی شته کا
چې خلاق او رزاق دی شو نوته څه شوي ای څښتنه!
دا جهان د استعمار دی؟ که ستا هم پکښې اختیار دی

ای ددې جهان خاونده!

* * *

(۶)

په رگونو د انسان کښې
بلکه روح غوندې په وینه
په کالبوت کښې د قومونو
په هرشان په هر دستور کښې
درته نه وایې چې وکړه
خو چې څه کوي په نفعه
جریان داسې جوړوای شي
څوک په پوهه څوک ناپوهه
نتیجه د هر نهضت با-
که دا نه کېږي نهضت به
که یې لاس دستي برنه شو
چې جریان دده په نفعه
نیشتلست دی سوسیالست دی
سیاست دده مذهب دی
هسې لویې په شان شان کا
دا جهان د استعمار دی؟

لکه وینه داسې ځغلي
کښې جاري اوهم ساري دي
ننوخې بیا نڅا کا
انگريز خپله مدعا کا
نه دا وایې چې دا مکړه
د انگريز بابا یې وکړه
چې هر څوک پکښې رغېږي
د انگريز په ډول گډېږي
یدپه نفعه د انگريز وي
له یو مخه رېزمرېز وي
د سل کالو انتظار کا
شي نو خپله مدعا کا
خوبیا هم کاپیتالست دی
حقیقی ایمپېریالست دی
داسې چارې په جهان کا
که ستاهم پکښې اختیار دی؟

ای ددی جهان خاونده!

* * *

(۷)

یې غوغا خو څلې کړې	د جهان په ټول قومونو
یې په خوڅو څله وړې	د میدان غونډ سکه دوی نه
غور څوک نه شي خوڅولای	اوس له دار د استعمار نه
سره نه شي گړېدلای	لا په کور کې څوک د بنڅې
د انگرېز کلمه وايي	څوک په دین څوک بېدینې کې
که څه هم په زړه کې ژاري	څوک خپل قام وژني به ډاگه
کودتا نه ده نو څه ده؟	ستا په ځمکه برخلاف ستا
ناروا نه ده نو څه ده؟	د فطرت په قوانینو
بل افغان ورته پیدا کړه!	څله ته ورته سکوت کړې
وېره نه لري له سره	ډېر له تاشولو خود سره
که ستا هم پکښې اختیاردی	دا جهان د استعمار دی؟

ای ددې جهان خاونده!

..... * * * .....

..... * * * .....

..... * * * .....

..... * * * .....

(۸)

چې ټوټه ټوټه جلا شوا!	د افغان و حال ته گوره
بل جهان ترېنه پيدا شوا	يو وجود شو اندي اندي
ورسره بيا پاكستان ته	هلته گوره هندوستان ته
د پښتون نياوړه گوره	د کشمير انجره گوره
سيند ته گوره هم بنګال ته	بلوخ ژاري و خپل حال ته
مېکماهن هونيار ته گوره	د ډېورنډ و کار ته گوره
د ملت د سرفضا ده	په ايران کې واوښلا ده
څه سطرنج دی لاندې باندې	هلته څوک ناست دي څه کاندې
سوکارنو چا په ادب کړ؟	چا ټوکړه ټوکړه عرب کړ
چا حاضر کړل فلسطين ته؟	اسرائيل له کومه ځايه
د اسلام وښکلي دين ته؟	چا چيلنج ورکه قران او
په اسلام يې گوزارونه	د لارنس ابتکارونه
ټول کارونه بې اسرې کا	په تاهسي مسخري کا
که ستاهم پکښې اختياري	د جهان د استعمار دی؟

ای ددی جهان خوانده ا

* * *

(۹)

شوروي ته يې جوړ کړی   پرابلم په اروپا کې
فارموسا ده تېره غشی   چې چوڅېری د چین خوا کې
امريکا يې راپيدا کړه   قسمي يې په خپل خواکړه
د انگرېز بې مصلحته   هېڅ يو کار نه شي کولای
نه دده د غړوندي نه   چېرې سر شي غړولای
مال او سرد امریکا څي   د انگرېز په تولا کې
هره ورځ ورته پېښېږي   لوی کارونه په دنيا کې
په ويتنام کې يې کړه گيزه   حال يې گوره کوريا کې
منځني ختيځ ته گوره   امریکا ورته راکاږي
دا قصرونه د لندن دي   افريقا ورته راکاږي
دی په چين کې تجارت کا   امریکا لمسوي جنگ ته
ځان به روغ سلامت يوسي   که يې واچوي گړنگ ته
که تبعيض دی که نفرت دی   که تضيق او که شدت دی
ده يې تخم دی کرلی   ستا په دې ټکلي دنيا کې
دا جهان د استعمار دی؟   که ستاهم پکښې اختيار دی

ای ددې جهان خاونده!

(۱۰)

دزبې وركړ جرمني ته   تېس يې ووېست له جاپانه
 سوکارنو يې راپچار کړ   د ناصر خونه شوه وړانه
 د يورپ په گډ بازار کې   له دوگول څخه لږ تنگه دی
 نور کامله مطمئن دی   ټول عالم ترې چنگ په چنگ دی
 څومره څير دي په دنيا کې   د انسان په پېژند لو
 ښه سياس اوښه نباض دی   د عالم د تېرايستلو
 اداره کې ډېر ماهر دی   بي بي سي ته خوښې گوره
 کار په رمز او اشاره کا   دې شپېلۍ ته خوښې گوره
 هر مورید ته خوښې گوره   څومره ټينگ دی و خپل کار ته
 هېڅ مطلب به ترې وانخلي   که يې راکاږې ودار ته
 بې پروا دی نور له هر څه   بي له چال او سياسته
 ټول جهان يې تېرايستلی   لايې گوره تر قيامته
 تکبر دده خاصه ده   ډېر مغرور دی و خپل ځان ته
 دا جهان د استعمار دی؟   که ستا هم پښې اختيار دی

ای ددی جهان خوانده!

(۱۱)

خدايه خير كړې رقيب راغی د افغان كور ته دننه
 لابه نور په مونږه څه كا اوس له چا وكړو پوښتنه
 تش يونوم دی راته پاتې نور خو هر څه رانه تللي!
 كه پښتورانه وانخلي نور مو هر څه وريڅښلي!
 خو افسوس دی چې پوهېږم پښتو هم رانه اخلي
 په دې ياس او ناهيلي كښې يوه هيله راخليږي
 په دې سخته بې ارغۍ كې پښتون لږ شاني پوهېږي
 خپله ژبه به پرې نږدي كه ټول ست شي له يو مخه
 په دې توره شپه ظلمت كښې دا يوه سپرغی بلبېږي
 ستا په نوم دي تباه شوي لږ پرې ورحمېږه خدايه!
 د خوارۍ يې انتها ده لږ پرې ولورېږه خدايه!
 ستا په نوم يې دغه حال شو ژوند وده وته وبال شو
 دا جهنم د استعمار دی؟ كه ستا هم بکېږي اختيار دی

ای ددې جهان خاونده!

(۱۲)

ای ددی نری انسانه   که رشتیا ازادی غواړې
 بښه ژوندون دې مدعاوي   د آدم ايسادي غواړې
 افغان مه پرېږده چې مړ شي   دا یو قام دی په دنیا کېتې
 مخالف د استعمار دی   مخالف د استعمار دی
 د مېړانې ژوند یې خوښ دی   غلامی ځنې بې زار دی
 دی مښ په سړیتوب دی   سړیتوب دده مذهب دی
 بښه سړی دی بښه ملگری   همدغه دده مطلب دی
 خو خلاصون یې اسان نه دی   ډېره لویښه معماده
 راگیر کړی استعمار دی   پری راغلي ابتلا ده
 یو وجود یوښه یوښه شو   بیا هر یو په ځان اخته شو
 په مذهب یې غولوي تل   په شان شان یې خوروي تل
 له خپل ځانه بېگانه شو   په عالم کې افسانه شو
 د آسمان و لور ته گوري   تل دغه یوه وینا کا
 دا جهان د استعمار دی؟   که شاهم پکښې اختیار دی

ای ددی جهان خاونده!

(۱۳)

لوی عذابو دې نړۍ ته   استعمار دی استعمار دی
چې نړۍ نن پکښې سوزي   دغه اور دی دغه نار دی
له تېرې د استعمار   زور زیاتی دی په جهان کې
استعمار شلېدلې کټې دی   ترمیمېرې انگلستان کې
یو افست توره بلا ده   په نړۍ نازلې شوې
دینوال پای توره خپسه ا   پر انسان راتاوه شوې
چې د بل گټلي اخلي   یا په زور یا په چالونو
دا وگړي بېغیرته   دې شي یاد په لعنتونو
چې خدمت یې مرادنه وي   او په نورو حکومت کا
سړی ځلنه ځان ته وایي   چې دا هسې خیانت کا
بې له زیار او بې له کاره   تمول له نورو غلامه
څوک چې داسې دولتمن شي   د ولس په ځان بلاده
د پیسو او چوکۍ مینه   ښه چې کښېني په کوم زړه کې
د انسان او د حق مینه   نه ځانېرې بیا په ده کې
حیرانېرم پیسه دار ته   استعمار او استثمار ته
د ژوندون نه جوړ عذاب کا   ځان ونور و ته قصاب کا
دا څه علم څه شعور دی   ترې وگړي په ضرور دی
دا جهان د استعمار دی؟   که ستاهم پکښې اختیار دی

ای ددې جهان خاونده!

* * *

(۱۴)

جهان ستا دی ای وگرپه
 رنه ستا په مخ ده ځمکه
 ته قدرت ددې جهان یې
 جهان تا باغ ارم کړ
 پرابلم په مخکینې څه دی
 ټول اولاد د بابا دم دی
 د هیچسا دپاره نه دی
 چې په کار او سریتوب یې
 که څوک نه خوري د بل گټه
 بساداري او ظلم پرېږدي
 کار په عقل او علم ساز شي
 تعرض او فسادنه وي
 که چل ول له منځه وړک شي
 د نفرت پرځای دوستی شي
 څه به بنکلی جهان جوړ شي
 د تذخیر فکر که نه وي:
 نو تخریب به ځله کېږي
 ملائکي داسمان دي که د علم خاوندان دي
 دا جهان که څوک و جنگ ته
 چې فساد غواړي په ځمکه
 دا ممکن دی چې جهان نه
 څومره بنکلی به فضا وي
 ای زو زاد د بابا دمسه !
 له لرغونه تردې دمه !
 ته ثروت ددې جهان یې
 سردې جگ شو تر اسمانه
 فکر وکړه ای انسانه
 یو کهول اویو وطن دی
 خود ټولو گډ میراث دی
 اینسود شوی پوخ اساس دی
 هر یو یوسي خپله خټه
 له اوږی نه وسله کېنېږدي
 وړک له منځه نه غماز شي
 دا جهان به څومره بڼه وي
 دغه شان سیاست سپک شي
 وړک حسد او د بڼمني شي
 خدای ږو هر یو به بڼه مور شي
 همکاری وي په جهان کېنې
 دا څېر نه ده اسمان کېنې
 ږوب په فکر د انسان دي ږوب په فکر د انسان دي
 کشوي دا انسان نه دی
 چې شیطان نه دی نو څه دی؟
 یو د ځمکې جنت ساز شي
 که درواغ نه وي رښتیاوي

الاسکانه تر جاپان نه   سانبيري تر هندوستانه
 که څه فکر لږ بدل شي   وړک له دې نړۍ به غل شي
 دا جهان به گلستان شي   له تېري به په امان شي
 دا نړۍ ځای د عمل دی   تيار خور رېستيا چې غل دی
 څله يو انسان مرثي شي؟   بل بادار او بنه سړی شي؟
 دا جهان د بابسادم دی   چې په علم و عمل سم دی
 ټول دې زيار او ټول دې کار کا   په نوبت دې واک اختيار کا
 ته واکدار ددې جهان يې   که پوه شوی يې انسان يې!
 جهان ستا ستا د ابا دی   ای کارگره دا نشمنده!

ای ددې جهان خاونده

کابل: ۱۵ د حمل ۱۳۴۸

يادگیرنه:

خادم "د مرغلو امېل" څخه د پښتو د شعر په کلاسيک فورم کې د توسيع پيدا کولو لاره نيولی وه، په "څاروان" کې دغه کونښ لور معيار ته ورسېد او په دې مجموعه "بلکا" کې دغه زيار بله بڼه غوره کړه چې هغه بايد د پښتو شعر دپاره د کلاسيکي قيودوڅخه د خلاصون دوره وېولو په دې ډگر کې دا شعر لومړی گام حسابېږي. هيله ده که موانعو مخه ونه نيوله په اينده کتاب: "نوي دب" کې به پښتو شعر د بايزيد روښان او هخامنشي اساساتو له لارې د اسيا او ژند ستايل او بيا بېرته د ريشيانو عنعنوی معيار ته ورسول شي چې د هر قسم حياتي افکارو گنجايش به لري.

قيام الدين خادم - جلال اباد - ۲۰ د حمل ۱۳۴۸

کامل مومند

د انگرېز نامراد تعليمه ! پوه پښتون چې دې عاطل کړ
 په غربي تعليم ليگي شو خو پښتو ادې فاضل کړ
 له نري رنځه ممنون يم غټ مومند يې چې کامل کړ
 لسوی کرم و له اسمانه چې پښتو ته يې مائل کړ

۲۸ د جوزا ۱۳۴۸

ټولنيز افغان

چې وطن ژبه ملت درڅخه لار شي
 نوبه څه شي درته پاتې شي افغانه
 خلک په ژبه راټولېږي په وطن کې
 بيا په دوی شي د ملت خونه ودانه

اقتصاد کسه ملیت کبه حکومت دی
 دغه ټول دي ټولېنيز ټولېنه غواړي
 چې ټولېنه جوړه نه شي سکه نه شي
 څوک په څه دنه کېږتی راتلېنه غواړي

سعادت

په څلور څپزه کې سعادت دی علم، تقوی کار او خدمت دی
حرص دې کم کړه خود خواهي پرېږده کار او عمل کړه خودې طاقت دی

حاضر عصر

دا عصر څه دی؟ دمليت دی! فرد نن وتلی له فردیت دی
ایدیال، حزب پالیسي غواړي تکمیل په دغو دشخصیت دی

افغاني سیاست

سیاست چاته تابع د ثقافت دی او څوک وایي چې نه مخکښي سیاست دی
څوک په غم د اقتصاد دي بي تمهیده څوک لا وایي چې دا ښه وخت د غارت دی
افغانان په یوه خوله یو فکر نه دي اجنبیانو ته دا ښه وخت د فرصت دی

اسد ۱۳۴۹

حبیبی او پښتو

حبیبی په پښتو ژبه نامور شو خو اخر له خپله کاره لاس په سر شو
خدای زده کوم ظالم ستومانه په خپل کار کې د پښتو قلم یې کښېښود مرور شو

بختانی او پښتو

بختانی په کار د ژبي ښه پوهېږي چې دا بد حال د پښتو گوري خورېږي
زړه یې غواړي چې راگېدشي په میدان کې د اسلافو حال چسې وگوري ډارېږي

د بېنوا پښتو

چې را ياده مې پښتو د بېنوا شي   سره گلونه د بهار سترگو له راشي
 د ادب په بې قدرۍ داسې خفه شم   خوړين زرگۍ مې په سلگو کې په ژرا شي

دالفت شاعري

چې پيدامو پښتو ژبه کې الفت شو   د پښتود ښکلا خوب مو حقيقت شو
 چا نامراد کړو دخپل قوم په خدمت کې؟   چې شاعر رانه اخته په سياست شو

سليمان لايق

لاندې ځمکه پاس اسمان دی   منځ کې پروت "د پښت" جهان دی
 د پښتو لايقان ډېر دي   ښه زلمۍ يې سليمان دی
 د افسوس ده دا خبره   په پښتونافهريان دی

خادم څه دی؟

څه پوښتنه د خادم کوی چې څه دی   په پنجره کې بندي شوی يو سرغه دی
 د پښتو په کيږه گناه کې گير شو   څوک خبر نه شو چې څنگه دی او څه دی

مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان
 مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان
 مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان
 مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان
 مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان

* * *

ذمہ داری، کراچی، پاکستان
 ذمہ داری، کراچی، پاکستان
 ذمہ داری، کراچی، پاکستان
 ذمہ داری، کراچی، پاکستان

تقریب و اجازت

مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان
 مکتبہ اسلامیہ کراچی، پاکستان

تقریب و اجازت

د پښتو نتیجه

نه پوهاند نه به رئیس نه به وزیر شي
هر پښتون چې د پښتو طرفداري کړا
هو، دا ټول ترې جوړېدای شي خو شرط دادی
چې څرگنده د پښتو نه بهزاري کړا
۲۰ د لوی ۱۳۴۸

* * *

زور د استعمار

زور د استعمار په پښتو ژبه دی   ځکه چې ټول کار په پښتو ژبه دی
هرڅه شو آزاد او پښتو بنده شوه   دومره انحصار په پښتو ژبه دی
دا کاروان به ځي يا به ولاړوي تل   ولې؟ چې بار په پښتو ژبه دی
نه شته ازادي بې له پښتو ځني   دغه مو شعار په پښتو ژبه دی
وگوره خادمه د ادې شعر دی؟
او که سور انگار په پښتو ژبه دی

جلال اباد ۲۲ د لوی ۱۳۴۸

شاه محمود د زهرا زوی

شاه محمود می په زره داغ شو   مرز موند کور چراغ شو
یا په پلار او نور غمجن شوم   یا په ده د پسر کړه من شوم
۱۳۴۸

زما زره

خوشالی ترې کیده وکړه واره درد شو
دا دشعر او د ادب وروستی ثمر دی
د قسام غم بیه په لعلونو بدل نکړم
رینتیا دا ده چې اوس زره زما دمرد شو
* * *

د خلکو مینه

چې د بیل د غم په اوښکونو تازه نه وي
داسې سترگې دې بیانا مه وای رنډې وای
ناخبر چې د تودو اوښکونو لکه خونډ وي
ددې خلکو خولې د مرگ په سوک کړې وای

د تکلیفونو دنیا

خه پکار ده دا دنیا د تکلیفونو
 د دردونو مصائبو عذابونو
 نادانان لاکوشالي ورپکښي غواړي
 همدغه زمونږ سبب دی د غمونو

د پښتو مینان

داسې څوک دي چې هر څه له پښتو څار کړي
 محمد گل یا باچا خان یا صمد خان دی
 بل یو کس که لټوی په پښتنو کې
 یو خادم دی چې ولاړ په دې میدان دی

سیاست او پښتو

د پښتو، نه به لاس اخلي چې سیاس شي
 سیاست او پښتو ژبه متضاد دي
 شاعران او ماهران ورنه په شاه شول
 د پښاغلي پښتانه زمانه په یاد دي

* * *

نور دېو

د تسور دېو په لاس يې ورکړه پښتو ژبه
ورته وگورئ په څه د باب کې پښتو
د پښتو په تالونه يې ځان غټ کړ
بېغیرته قام لا اوس هم ورته گوري

* * *

د حافظ نصرالله پښتو

د حافظ نصرالله ځان شعر مې خوښ دی
لکه پاکه چې چینه غبره کې بهېږي
توتکي ده بې ازاره بنايسـتو کې
چې په ځانگه باندې ناسته ده وېږي

* * *

سیلاب او پښتو

خومره پښه قریحه خدای ورکسره سیلاب ته
خو قدمه یې هم واخستل په لار کې
رډې سترگې د پښمنان د پښو توژی یې
چې یې ولیدل سرگومه شو په چار کې

* * *

رسا او همپش

د رسا پښه شاعری او لیکوالی کې
چې مې وکتل هم ډار هم اېستکار شته
خو همپش د پښو توژی یې فدا کار دی
که رشیتیا چېرته پښتوته فدا کار شته

* * *

پخوانی جاه و حشم

چې غم له دې پیدا کړم نو یې زغم هم رالیه را کړه
 په تخت د جم خونا ست یېم جام جم هم رالیه را کړه
 جهان ټول بستکده شو خودا زه لابت شکن یېم
 یو ځل خوییا هغه جاه و حشم هم رالیه را کړه
 رانده دې مریضان دې تپه رېږي ورتنه گورم
 چې کار د مسیح غواړي نو یې دم هم رالیه را کړه
 هماغه یېم چې وم که جهان ټول پریله اوړي
 چې پوخ عهد و پیمان شي یو قسم هم رالیه را کړه
 باغوان ددې خزان وهلي ځمکې چې دې زه کړم
 تاثیر د پسرلي د صبح دم هم رالیه را کړه
 چې غم د ټول وگړي دې په زړه رالیه انبار کړ
 نفوذ په دې جهان د بابا دم هم رالیه را کړه
 بې زاره مې زړگی ددې جهان له فلسفو دې
 رنیا او نوي لار سره همدم هم رالیه را کړه
 وزر دې رالیه را کړه د آسمان د الوتکلو
 کفران به وي که وایم چې درم هم رالیه را کړه
 خادم لکه ملوک چې په دېوانو کې دی گیر کړم
 لښکر د ښاپېرمانو د ارم هم رالیه را کړه

* * *

روښان به شم

يو ځل كه پښتون شومه انسان به شم
 خپله لار به بېرته كړم روان به شم
 گل په خپل هر بوتې كې بڼايسته ايسي
 مه مې شو كوه خوشې خزان به شم
 خوله كې مې نغمه دارمانو نوده
 بنده دې كه كړله په ارمان به شم
 ستا رقيب خو جوړه مغولو اله كړه
 زه ورته مجبور يم روښان به شم
 څه چې د يار خوښه وي كوي يې شي
 دا فكر دې نه كا چې پښيمان به شم
 زه ميرمامي نه يم د وطن په سر
 مه راباندې بلوسه ادم خان به شم
 څو كه تكوي مې زه فولاد يم
 نور څه كه جوړ نه شومه سندان به شم
 بې ست و صلا خواړه پښتونه ده
 ست كه راته و كړې نو مهمان به شم
 وگوره چې مې مينه مې لږه وي
 پس له پيژندلو درته گران به شم
 تېست كتلي نه شمه افغان يم
 پخو په عقیده كې مسلمان يم

كابل ۱۴ د سرطان ۱۳۵۰

مذهب او قوم

مذاهب لکه سیلاب قوم دی ځمکه
 که زمما قوم پښتون لږ فکر و که
 پښتو رازي د ځمکې بویسه لکه سیلابه
 نه چې ځمکه سیلاب یوسي له مالکه

شرع او لار

که مذهب دی که مسالک که طریقه ده
 تعبیرات دي مختلف معنی یوه ده
 د ژوندون دا ورکه لاره چې سرک شي
 دغه لویه لاره هم شرع هم جاده ده

نیم سوسیالیست

نه یې وي چې ته خو هم سوسیالیست یې
 ماوی هر څه مې چې بولي خو افغان یې
 بل و بل د خود فروشی و فکر بویسه
 د یسزل زه هم و دغو ته چې ان یې

استعمار او پښتون

استعمار هر څومو ژوندی کړیسی لکه مریکه
خو پښتون کمبخت یی مری کړ تر اینه
هېڅ شریان د قومی ژوند یی نه خوځېږي
پسه دې لاش پساندې اخته دي رسول پسه گنده

* * *

د پښتون تاریخ

اوس بڼه پسموه شوم د پښتون تاریخ ورکېږي
ای پښتونه سستا پسه حال مری زړه خوږېږي
دښمنانو درتڼه خپل هم د ښمنان کړل
لاینه څنگه پسه دې کار څوک نه پوهېږي

۵ د سرطان ۱۳۵۲

ته يې وينې که نه ؟

دا چې نن کېږي څه کاني دي ته يې وينې که نه؟
ملي تخريب ته بهاني دي ته يې وينې که نه؟
له هرې خوانه استعمار مونږ کي لاستونه وهي
ورسره بېلې تراني دي ته يې وينې که نه؟
مونږ ته هر چا دامونه ايښي د مرغانو په څېر
پې اچولي يې دانې دي ته يې وينې که نه؟
د ايشيا د منځ په څو سوه ميليونه افغان
د ظلم څومره زماني دي ته يې وينې که نه
بې ادبي ده د ادب چيري محفل نشته دی
وطن کي څو پاگل خاني دي ته يې وينې که نه؟
د وطن مينه مې گناه ده څو بدلي يې يم
بنکېاره يې واره نيناني دي ته يې وينې که نه
کارغه گونگي په ازادۍ گرځي سيلونه کوي
په خوله يې څومره افسانې دي ته يې وينې که نه؟
قمرې له ظلمه د صياد نه په نغمو کي ژړل
وييل يې دا څه زماني دي ته يې وينې که نه؟

په خپل وطن کې خوارو زار چې گدا يې کوی تل
د بل په لاس کې خزانې دي ته يې وينې که نه؟
د خلکو وينې څنې ليوان دي انسانان خونښه دي
چې يې په لاس کې پيمانې دي ته يې وينې که نه؟
دا په مونږ څه وشلول دا چا وکړل د څه دپاره
بناوونه نه دي ويرانې دي ته يې وينې که نه؟
مملکت وړان شو اجتماع ته خدمت دغسې وي
دا خوشې خوشې بهانې دي ته يې وينې که نه؟
که څوک خدمت کوي دنيا کې مثالونه شته دي
خادمه دغه څه کانې دي ته يې وينې که نه؟

۱۰ د قوس ۱۳۵۶

يادگېر نه - د داود خان د جمهوريت کانې پکښې يادې شوي دي.

پښتو دلته او هلته

روغه پښتو ماته شوه دلته هم او هلته هم
خونه مو میراته شوه دلته هم او هلته هم
چېرته چې پښتو نه وي څه به ترې امید کوو
دا ارزو مو پاته شوه دلته هم او هلته هم
دلته مو پارسي وهې هلته مو هنکو وهې
ژبه مو وفاته شوه دلته هم او هلته هم
گرځو حکومت پسي درو مو پښه دولت پسي
نن چار مو صبا ته شوه دلته هم او هلته هم
زور په ثقافت کې دی نه چې حکومت کې دی
لازه مو بل خواته شوه دلته هم او هلته هم
وايسي پښتو شاره ده دا ژبه ويجاړه ده
دا ملنډه زياته شوه دلته هم او هلته هم
ځوان کول مو غویمی کوی زور راکې پلمې کوي
هيله مو مولاته شوه دلته هم او هلته هم
شرم رانه لازلو مر شولو غيبرت زمونږ
مخه ناروا ته شوه دلته هم او هلته هم
مر محمد گل خان شولو زور فخر افغان شولو
مخکښي پښتو شاته شوه دلته هم او هلته هم

د خان عیونه

خوتاراته ویل چې د پښتو شعرونه لیکه
خبرې د بدری او د ملوک خویونه لیکه
د گیل او د نسیم او د آسمان د بنکلیو ستورو
ضمیر راته ویل چې د ژوندون رازونه لیکه
په مخکښې مې پښتون و خور بدلې تر هېدلی
پښتو راته ویل چې د پښتون غمونه لیکه
درخود خپل وطن چې گیره شوې مې لیدلښه
قلم راته ویل زما په خولښه اورونه لیکه
په شونډو دې څه نه وو خود سترگو اشارو دې
ویل چې لیکه لیکه دا د خان عیونه لیکه

د جمهوریت تاسیس

جمهوریت و آرزو د خـ لکو
مـ ملي نهضت و آرزو د خـ لکو
سیال چې افغان کا د نور قومونو
داسی دولت و آرزو د خـ لکو

* * *

۲۶ د سرطان ۱۳۵۲

یادگېرته ـ دا او تردې وروسته اشعار د داوډ خان د جمهوریت په وخت کې
لیکل شوي دي ـ فکر دې وشي

د ولي محمد خان مخلص په ياد

شاعره ستا بڼكلې صورت مې شوياد
د كندهار د سيمې ستوري وي ته
رشتيا زهيري په ملت باندي
خومره ازاد و ستا فطرت شاعره
طمعه او ډار دې طبيعت كې نه و
وي ائينه د پښتني ټولني
كله ولاړ به محافلو كې وي
كله به گهر په كار بار كې شوي
حرص دې وژلي و ازاد شاعره
هر څه دې كړل خو د ملت په مينه
په زړه مې گرځي ستا خوږې خبرې
خان به دې وور كه د كوچنيانو سره
ډېوه د جمعې د يارانو وي ته
ستا په بڼكڼځاو كې حكمت پوښلي
وي د مومنداو د داود ملگري
راته ياد پرې ستاروان شعرونه
بالفعله شعر په محفل كې ويل
و ستا د طبعي لوړ مثال شاعره
د خدای رحمت ستا په مدفن دې وي

ستا د مزي بڼايسته صحبت مې شوياد
په خوارو خلكو باندي سيوري وي ته
مښين د خلكو په خدمت باندي
مولا دركړي و قدرت شاعره
سازشي كار دې په فطرت كې نه و
تل به دې كړې د ارتقا څېړنې
مصروف د خلكو په روزلو كې وي
كله ورگډ به په دربار كې شوي
ځكه د خلكو يې په ياد شاعره
نه د پيسې نه د دولت په مينه
له مينې ډكې د مزي خبرې
دروند لكه غروي د لويانو سره
تندر په سرد مغرضانو وي ته
و ټولو خلكو ته عبرت پوښلي
د قام د گټې او د سود ملگري
د محافلو قهرمان شعرونه
لوړ مطالب نظم و غزل كې ويل
چې پكښې زور و هم جمال شاعره
ستا په اروا لا په كفن دې وي

واخله سلام دې د خادم مخلصه !

نوم دې ژوندي اوسه دائم مخلصه !

امير حمزه شينواری

چې مين په پښتو ژبه او مسلك دی
چې رشستيا په پښتنواله باندې کليک دی
د خيبر د ادب پلار امير حمزه دی
چې يې هر تاليف ددې لارې محک دی

محمد عمر سيماب

په سيماب محمد عمر مې زړه زهير دی د خوږې ژبې شاعر مرض کې گير دی
قوميت عالي احساس د پښتنوالي دا شعری نغمه اواز يې د ضمير دی

مراد شينواری

بنايسته گلونه و اشول په خيبر کې کاشکې داسې گلان شنه شوی په شپږ کې
د مراد د تاتري شعر بڼه ستا يې دقيقې که بيا ژوندی شي په باختر کې

غزل

صلحه عدالت او که جنگرېز بڼه دی   مرگ ته ... او چنگرېز بڼه دی
 زیات د پښتونخواپه دښمنۍ کې څوک   مخکښې دی ... او که انگریز بڼه دی
 شازو وچو څمکو د افغان لره   بند د اباستیند او که کاریتز بڼه دی
 څه به دې په مات زړه غېږ کې ونیسم   ماته دې خندا او یو مکېز بڼه دی
 یو خوبه په سلو کې سرووهی   هر ملي شاعر له تخمېز بڼه دی
 څه چې دیوانونه سړی ډک کې پرې   یو شعر بڼایسته او د لوبز بڼه دی
 سرچې دسهاک او دزد دشت نه وي   ډک له هیسندوانو څخه پالیز بڼه دی

ما چې د اغیار په کور کې ولیدل

دې غریب خادم لره دملېز بڼه دی

جلال اباد = ۳۰ د عقرب ۱۳۵۳

غزل

ووايه څه نوي دې راوړي دي   مه وايه چې دا او دامې کړي دي
 وينم د ليدو او د واکوال په لاس   ټول د استعمار د عصر پري دي
 وخت دسړيتوب او ابتکار دی اوس   بندو، که ډکی وي اوسو وړي دي
 نه شته دی فولاد د پښتون سيمه کې   څه چې دي چوون او وسپنځري دي
 بيا يې غولوه دا بې همته قام   دا کتاي زرگوننه خلکو کړي دي
 ووېل شو وخورل شو وځپل   دا چې افغانان دي واره مړي دي
 ماته نن خادم ووېل دغه دي   دغه چې کرم يې نوي زړي دي

اول د قوس ۱۳۵۳

مات قلم

قلم مات و، توره نه وه غيرت غلی و په گنج کي
 نه ملت نه جامعه وه يو کالبوت ويې له ساه نه
 نه تهذيب نه تمدن و نه تاريخ نه ثقافت و
 غارت شوي وه دا خاوره د مادي هم له معنانه
 ساه ختلی تر هېدلی سترولس د پښتنو و
 نه خبر و له خپا خانه نه له حاله د جهانه
 وړي تړي لوخ لپړ و و راگير شوي په لوی جال کي
 بي له خوره بي له جبره نور څه نه و له بالانه
 سره لیوان و و راتوی شوي پر رمه چې شپون يې نه و
 ماتېدل په پټه خوله به بي له آه و له فغانه
 نه تعليم نه تربيه وه نه هدف نه مفکوره وه
 دا د هېچا خاوره نه وه د هر جا و له بل خوانه
 له لعلونو جواهرونه دا ډگ و طن خراب و
 خرابي وه له هر خوانه هر سړي و پرېشانه
 مرضونه نفاقونه دښمنۍ اختلافونه
 په دې ځمکه راڅپاره وولکه و ربڅي له اسمانه
 پوره دوه سوه کالونه بل په دې ځمکه سور اور و
 په هغه ورځ چې شوه پاتنه له ميرويس او احمد شاه نه
 احمد شاه په پاني پت کي استعمار ته ماتې ورکړه

خونمسويي په درې واړه كړو بهر له پښتونخواه
چي په مخامخ جدل كې استعمار كامياب نه شو
جوړ شو داسې دسيټوته چي گوزار و كاله شا نه
هېڅوك پړه په مونږه نه دي پرهنځه دي چي ناكام شي
مونږه ولې خبر نه وو د خپل عصر له رجحانه
فلسفي د نشنلزم سره جنگ كله كېدي شو
په شاهي مطلق رژيم چي رنكېدي شي په اسانه
كه افغان غواړي چي سيال شي د سيالانو په قطار كې
په بڼه شان دي ځان خبر كاله فكونو د دنيا نه
په ملي خمود كې نه شي حل د ژوند پرابلمونه
دا دنيا د انقلاب ده انقلاب باندې ودانه
يو ملي انقلاب بويه چي محكم په مليت وي
او په گټه د ملت وي تيره كښېږدي ابدانه
كه سانچه په افغانزم كې سوشل ديموكراسي شي
اي خادمه مشكلات به راته واړه شي اسانه
ملتونه نهضتونه هميشه ليسانوران غواړي
خو چي مړ قام راژوندي كا مسيحا د زمان غواړي

د پيسو غلام

ابرو دي خرڅه كړه ايمان هم د پيسو دپاره
قائم دي رسوا كړلو او ځان هم د پيسو دپاره
مونږ نه پوهېږو چې دا دومره پيسه څه كوي ته
وجدان دي وقف كړو وجدان هم د پيسو دپاره
تا د پيسو دپاره څه وو چې دي ونه كول ؟
هېواد دي پرېښودو افغان هم د پيسو دپاره
ته نه پوهېږي چې دوره د پيسو ختمه شوله
ځمكه بديينه ده آسمان هم د پيسو دپاره
كه مسلمان واي خو حلال كسب منصب به وستا
تا خولا خرڅ كړلو قران هم د پيسو دپاره
پيشه د ژوند ده وسيله تاخو ژوندون گنلي!
په عصر پيښې پردي په زمان هم د پيسو دپاره
خلك پيسې په خپل مسلك او په مذهب لگوي
ستا و شعارد مسلمان هم د پيسو دپاره
دښمن چې راوړلي پيسې به ايمانانولر
تا ورته ځان كړوي ايمان هم د پيسو دپاره
چور او چپاو غلاڅيانت چې تا كولو دلي
هېردي و حكم د وجدان هم د پيسو دپاره

ورخ د حساب او د کتاب ده پیسه خومره لري؟

څه راته راگره امتحان هم د پیسو دپاره

مولادې روند کړه دا وطن مستعمره خونه وه

چې تا گڼلی و د ځان هم د پیسو دپاره

ای پیسه داره سریتوب دې په پیسه کړو بدل

یقین دې خوشې وگومان هم د پیسو دپاره

د پیسه دارو حکومت کې سریتوب چرې وي

فضل و دانش خرڅ شي ارزان هم د پیسو دپاره

په دې غریب وطن کې د پیسې له کومه کړې تا!

راوړه دلیل او څه برهان هم د پیسو دپاره

تا چې دا لوی اولس د بنمن ته په پیسو ورکوو

وخت دی چې سردې کړې قربان هم د پیسو دپاره

* * * * *

جلال آباد - اول د میزان ۱۳۵۲

هاتفی آواز

هاتف راته بنگا د ازادی په باب کې ووي
 بپواکه يو انسان چري ازاد نه شي کېدلای
 بيرغ د استقلال د دېرو خلکو په سرريسي
 خونن د ازادی دغه مراد نه شي کېدلای
 يو قام چې ازادېري ازادی باندې ژوندون کا
 دا کار بې له مېراني او جهاد نه شي کېدلای
 جهاد د ازادی ته لارښوونکی مېرپه بويه
 بې سره د افرادو اتحاد نه شي کېدلای
 د قام د لاس او پښونه زولني چې ماتې نه شي
 بل شي په داسې حال بې له فرياد نه شي کېدلای
 اسير چې د يو قام وي ثقافت د بل په لاس کې
 هېڅکله په ملي بڼه ازاد نه شي کېدلای
 دولت چې د ملت په ثقافت باندې محکم شي
 د عصر له صدمو څخه برياد نه شي کېدلای
 وحدت چې په ملت کې د عمل او فکر نه وي
 کامل يې په هېڅ قسم اقتصاد نه شي کېدلای
 ملت او حکومت چې په دولت کېني سره يو کا
 نور څه بې له تاريخ ورته بنياد نه شي کېدلای
 په رنگ د مليت کې خپل پردی سره يو رنگ شي

تفریق یې بیا د رنگ او د نژاد نه شي کېدلای
 تاریخ او ثقافت او روایات بېخ د وحدت دي
 دا کار په چال او زور او په تضاد نه شي کېدلای
 یو قلم چې لاس و بل ته د ډوډۍ دپاره نیسي
 همدا ور لره بس ده چې ازاد نه شي کېدلای
 بې علم او بې له فنه ددې عصر چاره نه شي
 د بل په رنگ کې رنگ مونږ ته استادنه شي کېدلای
 سوشل د یموکراسي که افغانزم سره مله شي
 بیا هېڅ په دغه فکر انتقاد نه شي کېدلای
 د ځان له پېژاندونو پس جهان پېژانده بویه
 په تش خالي تقلید کار د هېواد نه شي کېدلای
 که څوک د زړه په مینه طلبگار د حقیقت وي
 رشتیا چې له دې زیات ملي ارشاد نه شي کېدلای
 هېڅ لویه بدبختي به له دې زیاته بله نه وي
 په طرحه د خادم که اعتماد نه شي کېدلای

* * *

میزان ۱۳۵۲

نوټ: دا یو مخکېنی نظم دی چې ترمیم پکښې شوی دی

* * *

افغاني جمهوريت

(۱)

ای جمهوریتہ سلامونہ دي	تا ته د ملت احترامونہ دي
لور دي وي بيرغ ستا د افغان په سر	تاج د افتخاره د انسان په سر
تا دنيا اوچته کړه آسمان لره	خپل حقونه ويخښه افغان لره
تا دنيا کې ختمه غلامي کړله	ور که له انسانه دي خامي کړله
سم دي کړو ناداره د بادار سره	و دي نمانځه دي په افتخار سره
لار د ارتقا دي ورته سمه کړه	خوا دي د هر چا ټوله راجمه کړه
بېرته لار د فضل و استعداد شوله	ور که زورگويي په عدل و داد شوله
کله چې ازاد فضل و کمال شولو	زر د انسانانو بیدل حال شولو
هر سړي په خپل شخصيت بر شولو	لور په دي نړۍ کې هنر ور شولو
تا ديمو کراسي کړه د قانون سره	يو ځای په دنيا کې د ژوندون سره
مات چې دي زنجير د استبداد کړلو	خلاص دي بنيادم له استعباد کړلو
هر شي کې ازاد تفکرات و شو	زراختراعات او ايجادات و شو
ته وي چې کړه دنيا دي سمه کړه	خلاصه دي دنيا له لويه شمه کړه

ای جمهوریتہ سلامونہ دي

تا ته زمونږ خاص احترامونہ دي

(۲)

ته جمهوريته څه مهمان نه يې لاره کسي اغزي وولاره بنده وه ته په افغاني دنيا کې لوی شولې بسپنې جرگې د افغاني نړۍ ټول کارونه مونږه په جرگو کې ونيسه زمونږ سرمايه دار، نه و نه مونږه په خلکو باداري کې ملک د ازادۍ او حریت ودا دکې مو حجرې په مېلمنووي تل سيمه وه مصونه د افغان ولس برخه د هر چاپکېسي معلومه وه دلته وه سيالي په نوکارونوکې وروسته بيا له مونږه مرور شولې

نوی نا آشنا خو په افغان نه يې ځکه د ژوندون ميزه بيخونده وه ښه خبر زمونږ په خوی وپوی شولې دا وي نينساني د جمهوري نړۍ نه مو په پيسو او د سيسو کېرې هېڅوک په هېڅ وخت کې مو بدار نه و وگوره مونږ څومره هوبنياري کېرې تل ودان په گزار او په زحمت ودا سختې وظيفې دکوربنووي تل نه پکېسي اجبار و په دهقان ولس هو د بېخیرت برخه معدومه وه داسې وپښتون په محفلونوکې شکر چې بيا راغلې معتبر شولې

ای جمهوريته سلامونه دي

تا ته د افغان احترامونه دي

*

*

*

*

(۳)

راشه ته اوس زمونږه چارې سمې كړه
روغېې را ته نن واړه برهمې كتره
مخكېې معارف كړه- د افغان په لار
بيا ورسره سم د مسلمان په لار
ټول علم و تنوير كړه د وطن په خوا
نه دې وې هېڅ شې دمېرځمن په خوا
بې علمه وطن خوڅه وطن نه وي
بې گلوگلشن خوڅه گلشن نه وي
علم چې وطن لره وي يار وي
هر پوهاند چې غير لره وي مار وي
مونږ په دې وطن كې زهنا يې غواړو
نن د علم و فن اكاډمي غواړو
هر قام ته هيواد مولا وركړې دى
دا جنت يې مونږ ته پېرزو كړې دى
امر كړه چې مونږه وطنخوا اوسو
گرد سره زامن د پښتونخوا اوسو
څوك چې بله لاره باندې يون كوي

خدا پروردنمبني به د پښتون کوي
بې سمې پوهنې ملیت نه وي
بې له ملیت ځنې ملت نه وي
ژوند د هر ملت دې په کولتور سره
غوندې واړه ولس دی په دستور سره
نه شته اقتصاد بې له کولتور ځنې
نه شته دی کولتور بې له دستور ځنې
ژوند دی په کولتور او اقتصاد ولاړ
هر ملي نهضت وي په بنیاد ولاړ
ای جمهوریت راشه سم موکړه
سیال بیاد سیلانود عسالم موکړه
مونږ د نیا کې ژوند په اطمینان غواړو
ځان غواړو افغان غواړو جهان غواړو
ای جمهوریت ته دی سلام زمونږ
ستاملي بیرغ ته احترام زمونږ
کابل ۳۰ د جواز ۱۳۵۳

* * * * *

افغاني وطن

هر ځای نه بهر دی افغاني وطن	بتکلی دی او بر دی افغاني وطن
څه وشوه که غر دی افغاني وطن	ډک دی د لغسونو جواهرونه
تل (په مېر) او نمر دی افغاني وطن	بام ددې دنیا ده د پامیر څوکه
لمنځې او نیستر دی افغاني وطن	لوړ غرونه سیندونه څنگلونه دي
څاوره شگه زردی افغاني وطن	شگې د سیندو یې له طلا ډکې
حسن جلوه گر دی افغاني وطن	وگوره انسان که نیاپېری دی دا
اریسن تېر دی افغاني وطن	مور د تمدن پلار د قومونو دی
کور د زر تشر دی افغاني وطن	ځای د سړیتوب او د اخلاقو دی
غالی د دفتر دی افغاني وطن	تیره د گېږوند پکښې ملي کښېنوه
رون او منور دی افغاني وطن	مړه ډېوه د کور روښان رابله کره

خپل جلا تهذيب او تمدن لري

نور وته رهبر دی افغاني وطن

ککاک لکه سنگر دی افغاني وطن	گرچې اوس له پښتونه رالوېدلی دی
سخره، تپه غر دی افغاني وطن	ملا د استعمار وړاندې ماته شوه
حس او زړور دی افغاني وطن	سر تېسول دلته نېوه پېرې څوک
ډک له دې هنر دی افغاني وطن	دلته شرافت او غیرت وزېږېد
یو قام او تېر دی افغاني وطن	دا اتحاد کله معاهدې شي
دغه یې مقرر دی افغاني وطن	ساک دی که کاسی دی د داد یک سره

کورد که بلو خان که دارديان دي څوک
 گورئ هزاره خان ته غوري وايي
 پارت، يوچي تخار ټول سره ورته دي
 پښت د ټولو سته نوري خانگي دي
 سيند د اباسيند يي بېلوی نه شي
 ډېرې پلمې جوړې شوې جوړېږي لا
 قام وطن دي وپېژنه ځوانه ته
 فکر د تحريرو او د تقرير سره
 ټول جهان آزاد شولو اباد شولو
 خانگي دي شجر دي افغاني وطن
 خلاص د بل له شر دي افغاني وطن
 ستوري دي قمر دي افغاني وطن
 څومره مستقر دي افغاني وطن
 پروت ترې لرو بردی افغاني وطن
 ټولو لټره سپر دي افغاني وطن
 مور دي ده پدردی افغاني وطن
 وروزه مضطر دي افغاني وطن
 نن ولسي ابتر دي افغاني وطن

ځی چې خپل حساب له سره ونیسو

فکر او عمل دواړه غوره ونیسو

* * * * *

۱۵ د قوس ۱۳۵۳

یو قلم خوراله پرېږده کڼه

هر څه دي ستا وي یو قلم خوراله پرېږده کڼه
چې سردې لور کړم یو علم خوراله پرېږده کڼه
مادا د شعر دنیا واخیسته معنی پسي شوم
دا د معنی د ملک ز قلم خوراله پرېږده کڼه
سر په آسمان یم د تاریخ د عظمتونو په یاد
دا د تاریخ جواه و حشم خوراله پرېږده کڼه
که څوک سپین غر شي تیتولی نو افغان به کي تیت
دامې قسم دی دا قسم خوراله پرېږده کڼه
شپه ده تورتم دی زه به ځمه دي هدف په لوری
که څه انصاف وي نو تورتم خوراله پرېږده کڼه
ارمان مې دا دی چې یو پل په لار کې واخلمه زه
په دغه لار کې یو قدم خوراله پرېږده کڼه
تپي تپي توتې توتې یم د ظالم له لاسه
زما طبیبه څه ملهم خوراله پرېږده کڼه
د مینې غم ته دي څوک غم نه وایي غم خونه دی

خوښ په دې غم يم نو دا غم خوراله پرېږده كنه
افغان د علم او د قلم په زور وهلى خلكو
دا د تاريخ علم و قلم خوراله پرېږده كنه
كوشي، تخار، يفتلى ساك دي سهاك وپېژنى
چې درنكاره كرم جام د جيم خوراله پرېږده كنه
د چين او هند او له رومانه افغان كم خونه و
څنگه را كم شو كيف او كم خوراله پرېږده كنه
له هغو تېرو عظم تونو يو ماتم لرمه
وايي خادم دغه ماتم خوراله پرېږده كنه

جلال اباد - خادم مېنه - حمل ۱۳۵۴

*

*

*

*

*

پښتیا ادي

زما ادي پښتیا ادي!

زما د مور او د بابا ادي!

چې ته ژوندی یې زه ژوندی به یمه	ژوند مې مرهونه دی له تا ادي
که څه غیرت او ساهوتوب لرمه	دا زمانه دی دا دی ستا ادي
ما ستا په غېږ کې سرتوب زده کړی	ترې وابه نورم په بل خوا ادي
ادې ما کله د چا حق خوړلی	خو بل دې هم نه خوري زما ادي
ای د غیرت او نهضتونو ادي	زه دې بچی ټولنه وفا ادي
زه دې په ژبه په کولتوریم مټین	ستا په ښه خوی او په دستوریم مټین
ستا ادي پښتیا ادي	دا د زړښت ښکلا دې نوې اوسه
زما ادي پښتیا ادي!	تازه دې وه د مخ ځلا ادي

ستایمه

یوخل راته ووايه چې ستایمه

زه دې په دې تمه باندي پایمه

دا دنیا له مینې جوړه شوې ده . دا خو یوزه نه یم چې دا وایمه

مینه خو گناه نده چې پته شي . وایم چې مین یم او په تایمه

زړه کې مې یو عشق د وطن خای شولو . تا هم د وطن په مینه ستایمه

ته د پښتونخوا د جنت حوره یې . زه یو فداکار د پښتونخوا یمه

ای خادمه ستا دا پاکه مینه مې . خوښه شوه . داستایمه او ستایمه

۲۸ دقوس ۱۳۵۳

کاشکی توتکی او یا بلبله وای

(۱)

کاشکی توتکی او یا بلبله وای

هېڅ خبر له خان او نه له بله وای

سپیل به مې کولای په بېداو کې	تل به گرځېدلای په فضاو کې
کله به دهقان سره مشغوله وای	ناسته به په خانگه یا په پوله وای
یا به دشپانه او د غوښه سره	پوځای گرځېدلای په مزه سره
چېرته د بهار په تازگیو کې	مال چې څرېدلای په پتیسو کې
یا گلبې رمې وای په راغونو کې	یا د سیند په غاړه یا په غرونو کې
ما به یې په شا باندې سپارلې کولای	تل به مې سیلونه خوشحالی کولای
یا د تلیفون په تار به ناسته وای	هو د ښونځمو په کار به راسته وای
زه به سیلانی تل د خیبر وښه	ژمی به مې لره او پری به بر وښه
دلته چې بچي به لویولای مې	بیا به د پنجاب په لوري وړلای مې
سپیل به ونغمې به وې مزې به وای	ژوند به و او خوند به و چرچې به وای

کاشکی توتکی او یا بلبله وای

هېڅ خبر له خان او نه له بله وای

کله چې تپوس چرې لیدلای مې	یا د قام دوښ چپرې لیدلای مې
سخت به په تونگو سره وهلوما	کلک به په حملو سره شړلوما
تل به په دفاع کې د چرگورووم	هم به مخالفه د سرخورووم
دروند به په نظر کې د مرغانووم	سیال به په جرگه کې د سیلانووم
باز او که شاهین او که با ښه به وه	هریوته په زړه کې اندېښنه به وه
ما ته په ادب او په سلام به و	تل په درناوي او احترام به و
هر مارغه به ناز او نخرې وړای زما	ډېر لحاظ او پاس به هر یو کړای زما
ما ته زور اور به زور ورنه و	هېر به له هېچا زما سحر نه و
قدر د نغمو د سباوون زما	هر یو به کولای په ژوندون زما
دروند چې په ملت وای په هر چا به وم	هم د انسانانو په نگاه به وم

کاشکې توتکې او یا بلبله وای

هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۳)

داغ مي په زرگي ساز د بلبلو دی
 لورې ونې گوري په باغونو کې
 دلته ترانې خپلې اغازې کا
 هر څوک په خواږه خوب کې ویده وي ټول
 شين سهار تنکی بهار نغمې خوږې
 روح لره تالسی وي د سکون پکښې
 څومره حرارت څومره جرات لري
 څومره نری ژبه وړه خوله لري
 گرمه هنگامه وي د بهار له دې
 توره ده خوښکلي ده مرغانو کې
 ژوند د بلبلا نو د ستايلو دی
 جگ سرونه نيسي چينارونو کې
 غوږ لره مويښکلي ماني سازې کا
 بېله بلبلا نو نه پراته وي ټول
 شومه د صبا کې ترانې خوږې
 خمرو وي، مستي وي، د جنون پکښې
 دا وړه مرضی څومره قوت لري
 پت ټټر کې پوښخري زړه لري
 ښکلې لورې څوکې د چنار له دې
 ډېره نازولي ده مرغانو کې

کاشکې توتکی او يا بلبله وای
 هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۴)

دا ده توتکی راغله بهار شولو   بیا د پسرلی د گلو وار شولو ا
 راغله اباسیند باندي راتپره شوه   یخه ده خپله خورانه هپره شوه ا
 زیری د بهار د سازگیو دی   و خ د اینودلو دنیا لگېو دی
 ښکلي توتکی هر کله راشې ته   کاشکې د زړه درد لره دوا شي ته
 نښې د وفا درکې محکمې دي   دا په انسانانو کې لاکمې دي
 خپله جالکې درباندي گرانه ده   تینگه غریزه دي له انسانه ده
 راشه خپله جاله کې بچي وکه   ورانه جاله جوړه که خواري وکه
 ستا ښکلي ستدرې خوندورې دي   شات دي، چوهاری دي یاشکرې دي
 ستاسود جوړې ژوند خومره ښکلی دی   مونږ ته د تقلید او د ستائیلو دی
 شور مخالفت او جنگ مویا دنه دی   خوشې چتي کار د ننگ مویا دنه دی

کاشکې توتکی او یا بلبله وای ا

هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۵)

وگورئ مرغی خومره هونبیارې دي خومره مهذبې فدا کارې دي
خالې ته پردې ورته راتلی نه شي نر او بنځه بل یوسره تلی نه شي
کور کې توتکی باغ کې بلبله ده هلته پنه دپره کې یوه بله ده
تولې ترانې وایې نغمې کوي خارکنا په خوارانو او پیرې کوي
تولې شناخوانې پرهیزگاری دي وازه د ظالم مخکینې تیارې دي
کله په یانسه باندي راپنډې شي کله دگونگي په مخکینې ونډې شي
نه پرېږدي ظالم د ظلم کار لره نه کوم ازاري د چا ازار لره
وگورئ تقوی یې سیاسي نده نغوته د فطرت ده لباسي نده ده
شعر او شاعري نده تعلیم کوي ټول قوي مرغان ورته تعظیم کوي
وگورئ ملت یې له قومونو دی خای د تامل او د فکرونو دی
کاشکې توتکی او یا بلبله وای
هېڅ خبر له خان او نه له بله وای

(۶)

هېڅ به خبر نه وای چې دنیا څه ده   قسام بوطن، ذلت او ارتقا څه ده
نه به وای سرگومه په کلیاتو کې   تل به وای سرگرمه په جزیاتو کې
زړه به مې خوړین نه وگرېدای به نه   پت پت په خپل زړه کې ژرېدای به نه
رنځ به د اعصابو راته پېښ نه و   غم به مې د زړه په سر کې مېخ نه و
نه به د حسادو دام کې گيرومه   نه به په خپل فکر کې اسیر ومه
نه به وای د علم او د کتاب پسي   ټول عمر اخته د اکتساب پسي
نه به مې زیار داسې بی ثمره وای   خلاص به د علم او ادب له شره وای
فکر د خدمت به خوړولای نه   غم به د لوېدلې قسام خوړولای نه
نه به مې انبار د قلم پاتې وای!   نه به مې خواری داسې میراثې وای
نه به وای راگیر په شاگردانو زه   نه به هم سنگسار په مریدانو زه

کاشکې توتکې او یا بلبله وای

هېڅ خبر له ځان او نه له بله وای

(۷)

ای توتکی ما خوک ازار کړی دی ؟   دکی می دچاله جالی وړیدی
ای بلبلی زه هم نغمه خوان یمه   تا غوندې د سپین سحر اذان یمه
زه هم په ملت باندي مفتون یمه   پاک یمه سپېڅلی یم پښتون یمه
دارد حق په کار کې پېژندی نه شم   گوری د کارغانو صف کې تلی نه شم
جاله کې زما هم ذخیره نه شته   بل چاته بې حقه می اسره نه شته
ولی بې اثره دي نغمی زما ؟   څله ناخبره دي کوڅې زما ؟
چار دې شم څه عیب خوراته ووايه   څه ښکاره او غیب خوراته ووايه
تاسو بې نغموته نور څه کړي دي ؟   ولې می خڅلې اویو وړي دي ؟
ولی قنم خبر نه شو په غم زما ؟   ولی ملت ته شولو همدم زما ؟
زه قسم په سترگه د سحر خورمه   نه به یم انسان که غم د زر خورمه

کاشکې توتکی او یا بلبلیه وای

هېڅ خبر له خان او نه له بله وای

۱۵ د حمل ۱۳۵۵

جلال ایاد - خادم مېنه

د پښتونو تاريخ

چې مې وکتو تاريخ واره غلط و ځپل پردي وړياندي کړې تجارت و
د پښتون د مفاخرو لوی تاريخ ټول اړولی مسخ کړی سياست و
ډېر افسوس مې په ځان راغی او په قام خپل چې د علم په نوم شوی پرې غارت و
مونږ لوستل به مورخ دې بې طرف وي مگر دا ټکی پخپله سياست و
د افغان په تاريخ هسې لويې شوي چې د علم و نسرې ته خيانت و
دا انجيره به هم وسپري په فکر د خادم په نوم ليکلی دا خدمت و
په دې باب مې هم څلور کتابه بنکېل کړل ډېر افسوس دی چې د چاپ يې هېڅ فرصت و
پښتنی تاريخ پوهنه يې اول دی چې پوهانو ورته کړی ډېر حيرت و
بيا لرغوني پښتانه قومونه گوره مستند په روايت او درايت و
له دې پسېه بيناعلمي پښتولي ده هريو باب يې انکشاف د حقيقت و
څلورم کتاب پښتون پښتولي ده چې رد کړی د رقيب يې هر حجت و

په محشر کې مو هم فکر د خپل قام و

که نه ټول عمر فرصت په مونږ حرام و

نوی استعمار

لثوی استعمار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
خونی بنامار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
تا چې ازار دی رسولی د بنادار غلام ته
دغه ازار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
په هره ورځ کې نوې نېوې تماشه جوړوي
دغه تگمار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
په سل ټوټو کې د افغان یوه ټوټه پاتې ده
لا آنتشار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
غوخ یې کړه واره هغه مزي چې ملت جوړوي
همدغه کار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
په تفرقه او اختلاف کې چې دنیا منلی
دا استاکار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
قافله لاره د نه زویسه ته یوازې درومي؟
گوره شوکمار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
منلی حق سیت د کولتور درڅخه اخلي په زور
دا ستمگار دی دریسې کمبخته پوه یې که نه
دیموکراسي خوشیطاني ده وایي څه یې کوي؟

دغه هوښيار دي درېسي کمبخته پوه يې که نه
چې ستا د پلار او د نېکه وینې يې هم څښلي دي
هغه خونخوار دی درېسي کمبخته پوه يې که نه
دنيا ته وگوره خپل ځان ته دې بيا هم وگوره
دا څه در و شول خپل جهان ته دې بيا هم وگوره

۲۲ د حوت ۱۳۵۵

ومن الله توفيق

مولينا قيام الدين خادم

شاعر او ليکوال، د دري پنځوسو کتابونو ۽ رسالو او سلگونو مقالو ليکونکي د زيري، اتحاد مشرقي، طلوع افغان جريدو، د کابل مجلې او د اصلاح د ورځپاڼې چلونکي، د هيواد د موسسې رئيس، د ادبياتو د فاکولتې استاذ، د پارلمان د مشرانو د جرگې غړی، د افغان ولس او د افغان ملت د گوندونو موسس او د وینس زلميانو د گوند موسس او غړی و.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**